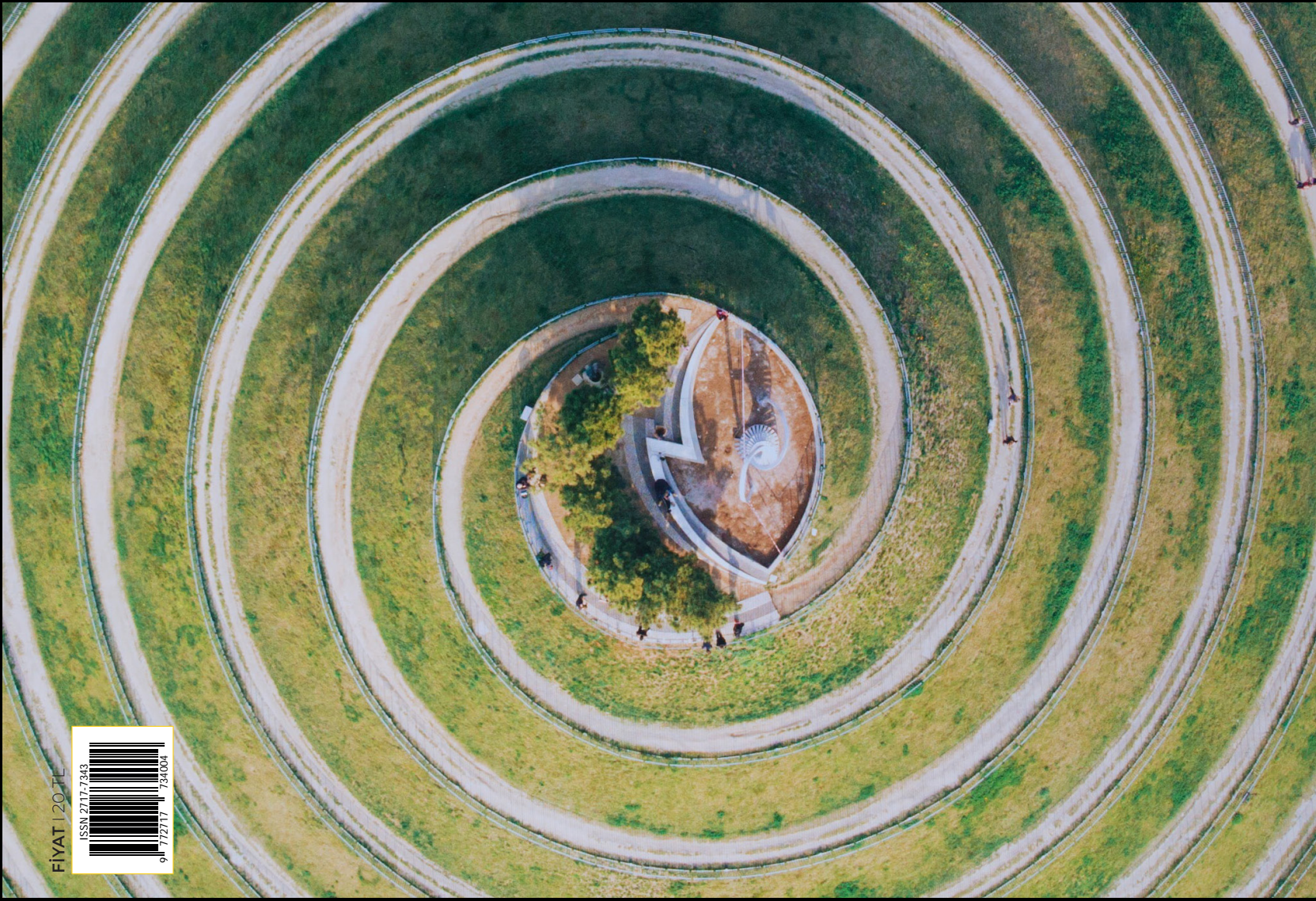

KENİT

SAYI
008
MAYIS-AĞUSTOS
2022

ÇÖZÜM ÜRETEK KENTLER

FIYAT 1,20 TL

"BİR KÜÇÜLME PLANI" ÜZERİNE DÜŞÜNMEK

Celal Abdi Güzer büyük ölçekli ve çok boyutlu bir planlama anlayışının gerekliliğini kaleme aldı

ÖZEL DOSYA: SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARİ

Sürdürülebilir bir dünya için sürdürülebilir bir yapı çevre tasarlamak

DIÉBÉDO FRANCIS KÉRÉ

Afrika'nın bilgisi ve koşulların mimarisi

EDİTÖRDEN

John Berger, Görme Biçimleri kitabında der ki “Biz sadece baktığımız şeyi görüyoruz. Bakmak bir seçim eylemidir.”Bu sözden hareketle meselelere karşı bakış açımızı değiştirmek, meseleleri farklı açılardan görmeye çalışmak bizlere sorunun içinde barındırdığı çözümleri görmemizi, ya da yaklaşımımızda yeni çözüm önerileri ile ilerleyebilmemizi sağlayabilir. Doğru bildiklerimizi sorgulamak ve yeniden düşünmek, aykırı seslere kulak vermek hem düşüncelerimizi değiştirebilir hem de yaratıcılığımızı körükleyebilir.

Mimari, şehirlerimizi şekillendiren, yaşadığımız yeri bizim yapan, şehirle bir bağ kurmamızı sağlayan en önemli araçlardan/kavramlardan biri. Ama unutulmaması gereken bir diğer nokta da şehirlerimizi şekillendirirken mimarinin de bizleri, toplumu, yaşama ve düşünme tarzımızı değiştirdiği ve şekillendirdiği. Çeşitli krizler ve gün geçtikçe etkilerini daha da görünür kılan problemlere çözüm olarak sürdürülebilirliğin bütün meselelerde göz önünde bulundurulması gereken bir boyut olduğu düşünüldüğünde mimari için de “sürdürülebilir bir mimari”nin ele alınması önem taşıyor.

Biz de, mimariyi düşünülmesi gereken bir boyutuyla ele alıp bu sayının konusunu “Sürdürülebilir Mimari” olarak belirledik. Perspektif bölümünde bu konuda “zannettiklerimizi” sorgulatan farklı bakış açlarına yer verdik. Celal Abdi Güzer, İstanbul için büyük ölçekli ve çok boyutlu bir planlama anlayışı gerekliliğini farklı bir açıdan ele aldı. Liepaja Belediye Başkanı Gunars Anšiš röportajında da kültürel etkinliklerin katılanlarına odaklanmak yerine pencerenin dışından baktığı “katılmayanları katmak” görüşü karışımıza çıktı. Ayrıca, Pritzker Mimarlık Ödülü alan Diébédo Francis Kéré’ye ödül aldırarak farklı düşünme yöntemine Portre bölümünde yer verdik. Hep övündüğümüz kültürel mirasımızla ilgili yeni bir bakış açısı sunan “Saklı İstanbul” belgeselinin ve kentlerin geçmişten günümüze gelişimini irdeleyen Atlas of Cities kitabının incelemelerini bu sayıda okuyabilirsiniz. Her sayımızda bir Sürdürülebilir Kalkınma Amacı’nı tanıttığımız derginin bu sayısında 7. amaç olan Erişilebilir ve Temiz Enerji’yi işledik.

İşletme körlüğü diye bir kavram vardır. Bir sistemin içinde ne kadar uzun süre kalırsanız kusurları ve ayrıntıları o kadar az fark edersiniz. Meselelere çözüm üretirken de aynı durum geçerli. Öğrendiğimiz ve bildiğimiz kavramlar üzerinde ne kadar sık durursak ve bakış açımızı değiştirmezsek çözüm bulmak o kadar kompleks hale gelir. Yaşam kalitesi yüksek şehirlere ulaşmak istiyorsak bu kısır döngünün içinden çıkıp yeni perspektiflere açık olmalıyız.

İyi okumalar,

Emrehan Furkan Düzgiden
Dosya Editörü

KENT
ÇÖZÜM ÜRETEK KENTLER

SAYI: 008/2022
ISSN: 2717-7343

İMTİYAZ SAHİBİ

Marmara Belediyeler Birliği adına
Tahir Büyükkakın

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

M. Cemil Arslan

EDİTÖR

Hatice Çetinlerden

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Emrehan Furkan Düzgiden

YARDIMCI EDİTÖRLER

Damla Özden
Büşra İnce

KENT dergisi, Marmara Belediyeler Birliği tarafından, yılda üç defa yayınlanmaktadır.

**MARMARA
BELEDİYELER
BİRLİĞİ**
KÜLTÜR YAYINLARI

İLETİŞİM

Marmara Belediyeler Birliği
Sarıdemir Mah. Rağıp Gümüşpala
Cad. No: 10 Eminönü 34134
Fatih / İstanbul

E-posta: info@mbb.gov.tr

Telefon: +90 (212) 402 19 00

Faks: +90 (212) 402 19 55

GRAFİK TASARIM

Sonntag Agency

BASKI

Matsis Matbaa

* İmzalı yazılarda ifade edilen görüşler yazarlarına aittir.

SAYI 008 // MAYIS - AĞUSTOS 2022

68

SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARİ
UYGULAMALARI

12

MARMARA'NIN
KENT MÜLTECİLERİ:
BELEDİYELERİN SÜREÇ
YÖNETİMİ

60

İSTANBUL İÇİN
“BİR KÜÇÜLME PLANI”
ÜZERİNE DÜŞÜNMEK

06

KENTLERİN
KAHRAMANLARINI
BİR ARAYA GETİREN
KONFERANS:
URBAN FUTURE

38

DIÉBÉDO FRANCIS
KÉRÉ: AFRİKA'NIN
BİLGİSİ VE KOŞULLARIN
MİMARİSİ

44 MESBARCELONA: SÜRDÜRÜLEBİLİR
ENERJİ İÇİN YENİLİKÇİ BİR FİNANSAL
MEKANİZMA

56 SALESFORCE PARK: EKOSİSTEMLERİ
KENTSEL PEYZAJA ENTEGRE ETMEK

94 ATLAS OF CITIES

100 SKA 7: ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ

SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR DÜNYA İÇİN
SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR YAPILI ÇEVRE TASARLAMAK

48
AYNI ÇATI ALTINDA,
SAINT PIERRE HAN'DA:
GALATA'DA BİR HANIN
ÇOK KATMANLI TARİHİ
VE GELECEĞİ

80
LİEPAJA BELEDİYE
BAŞKANI GUNARS ANSİŅŠ
İLE KENTE DAİR

Katkıda Bulunanlar

ASLI CEYLAN ÖNER

*Doç. Dr., Mimarlık Bölümü,
İzmir Ekonomi Üniversitesi*

CELAL ABDİ GÜZER

*Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Mimarlık Bölümü,
ODTÜ*

SEMRA HORUZ

*MIT - The Aga Khan Program for Islamic Architecture,
Doktora Sonrası Araştırmacı*

DENİZ GÜNER

*Prof. Dr., Öğretim Üyesi, Mimarlık Bölümü,
Dokuz Eylül Üniversitesi*

KENTLERİN KAHRAMANLARINI BİR ARAYA GETİREN KONFERANS: URBAN FUTURE

“Ye, Uyu, Bir Sokağı Yeşillendir, Yinele.”

📍 EZGİ KÜÇÜK ÇALIŞKAN, GÖRSEV ARGİN

🕒 9 DAKİKA

Urban Future Global Conference (UF22), 1-3 Haziran 2022 tarihlerinde İsveç'in Helsingborg şehrinde 200'ün üzerinde konuşmacı ekibi ve aralarında çalıştayların da olduğu 51 oturum ve 25 alan gezisi ile düzenlendi. 1600'ün üzerinde uluslararası uygulamacı

ve karar vericiyi kendi deyimiyle “Şehir Değiştirici”leri (City Changers) bir araya getirdi. Şehirde eş zamanlı devam eden H22 City Expo ile beraber UF22'nun, ziyaretçilerin konferansı takip etmelerinin yanı sıra Helsingborg'un farklı bölgelerini tanımları için etkin bir ortam oluşturduğu söylenebilir.

Bu yazıda, UF22'nun ilham olabilecek yönlerinden bahsedeceğiz. Daha önce de izleme şansı edindiğimiz Urban Future konferansları için söylenebilecek temel şey, programın, amacı kent için çalışırken bir şeyleri gerçekten daha iyi hale getirmek olan kişilere hissettirdiği “kentinin kahramanısın” duygusunu vermesi.

Forum

COVID-19 pandemisi ile iki kez iptal edildikten sonra bu yıl organize edilebilen UF22 da bu duyguyu daha yoğun bir şekilde verdi. Sadece parlak şehir hikayelerinin değil aynı zamanda işlemeyen uygulamaların da konuşulduğu UF22'da açılış oturumu Urban Future'ın ruhuna hitap edecek üç "City Changer"ın (şehir değiş-

tirici) etkileyici konuşmaları ile başladı. Bunlardan ilki, Addis Ababa'da aktif bisikletli ulaşımı hayata geçiren Etiyopyalı coğrafyacı ve hikâye anlatıcısı Seble Samuel'di. Memleketi olan kentte, kamusal alanların demokratikleşmesi için katılımcı süreçlerdeki ve fiziksel koşullardaki zorluklara rağmen sokaklara herkesin erişimini sağ-

lamada önemli bir rol oynayan Seble Samuel'in başarı öyküsünü, Nicolas Marchesi'nin toplumdaki kırılğan ve gerekli sosyal hizmeti alamayan insanlar için geliştirdiği ve dünyanın farklı yerlerine yayılmış olan girişiminin hikayesi takip etti. Nicolas Marchesi, birkaç arkadaşı ile Orange Sky Australia adı altında ürettikleri seyyar çamaşır yıkama hizmeti aracı ile evsiz insanların kıyafetlerini yıkayarak, onlara sağladığı bu temel yaşam hizmeti sayesinde yüzlerini nasıl güldürdüklerini ve onlara topluma tekrar entegre olma imkânı yaratıklarını gösterdi. Son konuşmacı, bugün Markee Developments'ın kurucusu ve Toronto'nun eski baş şehir plancısı Jennifer Keesmaat ise şehirdeki değişimin bilimden öte bir sanat olduğunu ve bu değişim için uğraşacak kişilerin kim

olduğunu anlatmaya çalıştı. Kesmaat'e göre "City Changer"ın tanımı çok basit: Harekete geçen insan, dünyayı görüp "böyle olmak zorunda değil ve ben bunun için bir şeyler yapacağım" diyebilen, sorunlara alternatif çözümler bulabilen insan.

Konferansın diğer oturumlarında iklim değişikliği ve ekolojik sürdürülebilirlik alanlarından mobilite ve insan odaklı ulaşım çalışmalarına, sosyal inovasyon ve girişimcilikten veri yönetimi ve kent lider-

liğine iyi uygulamalar, öneriler ve tartışmalar yer aldı.

İklim değişikliği şüphesiz en öne çıkan konulardandı. Sadece iklim değişikliğine karşı uygulanacak çözümlerin değil, bu çözümlerin kentliler tarafından içselleştirilmesini sağlayacak iklim değişikliği iletişimine dair stratejilere de yer verildi. Bizler için güzel bir sürpriz de "Vizyoner: Değişime Öncelik Etmek" oturumundaki WWF'in iklim değişikliğine karşı Tek Dünya Kentleri Yarışması'nın

(One Planet City Challenge) kazananları arasında Türkiye'den İzmir Büyükşehir Belediyesinin de yer almasıydı. Belediye adına ödüllü İklim Değişikliği Uzmanı Çağlar Tükel aldı ve iklim değişikliğine karşı kendi vizyonlarını katılımcılarla paylaştı.

"City Changer"lar için düzenlenen konferansın bir diğer yoğun teması da çalışma pratiklerini iyileştirmek ve geliştirmek üzerine düzenlenen oturumlardı. Bunlardan biri daha beşinci dakikasında ça-

ğımızın altın konsepti “verimlilik” kavramını alaşağı eden “Verimlilik Arttırıcı” (Productivity Booster) oturumuydu. Verimlilik ve üretkenlik nasıl arttırılır diye sormak yerine “Anlamlı iş nedir?” sorusu önerildi. Bu oturumda ilgi çeken sunumlardan biri de Kopenhag Belediyesinden Jacob Hartman’ın, belediyenin Kopenhag’daki küçük girişimcileri keşfedip girişimlerini gerçekleştirebilmeleri için sağladığı ufak bütçeler üzerineydi. Bunun için Belediye, girişimcileri seçme görevini aktivist Jacob Hartman’a vermiş. Kentsel tarımdan tutun, yüzen sosyalleşme adacıklarına kadar pek çok küçük

kamusal mekân bu program kapsamında belediyenin bütçesi ve girişimcilerin emekleriyle gerçeğe dönüştürülmüş ve kentlilerin günlük hayatının bir parçası haline gelmiş. Bazı girişimler işe alıma başlayarak şehrin ekonomisine de katkı sağlamış. Bir başka iyi uygulama Espoo Belediyesinden Vile Taajamaa’nın sunduğu “Geleceğin Mentorları” (Future Mentors) programıydı. Bu program kapsamında geleceğin karar vericileri destekleniyor ve aralarından seçilen gençler belediye başkanına mentorluk ediyor. Alışageldiğimiz mentorluğu tersyüz eden bu projeye gençler sadece geleceğin

değil, bugünün de karar alıcıları haline geliyor.

UF22’nun tekrar tekrar karşımıza çıkardığı temalardan biri de “veri”ydi. “Şehirleri veri ile nasıl sürdürülebilir kılarız?” konulu oturumda, elimizde ne kadar veri olursa olsun bazen asıl sorunun ne olduğunu bilmediğimiz için çözümlerin işe yaramadığı gerçeğinin altı çizildi. Dolayısıyla doğru sorunları tespit edebilmek için veri psikoloğu (data psychologist) veya veri koçu (data coach) gibi yeni uzmanlıklara ihtiyacımız olduğu vurgulandı.

Urban Future’in en ilham verici

-ve kendi ülkemizde de bir gün görebilmeyi umduğumuz- etkinliği ise konferansın son günü kapanış oturumu olarak gerçekleştirilen “Şehirlerin Başarısızlık Gecesi” (Cities FuckUp Night). Başarısızlık itiraflarının yapıldığı bu özel kapanış oturumu aslında öz eleştirinin kent yöneticileri ya da politika üreticileri için pozitif yanına işaret ediyor. Çeşitli sebeplerle hüsrarla sonuçlanan ya da hatalı gerçekleşen bir uygulamanın konuşmacılarca üzücü bir şekilde ya da eğlenceli bir dille anlatılması ile başlayan konuşmalar günümüzde eriştikleri iyi uygulamalarla ya da edindikleri derslerle bitiyor. Bu yıl hem özel sektörden hem de yine yerel yönetimlerden farklı isimler bu oturumda cesaretlerini ortaya koyup öz eleştirilerini yaptılar. Bunlardan biri de Lahti kentinin belediye başkanı Pekka Timonen’in anlattığı Helsinki paylaşımlı bisiklet

sistemi projesiydi. Timonen’in, Helsinki şehri için çalıştığı yıllarda şehir için özel paylaşımlı bisiklet sistemi hazırlanıyor. Her ne kadar kullanımı yoğun olsa da zamanla pek çok bisikletin çalınması ve hatta bazılarının şehrin ortasından geçen nehrin dibinde bulunmasıyla çözüm arayışına giriliyor. Çalınması veya düşürülmesi zor, eskisine göre çok daha ağır bisikletler sipariş edilerek şehrin her yerine yerleştiriliyor. Ancak bu yeni bisikletlerin neredeyse kullanıma izin vermeyecek kadar ağır olması kısa bir süre sonra bisiklet sisteminin kullanımında ciddi bir düşüşe sebep oluyor. “Özetle bazen iyi düşünülmemiş bir çözüm, mevcut problemden daha feci sonuçlar doğurabilir.” diyor Timonen, ama en önemlisi bu kötü çözümleri de konuşabilmek, bunlara birlikte gülebilmek ve bunlardan ders çıkarabilmek.

Güçlü gönüllü genç ekipleri bünyesinde barındıran Urban Future, şehirleri sürdürülebilir kılmak için ortak bir misyonla birleşerek kenti değiştirenleri, liderleri ve uzmanları bir araya getiren bir oluşum. Urban Future ekibi yaptıklarını kısaca kentsel üretimde neyin işe yarayıp neyin yaramadığı konusunda deneyimlerin paylaşıldığı etkinlikler düzenlenmek olarak açıklıyor.

Urban Future kapsamında ayrıca #CityChangers adıyla kentteki faaliyetlere rehberlik eden, harekete geçmek için aranan yanıtlarla ve araçlarla, eyleme dönüştürülebilir bilgi birikimini sağlayan bir komünite platformu oluşturulmuş. 2023’te Almanya’nın Stuttgart kentinde tekrar organize edilecek Urban Future çalışmaları aşağıdaki web sitelerinden takip edilebilir:

urban-future.org

citychangers.org

Marmara'nın kent mültecileri

belediyelerin süreç yönetimi

MARMARA'NIN KENT MÜLTECİLERİ: BELEDİYELERİN SÜREÇ YÖNETİMİ

Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Merkezi tarafından hazırlanan “Marmara'nın Kent Mültecileri: Belediyelerin Süreç Yönetimi” raporu yayımlandı. Türkiye’de yerel yönetimler ve göç konusunda yapılan en geniş kapsamlı bölgesel çalışma olma niteliği taşıyan araştırma 94 belediye ile yapılan görüşmelerin çıktılarını ortaya koyuyor.

📌 BURCUHAN ŞENER, MERVE AĞCA

🕒 10 DAKİKA

Istanbul, Bursa, Kocaeli, Sakarya, Balıkesir, Çanakkale, Kırklareli, Bilecik, Bolu, Bursa, Düzce, Edirne, Tekirdağ ve Yalova’da 94 belediye ile yapılan görüşmelere dayanan rapor, belediyelerin mültecilere sağladığı hizmetler ve kurumsal kapasiteleri, belediye başkan yardımcılarının gözünden zorunlu göç, belediye temsilcilerinin mültecilere dair gözlem ve tutumları ve göç yöneti-

şiminde müdür ve uzmanların rolü gibi konulara ışık tutuyor.

2011 yılından beri yaklaşık 6,7 milyon Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kaldı, 6,6 milyon Suriyeli ise ülke içinde yerinden edildi. Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı ise 9 Haziran 2022 itibarıyla 3,7 milyona ulaştı. Ayrıca Türkiye’de ikamet izni ile yaşayan bir milyon

civarında yabancı bulunuyor. Dolayısıyla Türkiye’deki toplam 6 milyonun üzerindeki yabancı nüfus, ülke nüfusunun %7,2’sinden fazlasını oluşturuyor. 2021 yılı sonu itibarıyla kamplarda kalan Suriyelilerin sayısı yaklaşık 52 bine, yani geçici koruma kapsamındaki toplam Suriyeli sayısının %1,4’üne düştü. Suriyelilerin merkezi bir planlama olmaksızın ülke içinde yerleşimleri, yoğun olarak

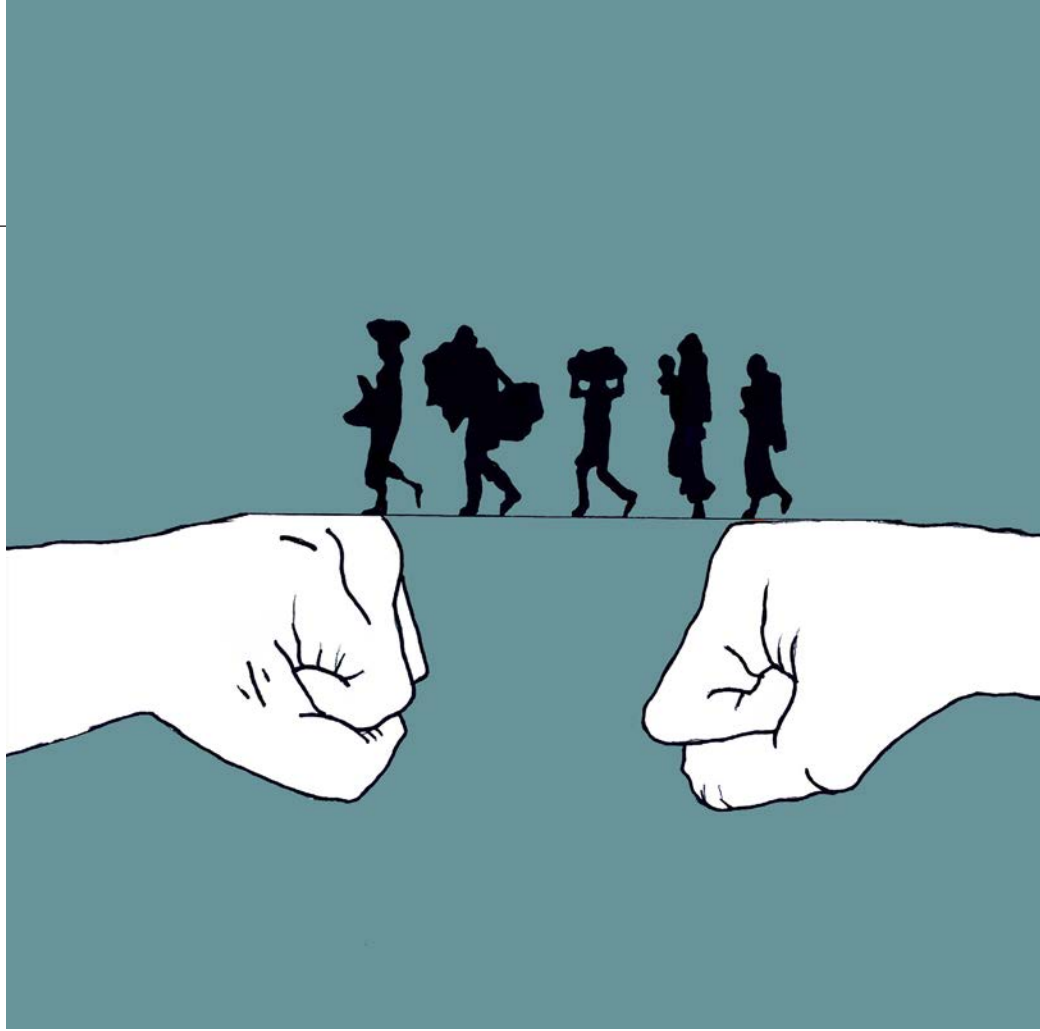
“
**Suriyeli
mültecilerin
belediyelerden
en çok talepte
bulunduğu
hizmetler ise
aynı yardım,
nakdi yardım,
istihdam ve
barınma desteği.**
”

buldukları bölgelerdeki yerel yönetimler açısından zor bir durum yaratırken sosyolojik bağlamda da kentsel alanlarda gettolaşmanın zeminini hazırlıyor.

Türkiye'nin en güçlü ekonomiye sahip bölgesi olan Marmara Bölgesi ise iç göç hareketliliğinde olduğu gibi uluslararası göç hareketinin de en önemli hedef bölgesi ve Türkiye nüfusunun %31'ini oluşturuyor. Marmara Bölgesi'ndeki geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı ise Türkiye'deki toplam geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin %22'sine tekabül ediyor. Yalnızca İstanbul'da 1 milyon 115 binin

üzerinde kayıtlı uluslararası göçmen bulunuyor. Türkiye'deki ikamet izinli yabancıların yarısı İstanbul'da yaşıyor. İstanbul'da kayıtlı Suriyeli sayısı 601 bin iken yaşayan Suriyeli sayısı 963 bin. Bursa, ikamet izinli yabancı sıralamasında İstanbul, Ankara ve Antalya'nın ardından dördüncü sırada geliyor. Kocaeli'ndeki toplam mülteci nüfusunun %95'inden fazlası Suriyelilerden oluşuyor. “Kent mültecileri” olarak kentsel alanlarda yaşayan mültecilerin başta belediyeler olmak üzere yerel hizmet kuruluşlarına önemli ölçüde ilave sorumluluklar yüklediğini ve insani hareketliliğin hala devam ettiğini gözlemlemek mümkün.

“Marmara'nın Kent Mültecileri: Belediyelerin Süreç Yönetimi” saha araştırması kapsamında İstanbul, Bursa, Kocaeli, Sakarya, Balıkesir, Çanakkale, Kırklareli, Bilecik, Bolu, Bursa, Düzce, Edirne, Tekirdağ ve Yalova olmak üzere toplam 13 ilde belediyeler ile görüşmeler yapıldı. Rapor aynı zamanda Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Merkezi (GPM) bünyesinde 2017 yılında hazırlanan “Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri-Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği” isimli araştırma raporunun bölgesel olarak genişletilmiş versiyonu olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye'de yerel yönetimler ve göç konusunda yapılan

en geniş kapsamlı bölgesel çalışma olma niteliği taşıyan araştırma ile belediyelerin mültecilere sağladığı hizmetler ve kurumsal kapasiteleri, belediye başkan yardımcılarının gözünden zorunlu göç, belediye temsilcilerinin mültecilere dair gözlem ve tutumları ve göç yönetiminde müdür ve uzmanların rolü ele alındı. Araştırma kapsamında 94 belediyede 88 belediye başkan yardımcısı, 78 müdür ve 102 uzman ile toplamda 268 görüşme gerçekleştirildi.

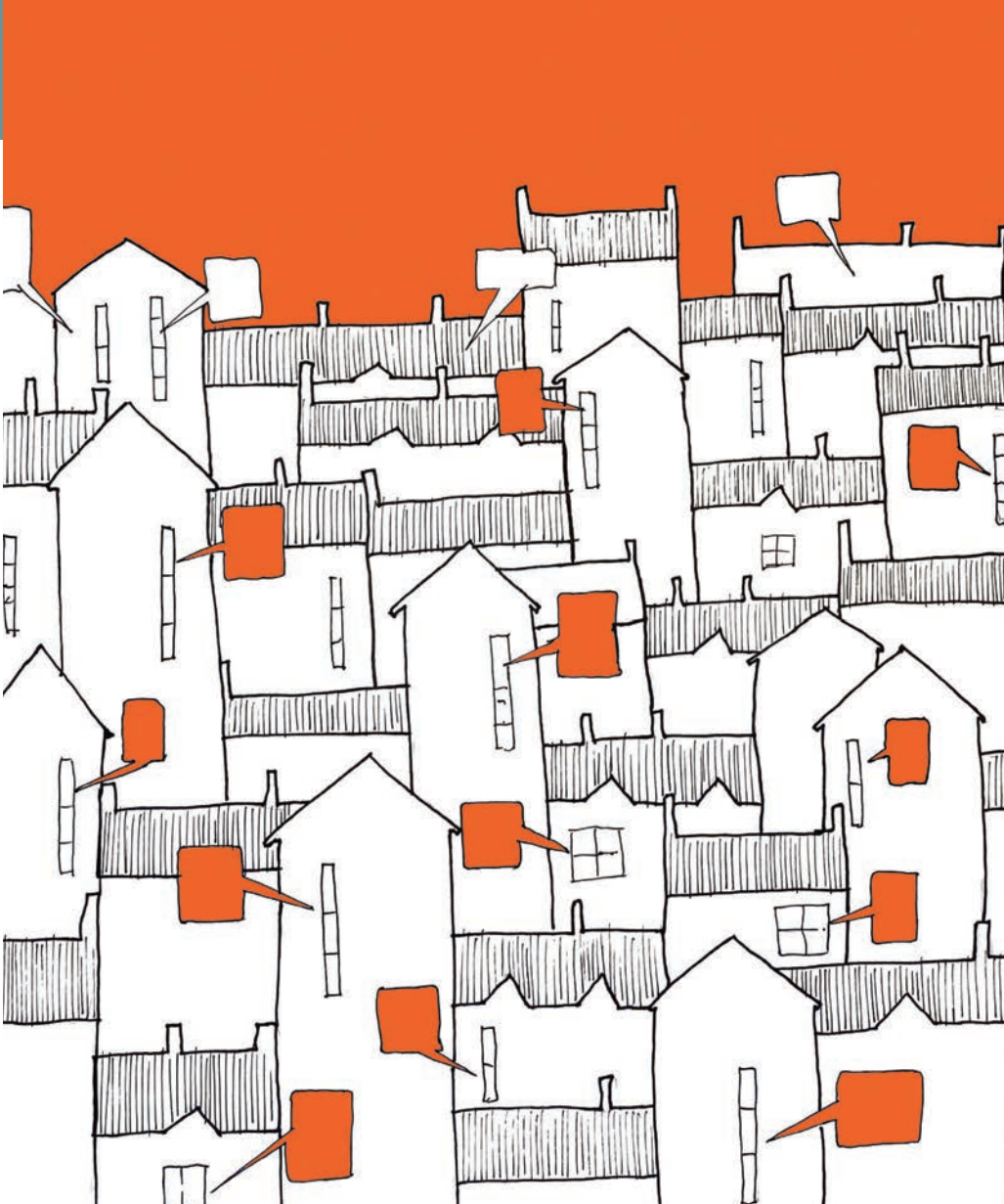
İkamet izni ile Türkiye’de yaşayan ve uluslararası koruma başvurusu sahibi kişiler dahil olmak üzere Türkiye’deki yabancı nüfusun yaklaşık %75’ini oluşturan Suriyeli mültecilere odaklanan rapor, belediyelerin Suriyeli mülteciler konusundaki süreç yönetimine ilişkin on yıllık tecrübesini, karşılaşılan zorlukları, alandaki ihtiyaçları, geleceğe yönelik beklentileri, kurumsallaşma süreçlerini ve politika önerilerini ortaya koyuyor.

TOPLUMUN REFAHI İÇİN SOSYAL UYUM ŞART

Belediyeler, tüm kısıtlılıklara rağmen sahada karşılaşılan sorunların üstesinden gelerek yerelde hizmet sunumunda bulunmak için takdire şayan bir çaba gösteriyor. Belediye başkan yardımcılarının %62’si belediyelerin mültecilerle ilgilenme yükümlülüğü olduğunu düşünüyor. Belediye temsilcilerinin %80’i Suriyeli mültecilerin toplumumuzun bir parçası olduğunu ve topluma entegrasyonunun toplumun refahı için şart olduğunu düşünüyor. 94 belediyeden 75’i ise vatandaşlık durumuna bakılmaksızın belediye sınırlarındaki herkesin belediye hizmetlerinden faydalanabildiğini belirtiyor. Araştırmada yer alan belediyelerin %78’i pandemi sürecine özel hizmetlerden Suriyeli mültecilerin de faydalanabildiğini ifade ediyor. Ancak belediyelerin özellikle düzenli nakdi yardımlar konusunda daha çekingen davrandıkları gözlemleniyor.

YOKSULLUK VE UCUZ İŞ GÜCÜ OLARAK İSTİHDAM BAŞLICA PROBLEMLERDEN

Belediye başkan yardımcılarının %70’i belediyelerinin faaliyet gösterdiği bölgelerde yerel halk ile Suriyeliler arasında gerginlik, çatışma veya çatışma potansiyeli görmediklerini ancak istihdama katılım konusunun gerginlik ya-

rattığını ifade ediyor. Bu bağlamda belediye temsilcilerine göre yoksulluk, niteliksiz ve ucuz iş gücü olarak istihdam edilme ve barınma konusundaki sorunlar Suriyeli mültecilerin dile getirdiği başlıca problemler. Suriyeli mültecilerin belediyelerden en çok talepte bulunduğu hizmetler

ise aynı yardım, nakdi yardım, istihdam ve barınma desteği.

SÜREÇ YÖNETİMİNDE EN SIK KARŞILAŞILAN SORUNLAR: BÜTÇE, MEVZUAT VE VERİ

Belediye başkan yardımcılara göre belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili süreç yöneti-

minde en çok karşılaştıkları üç sorun bütçe yetersizliği ve yetki alanları ile ilişkili olarak mevzuattaki kısıtlılıklardan kaynaklanan yasal sorunlar, veri eksikliği ve yerel halktan gelen olumsuz tepkiler. Bu bağlamda belediyeler yerel halkın desteğini kazanmaya ve sosyal uyumu sağlamaya yönelik özel çaba sarf ediyor. Göçmen ve mültecilere ilişkin sahadan sağlıklı ve güncel verilerin edinilmesi; hedef kitlenin belirlenerek ihtiyaçların tespit edilmesi ve bu bağlamda hizmet modellerinin geliştirilebilmesi açısından büyük önem arz ediyor. Bu nedenle pek çok belediyenin zaman içerisinde göçmen ve mültecilere ait verilerin kaydı için kendi veri tabanlarını oluşturma gayreti içerisinde girdiği görülüyor. Bu bağlamda verilerin toplanması, kaydedilmesi, güncellenmesi ve hizmet sunumunda kullanımına yönelik anlamlı hale getirilmesi noktasında gerekli alt yapının sağlanması ve belediyelerin kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi ihtiyacı önemini koruyor.

Belediye başkan yardımcılarının %72'si belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili süreci daha iyi yönetebilmesi için Belediye Kanunu'nda ve ilgili diğer mevzuatta değişiklikler yapılması gerektiğini belirtiyor. Belediyeler

göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerin finansmanı için kendi bütçelerinin yanı sıra başta AB kaynakları olmak üzere dış kaynak arayışıyla çeşitli fonlara başvuruda bulunuyor. Ancak mevcut hibe ve fonların hedef kitlesi, proje süresi, eğitim ve istihdam alanları gibi temel şartlar kurgulanırken belediyelerin sürece dahil edilmemesi sebebiyle yereldeki ihtiyaçların karşılanması konusunda kısıtlılıklar meydana geliyor. Diğer yandan, başkan yardımcılarının %64'ü belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgilenen özel bir göç biriminin bulunması gerektiğini düşünüyor. Görüşme yapılan 94 belediyenin 12'si (%13) göç birimi oluşturduğunu ifade ederken belediyelerinde mültecilerle iletişimden sorumlu tam zamanlı tercümanların görev yaptığını belirtenlerin oranı %22. Belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalarında en çok iş birliği yaptıkları kurumlar arasında kamu kurumları öne çıkarken yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile de çok sayıda iş birlikleri geliştirdikleri görülüyor.

Şunu da belirtmek gerekir ki yerel yönetimlerin kent mültecilerine yönelik hizmetleri, başta Eşitsizliklerin Azaltılması ve Sürdürülebilir Şehirler ve Toplu-

luklar başlıklı 10. ve 11. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları olmak üzere küresel amaçların gerçekleştirilmesi için oldukça önemli. Çok yönlü, sürdürülebilir ve toplumsal kesimlerin tamamını kapsayan bir sosyal uyum ortamının

oluşabilmesi için yerel düzeyde, sosyal yardım anlayışından ziyade, mültecilerin kendi ayakları üzerinde durabilmelerine zemin oluşturacak sosyal, ekonomik, idari, yasal yapılar ve politikalar oluşturulması gerekiyor. ✪

Perspektif

**SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR DÜNYA İÇİN
SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR YAPILI ÇEVRE
TASARLAMAK**

Perspektif

Dünyanın taşıma kapasitesinin sınıra dayandığı günümüzde, yapılar için sürdürülebilir bir yaşam serüveni kurgulamak tercihten ziyade zorunluluk haline geldi.

İREM KURTULUŞ

8 DAKİKA

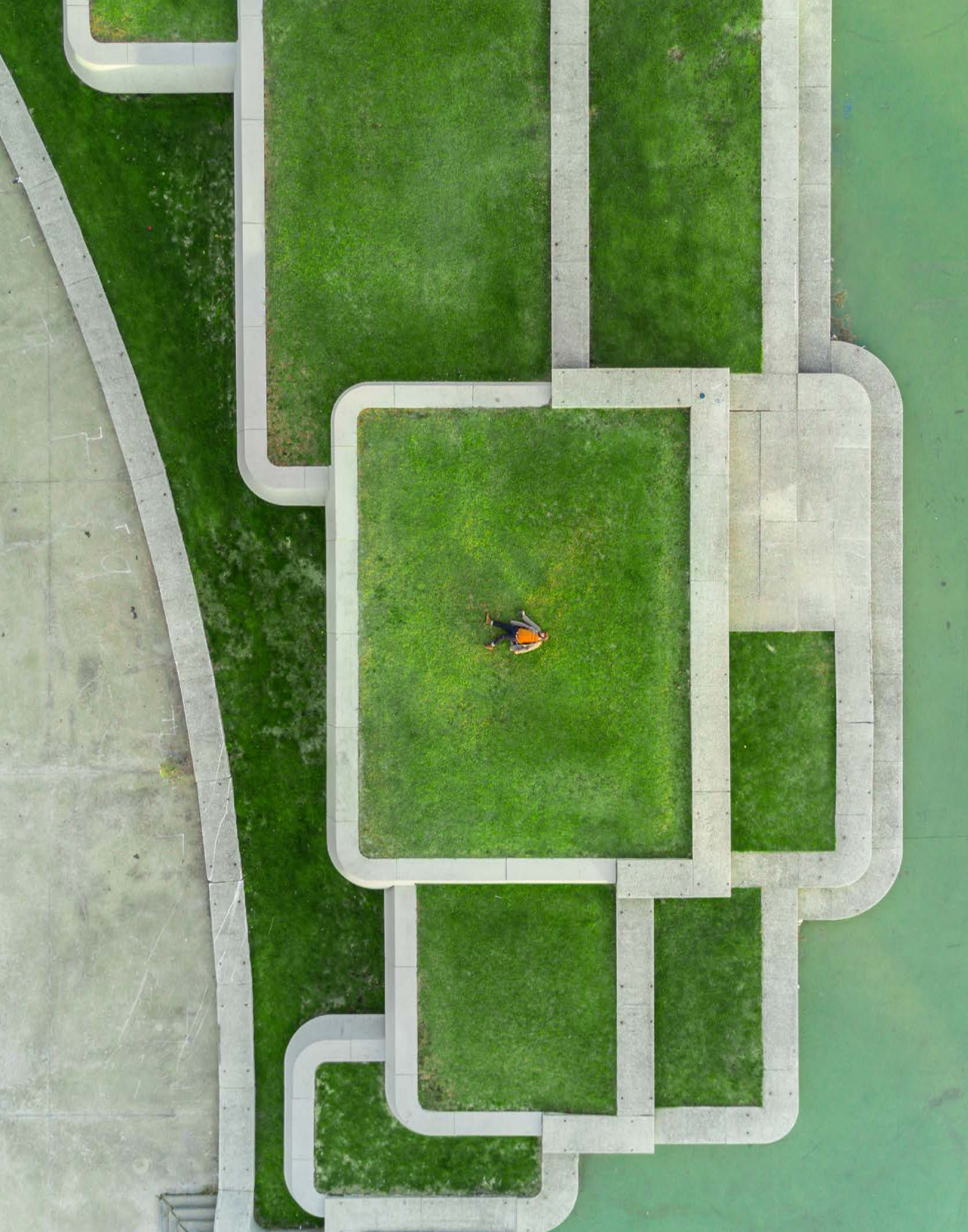
Mimari bir esere bilinen ilk kavramsal bakış açısını mimar Vitruvius MÖ ilk yüzyılda kullanışlılık, sağlamlık ve estetik etmenlerinin birleşiminden oluşması gerektiğini belirterek getirmiştir. O dönemden günümüze özellikle Endüstri Devrimi sonrasında yaşanan hızlı şehirleşme, teknolojik gelişmeler, öngörülemeyen nüfus artışları ve bunların doğurduğu sonuç olarak kaynakların sınırsız kullanımı, yapıları çevrenin taşıması gereken özelliklerde çeşitli değişim ve dönüşümlere neden oldu.

Gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakabilmemiz ve doğa ile insan arasında denge kurabilmemiz adına alınacak en temel önlemler ve geliştirilecek stratejiler, yapıları çevre ile doğrudan ilişkilidir. Sürdürülebilir mimarlığın

temelleri büyük ısıtma ve soğutma sistemleri gerektiren, yüksek katlı cam ve çelik malzemeli binaların inşa edilmesinin yoğunlaştığı dönem olan 70'lerdeki enerji krizi döneminde atılmaya başlandı ve 1972'de Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler, Çevre ve Gelişme Konferansı ile dönemin kalkınma ilkeleri arasında "çevre" ve "gelişme" ilk kez bir arada değerlendirilerek küresel gündemde yerini aldı. Ancak, "yeşil mimari"den bir kavram olarak asıl bahsedilmeye başlanan yıllar 90'lar olmuştur. Enerji harcamaları ve dünyanın karbon emisyonu yükünü kaldıramama ya başlaması, bu dönem ve sonrasında inşaat sektörünü yeni stratejiler geliştirmeye itti.

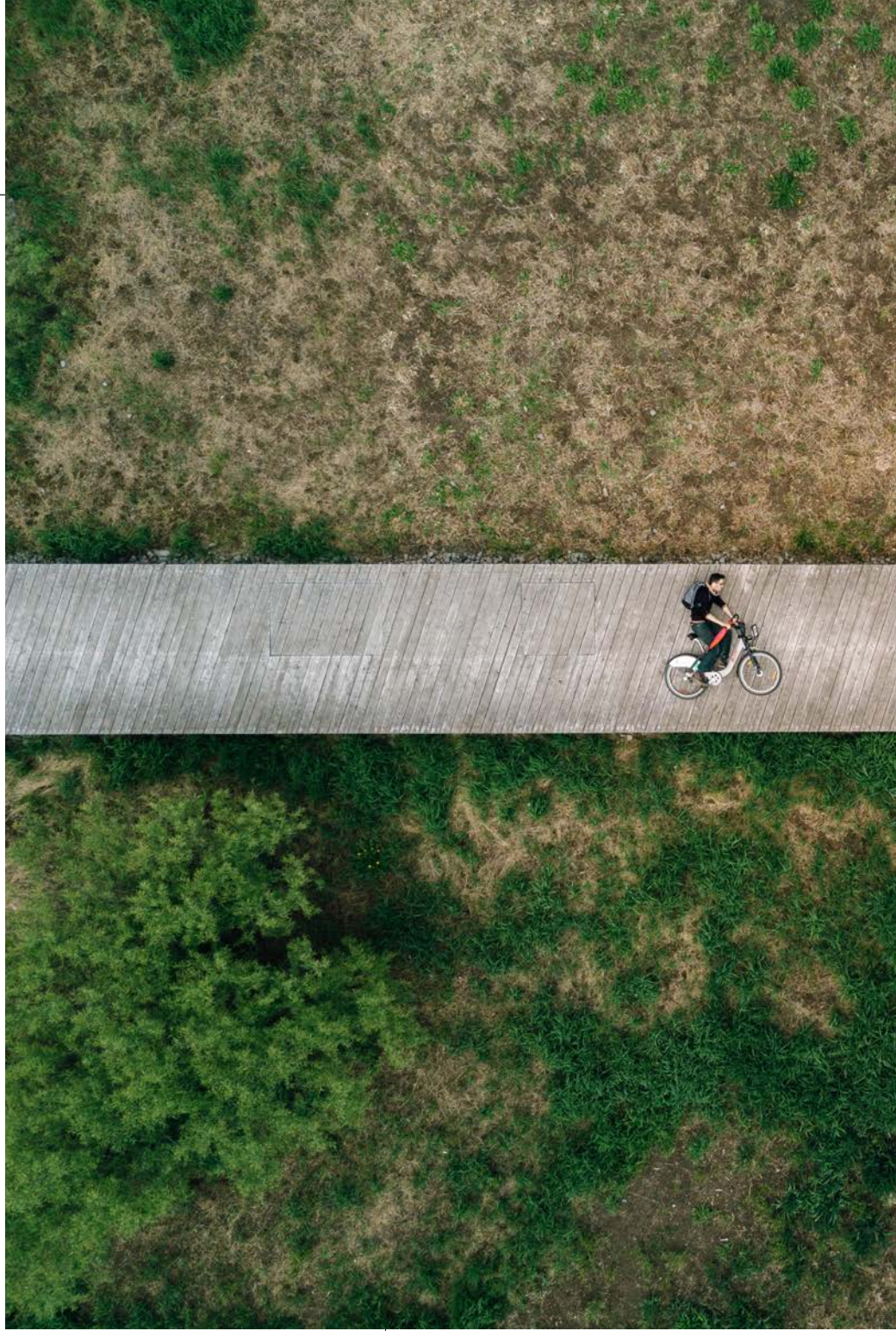
UNEP'in (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) raporuna göre 2015 yılında binaların inşası ve işletilmesinden doğan karbondioksit

“
Sürdürülebilir mimaride güzellik kavramı artık sadece biçimle ilgili olmaktan çıkıp bir ürünün faydaları ve çevre üzerindeki etkisi ile de ilgili hale geliyor ve çevresel psikolojik unsurlar bu noktada farklı bir boyut kazanıyor.
”

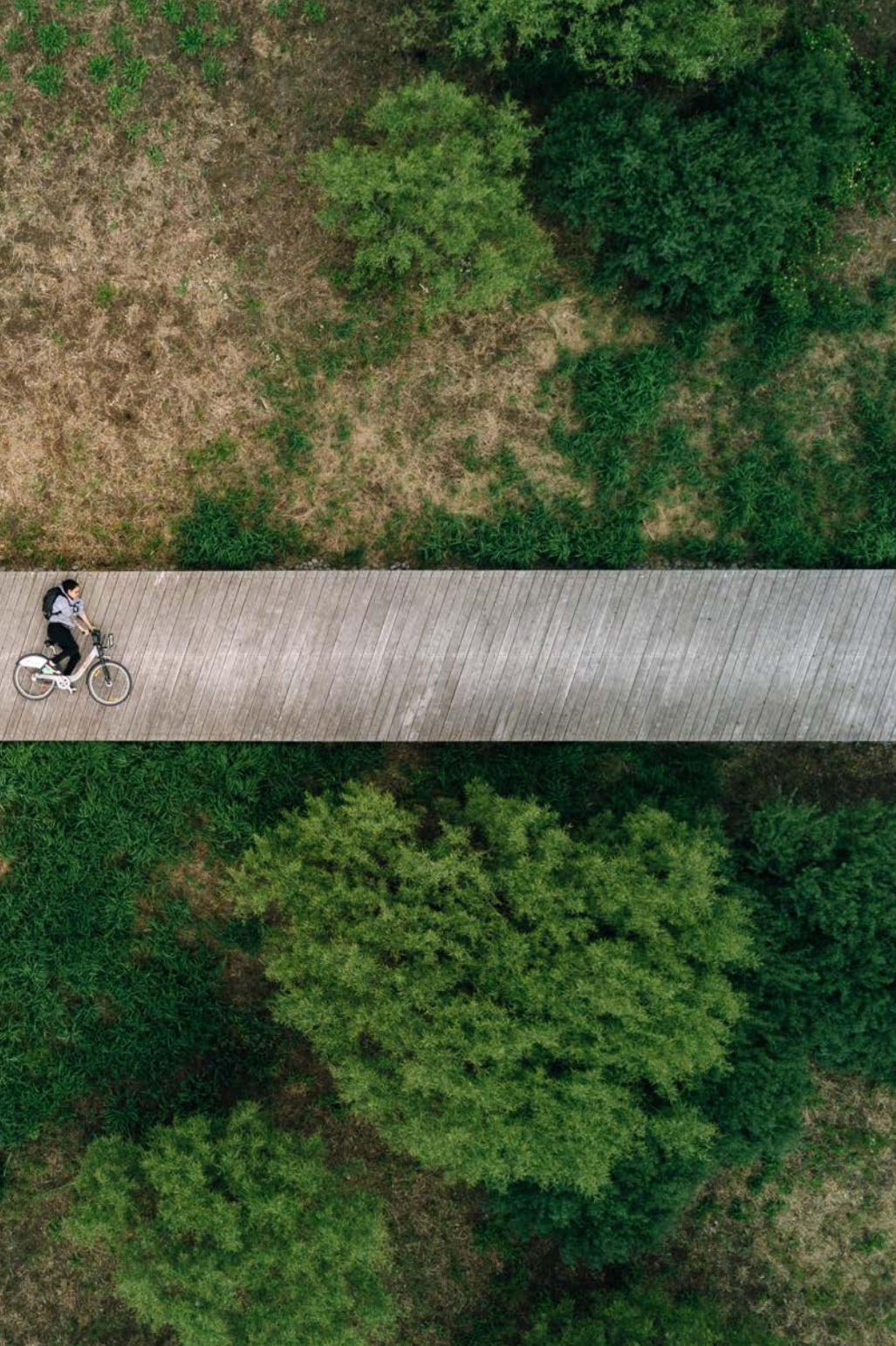
(CO2) emisyonu zirveye ulaştı ve sektör, küresel bazda toplam değerin %38'inden sorumluydu. Aynı yıl Paris Anlaşması'nın imzalanmasından sonra inşaat sektöründen kaynaklanan karbondioksit emisyonları geçtiğimiz yıl, en son 2007 yılında ölçülen seviyeye düşmüş ve 2015 yılından bu yana yaklaşık %10 azalma sağlanmıştır. COVID-19 pandemisindeki sokağa çıkma kısıtlamalarının ve inşaat sektöründeki yavaşlamaların etkisiyle gerçekleşen bu düşüşün muhakkak dönüştürücü etkileri olmuştur, ancak bu durumun sektörün karbonsuzlaştırılmasında yalnızca dönemsel bir ilerleme yarattığı söylenebilir ve pandeminin etkisinin azalmasının yanı sıra normalleşme sürecinin başlamış olması da bu etkiyi sınırlandırmaktadır. Bu hatırı sayılır değişimin önemli nedenleri arasında ayrıca 2015'ten bu yana imzalanan anlaşmaların da etkisiyle pek çok ülkenin bina emisyonu ve enerji verimliliği üzerinde gelecekte etkisini daha da artıracığı öngörülen sürdürülebilirlik politikalarını ve kurallarını benimsemeye başlaması bulunmaktadır.

Mimaride sürdürülebilirlik kavramı ele alınırken ve çeşitli politikalar geliştirilirken, yapıya bir ürün olarak değil, bir süreç ola-

rak bakılmalı. Daha sürdürülebilir bir çevre yaratma noktasında yapı endüstrisinin hedefleyebileceği temel yaklaşımlar arasında bütünleşik tasarımlar yapılması, yapım sürecinin yeniden gözden geçirilmesi ve çevresel standart-

ların geliştirilmesi gibi aksiyonlar bulunmakta. Sürdürülebilir mimarlık pratiği; temelde yapı için bir yaşam döngüsü tasarlamayı ve sürdürülebilir kalkınmanın üç temel ayağı olan ekonomik, sosyal ve çevresel zorluklarla baş

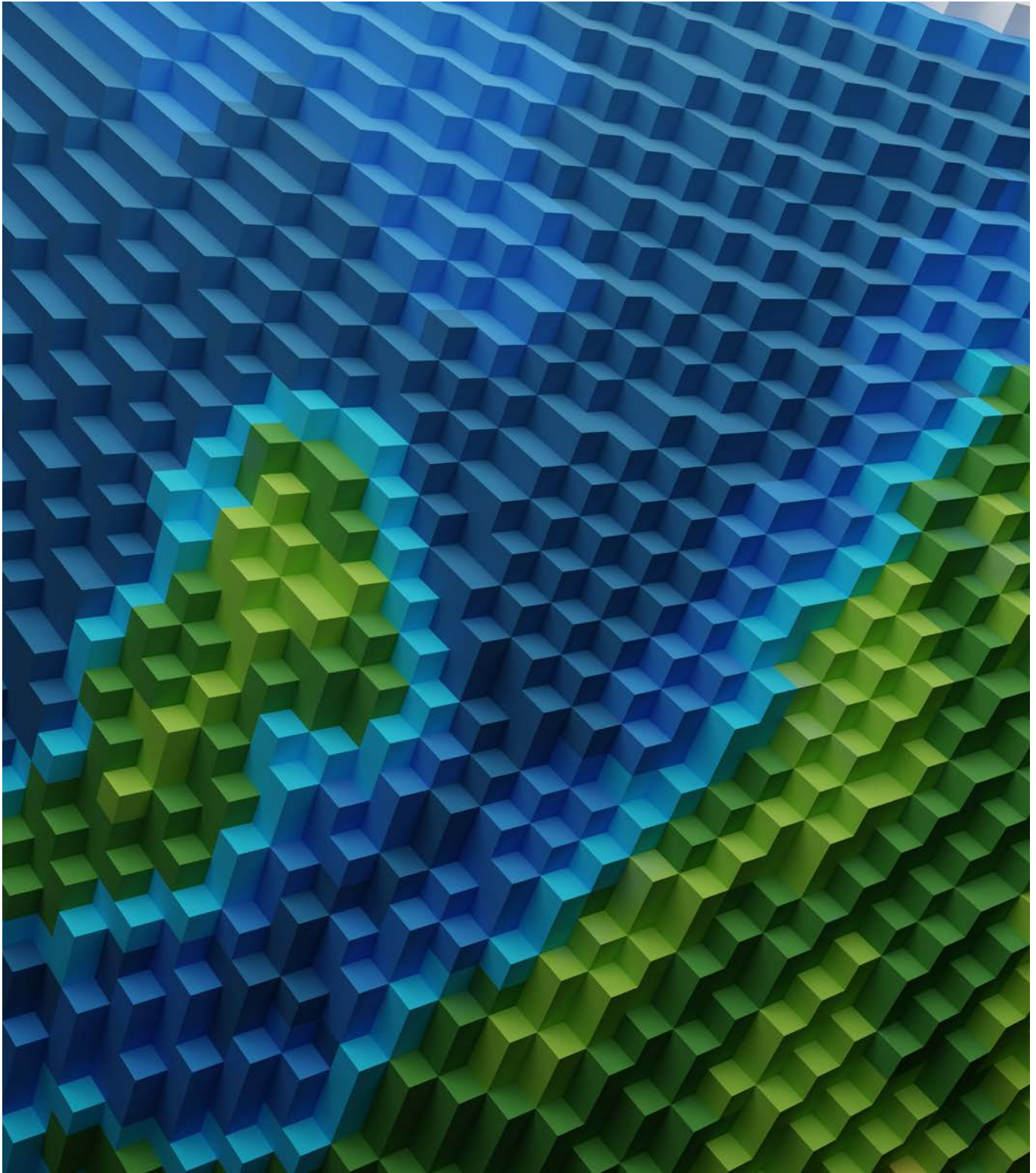
edebilmemiz için henüz tasarım sürecinde yapının öncesi, kullanım dönemi ve sonrasının çevresel etkilerini gözetme gerekliliğine dayanmakta.

Bir yapının veya mimari ürünün

yaşam döngüsü düşünüldüğünde; tasarım, yapım, kullanım ve yıkım olarak dört fazdan söz etmek mümkün. Binaların yalnızca yapımı esnasında değil, kullanımı ve yıkımı sürecinde de doğal kaynakların tüketimi ve çevresel

zararların oluşumu söz konusu. Yapı malzemelerinin üretimi ve dağıtımı sürecinde oluşan atıklar ve açığa çıkan zehirli gazlar çevre kirliliğine neden oluyor. Doğada oluşan hasarın yanı sıra malzeme, renk, biçim, kullanılan yapım teknikler vb. konular üzerine alınan yanlış tasarım kararları, kullanıcıların fizyolojik durumlarının yanı sıra mental sağlıklarını da olumsuz etkiliyor ve yaşam kalitesini azaltıyor. Günümüzde bazı mimarlar tarafından post-enternasyonalist bir tarz olarak da görülmeye başlanan sürdürülebilir mimaride güzellik kavramı artık sadece biçimle ilgili olmaktan çıkıp bir ürünün faydaları ve çevre üzerindeki etkisi ile de ilgili hale geliyor ve çevresel psikolojik unsurlar bu noktada farklı bir boyut kazanıyor. Çevresel psikoloji alanına giren sosyo-fiziksel çevrenin öğeleri ile insan deneyim ve davranışları arasındaki alışverişin ve karşılıklı ilişkinin iyi kurgulandığı tasarımların ömürleri daha uzun olmakta ve yapıda doğabilecek revizyon ihtiyaçları azalmakta.

Binanın sürdürülebilirlik serüveni, var olduğu süre boyunca geçirdiği fazlar düşünüldüğünde yalnızca yere özgü çevresel özelliklerin değil aynı zamanda sosyal, kültürel değerlerin korunması, yerel kalkınmayı öncelik-

lendirmesi, sosyal hizmet politikalarını destekleyen tasarımların ortaya çıkmasını da kapsamaktadır. Geleneksel tasarım ve yapım tekniklerinin çağdaş yöntemlerle ve teknolojiyle birleştirilmesi ve yerel kaynakların yalnızca malzeme değil işgücü kullanımı olarak da değerlendirilmesi tasarımın parçalarındandır.

Günümüz koşullarında geldiğimiz noktayı göz önünde bulundurduğumuzda çevreye yaptığımız müdahaleleri doğaya karşı olmak yerine doğa ile birlikte hareket edebilme stratejisi üzerine kurmamız ve temel yaşamsal ihtiyacımız olan korunmayı sağlarken yerkürenin taşıma kapasitesini zorlamamayı önceliklendirmemiz bir gereklilik değil zorunluluktur. Frank Lloyd Wright'ın da dediği gibi "Mimarlık biçim haline gelmiş yaşamdır," ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmanın yolu da kuşkusuz gündelik hayatımızın

kurgusunu derinden etkileyen yapılı çevreden ve içinde yaşadığımız binalardan geçmekte. Dünyamızın geleceği için kritik önem taşıyan bu konunun işlendiği sayımızda sizleri Aysu Kuru, Deniz Deniz, Deniz Aslan ve Sertaç Erten'in bakış açılarıyla baş başa bırakıyorum.

Aysu Kuru, sürdürülebilir mimarlık örnekleri için doğa tabanlı bir çözüm yaklaşımı olan biyomimikri kavramını anlattığı "Mimaride Biyomimikri: Sürdürülebilirlik için Alternatif ve İnovatif Bir Yöntem" yazısında doğadaki düzenin yapılara nasıl ilham verdiğinden ve yaklaşımın yüzlerce yıl içindeki evriminden bahsedecek. Deniz Deniz ise "Katılımcı Tasarım Anlayışı ile Yaşanabilir ve Sürdürülebilir Kentler" başlıklı yazısında kentlerin sürdürülebilir gelişimini sağlamada kurgulanacak sağlıklı ve sürdürülebilir bir planlama ve tasarım stratejisi kurgulamanın,

kullanıcıların farklılaşan istek ve ihtiyaçları ile kente ilişkin aidiyet hissi ve sahiplenme duygusunu artırmadaki kritik rolünü paylaşacak. Ölçeğin tüm yaşamı etkilediğini savunduğu ve yapıların döngüsel yaşamına değindiği "Yaşamsal Ölçek" başlıklı yazısında Deniz Aslan, ölçeksiz büyümenin ölçeksiz üretimi getirdiğinden söz ederek bu sentetik evrimleşme sürecinde farkındalığın göstergeleri olarak doğan kavramlar ile yeni düzeni irdelenecek. Perspektif bölümünün son yazısında ise Sertaç Erten, konuyu "Kentsel ve Mimari Sürdürülebilirlik Ölçülebilir mi?" sorusu ile ele alacak. Dünya üzerinde insan-kaynaklı yaratılan düzensizliklerin tanımlanması yolu ile gezegenin sınırlarını anlamının önemine ve kentsel sürdürülebilirliğin çeşitli araç ve yöntemlerle nasıl ölçüldüğüne değinecek. 🌱

Kaynaklar:

Vitruvius, 2017, Mimarlık Üzerine, Alfa Yayınları

Ayşin Sev, 2009, Sürdürülebilir Mimarlık, Yem Yayınları

The Economist, 2004, The rise of the green building

<https://www.economist.com/technology-quarterly/2004/12/04/the-rise-of-the-green-building> (Erişim: Haziran 2022)

United Nations Environment Programme, 2021, Global Status Report for Buildings and Construction, https://www.unep.org/resources/report/2021-global-status-report-buildings-and-construction (Erişim: Haziran 2022)

MİMARİDE BİYOMİMİKRI: SÜRDÜREBİLİRLİK İÇİN ALTERNATİF VE İNOVATİF BİR YÖNTEM

AYSU KURU
DR., SIDNEY ÜNİVERSİTESİ, DOKTOR ÖĞRETİM ÜYESİ

6 DAKİKA

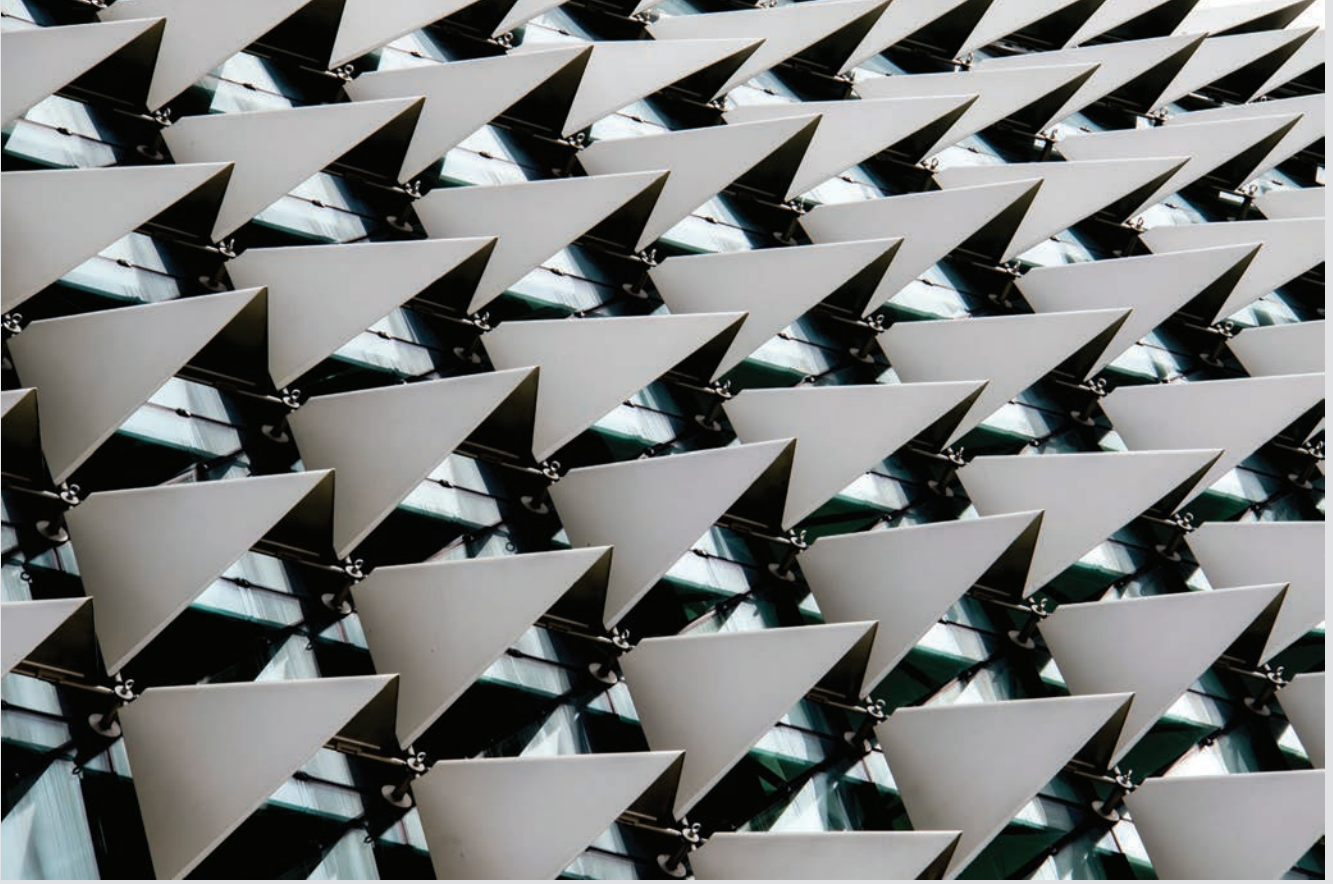
Mimarlık ve tasarım tarihinde geçmişten günümüze kadar doğa temelli ve doğadan ilham alan yapılar ve tasarımlar bulunmakta. Yerel, doğal ve ekolojik malzemeler ve teknikler kullanarak, doğa ile iç içe oluşan ve gelişen, doğadan esinlenen ve hatta doğa ile özdeşleşen, dokuz milyar yılı aşkın süredir doğanın ve evrimin biriktirdiği hayatta kalmacı ve ideal tasarımları kopyalayarak doğayı adeta yücelten yapı tasarımları dünyanın her bir yanında yüzyıllardır karsımıza çıkıyor. Doğadan esinlenerek tasarım oluşturmak, yani biyomimikri, kıtalar, kültürler ve asırlar-arası bağlamıyla belki de ilk evrensel tasarım tekniğidir denilebilir. Örnekleri Leonardo da Vinci'nin hayvan ve kuş figürlerini kopyalayarak uçuş için kanat tasarımlarından, Antoni Gaudí'nin balık kılçıkları ve organik formlardan esinlenmiş cephe sanatına, Eero Saarinen'in iskelet görünümü uzun açıklıklara ulaşabilen doğal strüktürlerden ilham alan yapıla-

rına kadar uzanıyor. Günümüzde ise biyomimikri nanoteknolojiden inovatif malzemelere, taşıt tasarımından mimari ve kent tasarımına kadar pek çok disiplinde uygulanabiliyor.

Peki bu geçmiş ve geleceği, teknik ve inovasyonu, ilham ve sanatı bünyesinde bir arada bulunduran biyomimikri- nin asıl amacı ve önemi nedir?

Biyomimikri, özellikle mimarlık bağlamında, sürdürülebilir ve daha etkin tasarımlar geliştirmek için kullanılan bir yöntem. Otto Schmidt tarafından türetilen biyomimikri kavramı doğanın evrimsel zekâsından, deneme-yanılma yöntemiyle zaman içinde faydası kanıtlanmış etkin çözümlerinden esinlenerek daha sürdürülebilir, doğa dostu ve ekolojik tasarımlar ge-

liştirmek anlamına geliyor. Üretilen çözümler arasında doğal malzeme kullanımı, strüktürel anlamda daha efektif çözümler üretme, doğal form ve şekillerden esinlenerek organik yapı tasarımları oluşturma ve daha birçok örnek bulunuyor. Biyomimikri teorisi doğanın geliştirdiği ve evrim ile test ettiği, hâlihazırda etrafımızda bulunan çözümlerin, insan yapımı teknolojik çözümlere göre daha

sürdürebilir ve verimliliği doğrulanmış olacağı yönünde.

Sürdürebilir mimariye farklı ve daha doğal bir yaklaşım sağlaması sayesinde mimaride biyomimikri konusunun gün geçtikçe popülaritesi artıyor ve dolayısıyla örnekleri ve uygulaması da çoğalıyor. Daha çok akademik projeler ve araştırma geliştirme merkezlerinde incelenen bir konu olan mimaride

biyomimikri ve sürdürülebilirlik, pek çok model ile karşımıza çıkıyor. Örneğin, örümcek ipeği benzeri karbon liflerinden yapılan ve akıllı algoritmalarla kontrol edilen robotlarla yerinde inşa edilen pavonlar bulunuyor. Yaptıkları fotosentez sebebiyle güneş ve ışığa doğru yönelen yeşil bitki yapraklarının kıvrılma ve bükülme hareketlerini cephe tasarımı ve güneş engelleyici gölgeleme tasarımı

ve formuna aktaran yapısal olarak daha etkin strüktüre sahip birçok cephe ögesi var. Hatta bu cephe tasarımları sadece formlarını doğadan almakla kalmıyor, aynı zamanda güneşin yörüngesini takip ederek aynı canlıların doğada yaptığı gibi hareket ederek yaşayan cephe-ler oluşturabiliyor.

Rejeneratif ve biyobenzetim konseptleri ile doğayı tekrar canlandıran ve yaşayan tasarımlar üretmek mümkün.

Sürdürülebilir mimarlık temelinde çevreye verilen zararı en aza, hatta sıfırdan öte, pozitif bir etkiye çevirmeye dayalı olduğuna göre, doğadan esinlenmek üzerine kurulu olan biyomimikri, sürdürülebilirliğin amacına en uygun çözümleri üretebilecek bir yöntem olabilir. Rejeneratif tasarımın dayanaklarını oluşturan mimaride biyomimikri, sürdürülebilirlikle ilgili artan bilinç ve iklim krizinin imtihanı karşısında uygulamalarıyla daha da çok karşımıza çıkan ve konu-

lan bir kavram olacağı benziyor. Rejeneratif tasarım doğaya olan zararı en aza indiren ve bu etkiyi geri çeviren bir konsept. Biyomimikri ise doğadan esinlenerek yapılan tasarım anlamında rejeneratif tasarım konseptinin bir dalı.

IPCC'nin (Birleşmiş Milletler Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli) 2022 yılının ilk yarısında yayınladığı son iklim değişikliği raporlarına bakılacak olursa, iklim krizinin derecesinin ve dolayısıyla dünya üzerindeki etkilerinin artma hızı daha önce yapılan araştırmalara nazaran ne yazık ki daha da yükselmekte. Bu durumda sürdürülebilirlik, mimarlık da dahil olmak üzere tüm sektörlerde, önem kazanmakta. Ancak iklim krizini geri dönüşü olan bir probleme çevirebilmek adına sürdürülebilirliğin ötesinde düşünmeye, rejeneratif ve biyobenzetim gibi kavramlardan ilham almaya odaklanmak, doğa ile gerçekten iç içe olan, doğayı tekrar canlandıran ve yaşayan tasarımlar üretmek, geleceğimizi tehdit eden bu küresel sorunun asıl çözümü olmaya daha yakın gibi görünüyor. ✎

KATILIMCI TASARIM ANLAYIŞI İLE YAŞANABİLİR VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLER

📌 DENİZ DENİZ

DOÇ.DR., İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ, GÜZEL SANATLAR VE TASARIM FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

🕒 5 DAKİKA

Kentler dinamik yapılardır ve sahip oldukları tarihsel, sosyokültürel, yapısal bileşenlerin yanı sıra kullanıcılarıyla da sürekli bir devinim halindedirler. Kent sel mekânların yaşanabilirliği ile o mekânın yapısal özellikleri birbiriyle büyük ölçüde bağlantılıdır ve bu özellikler çevresel tasarımdan başlayarak, mimari öğelere ve hatta kentsel donatılara kadar pek çok farklı tasarım ölçeğini de bünyesinde barındırmaktadır. Bu sebeple, kentlerin sürdürülebilir gelişimine katkı koyacak olan her ölçekteki tasarım kararlarının, planlama sürecinin başlangıcından itibaren ele alınarak kent mekânlarının bu ilkeler doğrultusunda tasarlanması, sonradan mevcut durum üzerine giydirilmeye çalışılacak eklektik ve kısa vadeli çözümlerle kıyaslandığında çok daha uygun maliyetli ve uzun soluklu sonuçlara ulaşmayı sağlayacaktır.

Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez, Dünya Çevre ve Kalkınma

Komyonu'nun 1987 yılında yayınladığı Brundtland Raporu ile uluslararası alanda görünürlük kazanmış, sürdürülebilir kalkınma ise günümüz ihtiyaçlarının sonraki nesillerin ihtiyaçlarının da göz önüne alınarak karşılanması olarak tanımlanmıştır. Sürdürülebilir kentler ve kentsel mekânlar yaratılabilmesi için çevre, sosyal ve ekonomi politikaları arasında uyum sağlanmasıdır ve yine bu süreçte katılımcı tasarım anlayışının önemi de yadsınamaz. Katılımcı tasarım anlayışının hayata geçirilebilmesi

için ise kullanıcılar ile iş birliğini sağlamak amacıyla tasarımcılar, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerine büyük sorumluluklar düşmektedir.

Katılımcı Tasarımın Önemi

Katılımcı tasarım, karar vericilerin ve diğer paydaşların yanı sıra kullanıcıların da tasarım süreçlerinde aktif rol aldıkları bir tasarım yaklaşımı olarak tanımlanabilir (Asaro, 2000). Katılımcı tasarım kavramı ilk olarak 60'lı ve 70'li yıllarda insan hakları ve farkındalığın artırılması düşün-

celerinden etkilenecek benimsenmeye başlanmış ve eşitliğin sadece sosyal ve ekonomik değil, mekânsal olarak da tartışılması gerektiği fikriyle ortaya çıkmıştır. Bu ideolojik düşünce ile özellikle gelişmiş toplumlarda 'toplum tasarım merkezleri' kurularak dezavantajlı grupların da tasarım ve karar süreçlerinde yer alması sağlanmıştır (Sanders, 2008). Bu yaklaşıma göre katılımcı, tasarımcıya ve üreticiye eşdeğer bir katkıyla sürece dahil olmalı ve katkıda bulunmalıdır.

İnsan-çevre ilişkisinin sağlıklı bir şekilde devam etmesinin en temel unsuru, insan için tasarlanan ve yine insan eliyle değişime uğrayan çevreyi ihtiyaçlara uygun şekilde tasarlamaktır. Bu bağlamda, kentlerin şekillenmesinde önemli bir rolü olan kullanıcılarının istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi de özellikle yerel ölçekte kurgulanacak sağlıklı ve sürdürülebilir bir planlama ve tasarım stratejisi ile mümkün olabilecektir. Karar vericiler ve tasarımcıların yanı sıra kullanıcıların henüz karar aşamasında sürece dahil olması ve tüm bu aktörler arasında sağlıklı bir iletişimin kurulabilmesi ihtiyacı ise

kaçınılmazdır. Böylelikle, kullanıcı ihtiyaçlarına yanıt verebilen ve herkes için erişilebilir çözüm önerileri geliştirilmesi sağlanarak, kullanıcılarının o mekâna ve kente ilişkin aidiyet hissi ve sahiplenme duygusu geliştirmesi de mümkün olacaktır.

Yaşanabilir ve Sürdürülebilir Kentsel Mekânlar

Kentler, yüzyıllardır sosyokültürel ve finansal açılarından birbirinden farklı özellikler gösteren kullanıcılara ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla, kentlere

ilişkin çalışmaları kullanıcılarının farklılaşan istek ve ihtiyaçlarını göz önüne alarak gerçekleştirmek önemlidir. Tüm toplumu ilgilendiren ve müdahale gerektiren durumlarla karşılaşıldığında, sadece toplumun belirli bir bölümünü temsil eden kişilerin karar vericiler olarak devreye girmesi, toplumun diğer kesimlerine ait ihtiyaç tanımlamalarının göz ardı edilmesine sebep olacağından, sağlıklı ve kalıcı çözümler üretilmesine de engel olacaktır.

Bu amaçla, stratejik iş birliği

oluşturulması ve bu süreç sonucunda ortaya çıkacak eylem planı doğrultusunda alınacak kararların hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekânlar yaratılması konusunda tasarımın her alanındaki profesyonellerden, yerel yönetimlere, uygulama ve denetim çalışmalarında görev alacak kurum ve kuruluşlardan, kentlerin asıl kullanıcıları olan halka kadar herkesin görüş birliğine vardığı, ve böylelikle, kendi içinde düzenli bir denetim mekanizmasına da sahip bir modelle gerçekleştirilecek çalışmalar sonucunda kentlerin sürdürülebilir gelişimini desteklemek de mümkün olacaktır. ✎

Kaynaklar

Asaro, P. M. (2000). *Transforming Society by Transforming Technology: The Science and Politics of Participatory Design*. *Accounting Management and Information Technologies*, 10, s.257-290.

Sanders, E.B.-N. (2008). *An Evolving Map of Design Practice and Design Research*, *Interactions*, s.13-17.

<https://www.abilities.com/community/best-worst-cities.html>

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-04-22/the-people-that-the-15-minute-city-leave-behind>

<https://www.architecturaldigest.com/story/participatory-design-open-architecture>

Görsel linkleri:

Image_1: <https://www.architecturaldigest.com/story/participatory-design-open-architecture-collaborative>

Image_2: <https://www.abilities.com/community/best-worst-cities.html>

Image_3: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-04-22/the-people-that-the-15-minute-city-leave-behind>

YAŞAMSAL ÖLÇEK

DENİZ ASLAN
DOÇ. DR., Y. MİMAR

4 DAKİKA

Ölçek tüm yaşamın belirleyicisidir. Yaşam bu anlamda hassas ağlardan oluşur. Ağlar alt yaşamsal büyüklüklerin iletişimini kurar. Bu yaşamsal büyüklükler ne ilginçtir ki bağımsız olmak ya da doymaz bir büyüme yoluna girebilir. Sistemden çıkabilir ya da sisteme yıkıcı etkiler yapabilir. Hatta zaman zaman bu atipik çıkışlar yaşamsal olarak çok önemli olabilir çünkü hiçbir yapı sonsuza kadar aynı kalmaz. Böylelikle çeşitlenen yeniden yapılanan döngüsel yaşam bir üst düzeyde yeniden kurulmuş durulmuştur. Dengededir. Bu varoluşsal yapının temeli ölçektir.

İçinde yaşadığımız antrepo-sun durum tam da bu durumda yaşadığımız dünyayı tümü ile değiştirdi. Ölçeksiz büyüme ölçeksiz üretimi getirdi. Kentler kırılıp yuttu, yaşamsal boşluklar kayboldu. İnsanın toprağa da hükmetmesi ölçeksiz tarımsal faaliyetlerle dünyanın daha da fazla kirlenmesine, doğanın çe-

kilmesine ve direnç yapılarının kırılmasına neden oldu. Tümü ile bu hali bir oburluk olarak adlandırmamak mümkün. İnsan olarak biyolojik bir programımız var ancak biyoritmin tümü ile dışında süren bir evrim geçiriyoruz. Bu sentetik evrimleşme dünyanın kendi içine çökmesine neden olabilecek paradigmasal bir kayma yaratmış durumda. Kırılan tüm yapıların yeni bir sarmal ağ ile bütünleştirilmesi ve ekolojik servislerin yeniden oluşturulması dahi söz konusu. Yeni mimarlık, bir sistem kurucu olarak mimarın sorumluluğu bu bağlamda yeniden tanımlanıyor olmalı.

Ekolojik mimarlık bir görüntü değildir. Şu anda konuştuğumuz atık yönetimi, suyun korunumu, malzeme üretim süreçlerinde emisyon kontrolleri, hafiflik, yere duyarlılık, doğru yönlenme, enerji tüketimi, kendi enerjisini üretme potansiyelleri, karbon ayak izi, yeşil mimar-

lık, yeşil çatılar, yenilebilir üretimler, geri dönüştürebilirdik, döngüsellik vb. kavramlar ya da bu dizgeyi sağlayan sertifikasyonlar aslında sadece bir farkındalığın göstergeleri. Mevcut stokların korunması, yer açma-boşaltma, fosil yakıttan tümü ile uzaklaşma araç kullanımında neredeyse tekerlekten kurtulma, temelsiz yapılar, hareketli yapılar, dönüştürülebilirlik, ısı ada sorunsalı, kaynakların adaletli kullanımı, yersel kodlar, bu arada beden kullanılması bile ekolojik bağlamın tamamlayıcı unsurları. Ancak bundan böyle yukarıda bahsettiğim dönüştürücü ağın sibernetik bir kurgu olduğundan bahsetmek lazım. Bu parametrik bir bütünsellik ve ağın her noktasına olan etkilerin anlık test edilmesi üretilen her şeyin tüm çıktılarını ile o andaki değerlendirilmesi ile okunması çözümlenmesi hatta onay mekanizmalarının ta kendisinin olması kaçınılmaz gözüküyor. Büyüme kavramı da gereklilik-

lerle ilişkili olmak durumunda. Her şeyden önce son 25 yılda tüm dünyanın, geleceğin kaynaklarını tüketmesi bile yeni kaynak kullanımının artık mümkün olmadığını gösteriyor. Yeni düzen bunun üstüne kurulmak durumunda.

Daha önümüzde keşfedilecek çok fırsat var iskalananlar adına da. Ürettikçe yeni deneyimler kazanıyoruz. Sentetik olan ve doğal olan arasındaki akılla okuduklarımız ve tabi ki bu çok geniş aralıktaki yeni yaşantı olanakları bizi çok daha kompozit melezlemelere yönlendiriyor. Her şeyden önce üretilmiş olan her şey kaynaktır. Bu nedenle yeni var olanın yerine geçen değil onun bir parçası bazen bir takısı olarak vardır. Tüm modüller yaşamsal olanı da üretmekle mükelleftir. Dünyanın artık besleyemeyeceği bu nüfus yaşadığı her yeri beslenme döngüsünün bir parçası olacak şekilde kullanmak durumunda. Artık toprağı işlemek son bulmak durumunda. Yeni bir medeniyet adaletli kaynak kullanımından, ölçekli yaşamaktan, yaşamının salt tüketim olmadığını bilici ile samimiyetten geçiyor. Buluttan nem kapmayı bilmek gerekiyor. 🌱

KENTSEL VE MİMARİ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÖLÇÜLEBİLİR Mİ?

📌 SERTAÇ ERTEN

DOÇ. DR., KENTSEL TASARIM VE PLANLAMA HİZMETLERİ LİDERİ, ARUP

🕒 6 DAKİKA

Sürdürülebilirlik, insan varoluşunun üç bileşeni olarak kabul edilen “ekoloji, ekonomi, toplum” boyutlarını içine alan bir yaklaşım olarak tarif edilir. İklim krizi ile, sürdürülebilirliğin “ekoloji” bileşeni üzerine kurulu bir “toplumsal” hareket tabanı oluşmuştur. İklim eylemi dediğimiz bu hareket, küresel “ekonomik” sistemde de karşılığını bulmaya çalışırken, ekonomik faaliyetlerin ve büyümenin Dünya’ya etkisini anlamak ve kontrol etmek amacıyla daha hesaplanabilir ve takip edilebilir bir çerçeve arayışı ortaya çıkmıştır.

Bu değişim sırasında, karbon ayak izi hesaplayıcısı (carbon footprint calculator), sürdürülebilir kent endeksi (urban sustainability index), çevresel-sosyal yönetim veri analiz aracı (ESG tool gibi araçlar yaygınlaşmıştır. Daha önce yapı ölçeğinde aşına olduğumuz yeşil bina değerlendirme sistemleri (LEED, BREEAM gibi sertifikasyonlar), yapıda kullanılan malzemelerin çevresel etkilerinin de öl-

çüldüğü “Yaşam Döngüsü Analizi” (LCA-Life-Cycle Assessment) ile bütünleşmeye başlamışlardır.

Peki biz neden daha fazla ölçülebilir bir sürdürülebilirlik peşindeyiz?

Birincisi, artık “gezegenin sınırları”nın zorlandığı bir noktadayız (planetary boundaries). Bu kavram, Dünya ve evren üzerinde insan-kaynaklı yaratılan düzensizlikleri anlamak ve anlatmak üzerine geliştirilmiş bir kavram. Dokuz adet sınır var ve en çok sınırı zorlanan alan, “canlıküre bütünlüğü” (biosphere integrity) başlığı altında yer alan biyoçeşitlilik. Son 50 yılda toplam canlı türünün yarısının soyu tükendi. Sadece hayvanlar değil, gündelik hayatımızın birer olağan parçası olan bitkilerin de türü tehlike altına girdi.

İkincisi, artık bu zorlanan sınırlarla ilgili hem ulusal politikalar hem de uluslararası taahhütlerin hedeflerine ulaşması için gerekli ilerlemeyi göstermede ölçülebilir-

lik çok önemli. Paris Anlaşması’nın 2050’de sıfır karbon ve 1,5°C ile sınırlandırılmış ısı artışı hedefini tutturmak ancak ürettiğimiz karbonun miktarını ve tükettiğimiz enerjinin hangi oranda/hangi sektöre dağıldığını hesaplayarak mümkün.

Kentsel sürdürülebilirliği nasıl ölçüyoruz? Araç ve yöntemlere bir örnek

Bugün farklı devletler, kurumlar ve şirketler tarafından üretilmiş yüzlerce sürdürülebilirlik ölçme sistemi ve aracı var. Bunlardan bir tanesi, bugün EBRD, OECD gibi uluslararası kurumlarda yöntemsel çerçeve olarak kabul edilmiş olan ve sürdürülebilir kentleşme için gerekli eylemlerin ortaya konmasını hedefleyen PSR modeli.

Baskı-Durum-Yanıt göstergeleri modeli (PSR model)

Model, 1979’da Friend ve Rapport tarafından ortaya atılan, daha sonra OECD’nin çevresel etki değerlendirmelerinde kullandığı bir

modeldir. Şu an EBRD'nin Yeşil Şehirler Programı dahilinde yürüttüğü Yeşil Şehir Eylem Planları'nın ana metodolojik altlığını oluşturmaktadır. Temel amaç, kentleşmenin çevre üzerinde yarattığı etkileri önce ölçmek, sonra buna yönelik sürdürülebilir kentleşme eylemleri ortaya çıkarmaktır. Ölçerken, "Ne oldu? Neden oldu? Nasıl başa çıkıldı veya çıkılmadı?" sorularını sormak ve bu soruları sordurtacak göstergelerle sorulara cevap aramaktır.

Bu çerçeve modele göre, 3 tip gösterge vardır. Baskı göstergeleri, "Hangi ekonomik ve toplumsal aktiviteler doğal yapı üzerine ne

derecede etki etti?" sorusunu anlamaya çalışır. Bunu da, farklı sektörler üzerinden, farklı anahtar performans göstergeleri (KPIs) ile yapar. Örneğin, özel araç kaynaklı karbon salımları nedir, kişi başına düşen katı atık üretimi miktarı ne kadardır, bunu tespit eder ve kabul edilebilir sınırlarla karşılaştırır.

Durum göstergeleri, "insan hareketleri ve yerleşme pratikleri sonucunda doğal kaynaklara, çevreye, doğal yaşama ne oldu?" sorusuna cevap arar ve bunun göstergelerini takip eder. Örneğin; içme suyu kaynaklarındaki durumu anlamak için nehirlerdeki amonyum oranına, hava kirliliğini anlamak

için yıllık partikül konsantrasyonlarına bakar.

Yanıt göstergeleri ise, insanların, toplumların, yerel yönetimlerin, kısacası tüm kentli paydaşların, bu baskılar sonucunda farklılaşan çevresel duruma karşı nasıl aksiyonlar alıp baskıyı azaltmaya çalıştıklarını anlamaya odaklanır. Örneğin, o kentte atık su arıtma sistemleri kuruldu mu, yeşil bina sertifikasyonu alan yapılar bir orana ulaştı mı, kentsel yoğunluk planlama eliyle kontrol ediliyor mu veya ayrıştırılmış bir katı atık yönetimi var mı, göstergeler yoluyla öğrenmeye çalışır.

Bitirirken:

Pozitif bilimlerde ölçme ve değerlendirme yoluyla bir kesinlik arayışı vardır. Fakat kentler, sadece bilimsel veriyle ölçüp değerlendirilemeyecek kadar karmaşık yapılarıdır. Çünkü kentler bağlamsaldır. Kendi gerçekleri ve koşulları vardır. Yine de, bu hesapların ve ölçüm yöntemlerinin, bizleri bir yere götürdüğü bir gerçektir: Kentsel sürdürülebilirliğe ulaşmak için ortaklaşabildiğimiz bir dilin mümkün olduğunu bize gösterir. Bu da gelecek için besleyebileceğimiz bir umuttur. 🌱

DIÉBÉDO FRANCIS KÉRÉ

AFRİKA'NIN BİLGİSİ VE KOŞULLARIN MİMARİSİ

2022 Pritzker Mimarlık Ödülü'nü kazanan Diébédo Francis Kéré, yapı endüstrisinin ve altyapının olmadığı, kısıtlamalar ve zorluklarla dolu ülkelerde iklimsel koşullara uyumlu olmak ve sosyal adaleti sağlamak üzere yerel malzemeleri yenilikçi tekniklerle, akıllıca kullanarak mimarlık üretiyor.

📍 DENİZ GÜNER

🕒 13 DAKİKA

Burkina Faso'nun Gando köyünde doğan ve Almanya'da Berlin'de yaşayan Diébédo Francis Kéré, 2022 Pritzker Mimarlık Ödülü'nü kazandı. Şikagolu Pritzker ailesinin kurduğu Hyatt Vakfı tarafından mimarlık ortamına yaptıkları katkılar ve önemli başarıları için 1979 yılından itibaren her yıl yaşayan bir mimara/mimarlar için verilen Pritzker Ödülü, uluslararası mimarlık ortamında "mesleğin en saygın ödülü" veya "mimarlığın Nobel ödülü" olarak anılıyor.

44 kez verildikten sonra Pritzker Mimarlık Ödülü'nün ilk kez Afrika'ya bir mimara verilmiş olması ödül

sistemlerinin Avrupamerkezci olduğuna yönelik uzun zamandır devam eden eleştirilere de bir cevap niteliği taşıyor. Ödülün Diébédo Francis Kéré'ye verilmiş olması Pritzker Mimarlık Ödülleri'nde yaşanmakta olan radikal değişimin de bir göstergesi olarak değerlendiriliyor. Yaşayan mimar/mimarlar için verilen ödül, ilk zamanlarında "ömür boyu başarı" anlayışıyla Philip Johnson (1979), Luis Barragán (1980), I.M. Pei (1983), Oscar Niemeyer (1988) gibi modernizmin ve Uluslararası Üslubun "kahraman" figürlerine verilirken, 2000'lerden itibaren çağdaş mimarlık ortamını derinden etkileyen çalışmalarını nedeniyle Rem Koolhaas

(2000), Jacques Herzog & Pierre de Meuron (2001) gibi "küresel olarak ünü yaygınlaşan mimarlara" verilmeye başlandı. 2004 yılında ilk kez bir kadın mimara, Zaha Hadid'e verilen ödül sayesinde, sistemdeki yerleşik cinsiyet ayrımcılığı ve Beyaz/Erkek/Star Mimar anlayışı da kısmen kırılmaya çalışıldı. Buna rağmen, giderek artan Avrupamerkezci eleştirilerden de nasibi alan Pritzker Mimarlık Ödülleri 2010'dan itibaren ilgi odağını Asya ve Güney Amerika gibi mimari medyanın göz ardı ettiği bölgelere çevirmiş görünüyor: Kazuyo Sejima & Ryue Nishizawa (SANAA) (2010), Wang Shu (2012), Toyo Ito (2013), Shigeru Ban (2014), Ale-

jandro Aravena (2016), Balkrishna Doshi (2018), Arata Isozaki (2019).

100.000 ABD Doları ve bir de bronz madalyondan oluşan Pritzker Mimarlık Ödülü, düzenlenen tören ile sahibine veriliyor ve uluslararası medyada uzun süre gündemde kalıyor. Bunun bir nedeni de verilen ödülün mimarlık ortamında sönmüş olan birçok konuyu yeniden gündeme getirerek eleştirileri de alevlendiriyor olması. Örneğin, her ödül sisteminin ödülü alan kişi(ler)den daha çok ödülü veren kurumun bilinirliğini ve görünürlüğünü artırdığını, ödül almış mimarlardan daha çok Pritzker ailesinin isminin hatırlanmasına ve ünlerinin perçinlenmesine yaradığını iddia edenler var. Buna ek olarak, seçici kurulun kombinasyonu ve mimarlık gündemi de ödülün kime verileceği/verildiği tartışmalarını sürekli tetikliyor.

Her ödül sistemi, doğası gereği ödülü veren kurum, seçici kurul kombinasyonu, seçici kurulun seçim kriterleri ve mimarlık mesleğinin alımlanışı ile ilişkili olarak sonuçları üzerinden tartışılmaya açık bir yapıya sahip. Seçici kurul, kendi içinde yaptığı çeşitli müzakereler sonucunda düşünsel çerçeveyi ve seçim kriterlerini belirginleştirerek mimarlık ortamının dikkatini çekmek istediği aktörü öne çıkararak, küresel mimarlık ortamı için bir durum tespitinde bulunur. Bu yılki ödülün Diébédo Francis Kéré'ye verilmesinde, mimarlığın sosyal değişime, toplumsal pratiklere ve komünite üretmeye olan etkilerine derinden inanan Şilili mimar Alejandro Aravena'nın jüri başkanı oluşu da sonucu doğrudan etkilemiş benziyor.

“Batı” düşünce tarihinde “ilkel,” “geleneksel” veya “yerel” etiketleriyle oryantalist fantezilerine konu edi-

len ya da “Az Gelişmiş Topluluklar” veya “3. Dünya Ülkeleri” adlandırmaları ile hor görülen Afrika kıtasındaki mimarlıkların Batı medyasının dikkatini çekmesinde, küresel kapitalizmin girdiği derin çıkmaz karşısında girdiği alternatif arayışlar, ekolojik krizi aşmada teknolojik gelişmelerin ve hi-tech çözümlerin yetersiz kalışı ve son 20 yıldır Afrika kıtasında üretilen modern ve çağdaş mimarlıkların kullandıkları ilham verici low-tech çözümlerin ödülleri ve yayınlar yoluyla mimarlık medyasında daha fazla görünürlük kazanması da jürinin dikkatini Kéré'ye çevirmesinde etkili olmuş gözükmemekte. Batı-dışı coğrafyalı aktörlerin Batı medyasında yer alabilmeleri ancak Batılı eğitim sisteminden geçmiş olmaları ile mümkün olduğundan, Batı-dışı coğrafyalı mimarların ve mimarlıkların görünürlükleri de yine Batı medyasının gündemine, değer sistemine

ve “ötekini” nasıl etiketlediğine bağlı olarak değişmekte. Hassan Fathy, Charles Correa, Geoffrey Bawa, Sedad Hakkı Eldem, David Adjaye, Anupama Kundoo gibi isimlerin bilinirlikleri de Batılı eğitim almış olmaları, kendi kültürleri ile “Batı” kültürü arasında bir arabulucu rol üsteleniyor olmaları, nihayetinde de “Batı” dünyasının zevk ve beğenisine hitap etmeleriyle doğrudan ilişkili. Merkez medyanın beğeni ve ilgisi nedeniyle bu aktörlerin basılı ve görsel medyadaki dolaşmaları, bienal ve sergilere davet edilmeleri, kısacası medyada görünürlükleri de kendi coğrafyalarındaki diğer yetenekli ve değerli meslektaşlarına göre daha fazla oluyor.

Batı-dışı coğrafyalardaki mimarlara ilk kez 1980’lerin başında modern mimarlık tarihyazımında yer vermeye başlandığı hatırlandığında Avrupamerkezci bakışın hegemonyasından kurtulabilmenin yaklaşık 40 yıl sürdüğü açıkça görülür. İn-

“
**Benim
 kültürümde
 herkes yolunu
 toplumu ileriye
 götürebilmek
 üzere çizer, ben
 de bir okul inşa
 etmeye başladım.**”

ternet ve küreselleşmenin etkisiyle merkez fikrinin dağılması Oslo, Lizbon, Sao Paulo, Şangay, Tallinn, İstanbul gibi çoğullaşan mimarlık bienalleri ve trienallerinin farklı coğrafyalardaki aktörleri, işleri ve fikirleri filtresiz olarak daha görünür kılmaları Avrupamerkezci hegemonyanın çözümlenmesini sağlamış görünüyor. Bunun yanı sıra, 1977

yılından itibaren İslam kültürünü dünyanın farklı coğrafyalarında başarıyla yorumlayan mimarlık ürünlerine her üç yılda bir verilen Ağa Han Mimarlık Ödülleri veya Lafarge Holcim Vakfı tarafından 2005 yılından itibaren kentsel sorunlara çözüm getiren, potansiyel fikirleri bulmayı amaçlayan sürdürülebilir tasarımlara her üç yılda bir verilen Lafarge Holcim Ödülleri, bu ödüller üzerine yapılan sergi ve yayınlar dünyanın farklı bölgelerindeki mimarları ve çalışmalarını daha da görünür ve bilinir kılmaktalar.

Diébédo Francis Kéré’nin 2022 Pritzker Mimarlık Ödülü’nü kazanması, hem mimarlık ortamında süregiden hem de ödül sistemlerinde görülen radikal değişimlerin doğal bir sonucu olarak okunabilir. Ancak, Pritzker Mimarlık Ödülü’nü kazanan önceliklerden farklı olarak Kéré’yi ödüle taşıyan şey, mimarlığı yapma ve düşünme biçimini şekillendiren deneyimlerinin

özyaşam öyküsü ile doğrudan ilişkili olmasıdır.

Burkina Faso'nun Gando adlı köyünde doğan Kéré, köyün liderinin en büyük oğlu olması sayesinde okumak için 40 kilometre uzaklıktaki diğer bir köye gitme şansı yakalamış köydeki tek okumuş çocuk. Mesleki eğitim gören gençleri AB'de deneyim kazanmaları için destekleyen Carl Duisberg Derneği'nin bursu sayesinde 1985 yılında marangozluk okumaya Almanya'ya giden Kéré, çıraklığını tamamladıktan sonra 1995'de Almanya'da Berlin Teknik Üniversitesinde mimarlık okumaya başlıyor. Bir üniversite öğrencisi olarak, ailesini ve kendi-

sini destekleyen köy topluluğuna katkıda bulunmanın ve gelecek nesillere onun ayak izlerini takip etme fırsatı vermenin görevi olduğunu hissederek, doğduğu köyde bir ilkokul inşa etmeye girişiyor. "Benim kültürümde herkes yolunu toplumu ileriye götürebilmek üzere çizer, ben de bir okul inşa etmeye başladım," diyen mimar, bütün çocukların eğitime ulaşabilmesi için kendine böyle bir yol belirlemiştir. Avrupa'da edindiği mimarlık bilgisini Burkina Faso'nun geleneksel inşaat yöntemleriyle birleştirmek, projeyi finanse etmek, ortaklıklar ve bağış mekanizmalarını kurumsallaştırmak üzere 1998 yılında Kéré Vakfı'nı (önceki ismiyle

"Gando Okulu için Yapı Taşları-Schulbausteine für Gando) kurmuş. Berlin Teknik Üniversitesinde öğrenciyken tasarladığı, inşası için fon sağladığı ve köy sakinleriyle iş birliği içinde 2001 yılında hayata geçirdiği Gando İlkokulu, uluslararası mimarlık ortamında büyük ilgi görerek 2004 yılında Ağa Han Mimarlık Ödülü'ne layık görüldü. Kendi kurduğu vakfın finansal desteği ve başarılı işleyen kolektif üretim süreci modeli ile gerçekleştirilen Gando İlkokulu (2001), Öğretmen Evi (2003), Okul Eki (2008), Kütüphane (2012) ve Ortaokul (2012) projeleri Kéré mimarlık ofisinin 2005 yılında Berlin'de kurulmasına da vesile olmuş. Gando

ilkokulu yalnızca yenilikçi inşaat teknikleri ve zanaatkârlığa gösterdiği özen ile değil, aynı zamanda Gando topluluğu tarafından iş birliği içinde inşa edilmesiyle de Batı dünyasının dikkatlerini üzerine çekti. Yerel komünite ile birlikte hayata geçirdiği Gando Ortaokulu da Holcim Awards Gold 2011 ve Global Holcim Awards Gold 2012 ödüllerini aldı. Yapı zamana direnerek, çevresinde yarattığı olumlu katkılardan dolayı 2017 yılında ilk kez verilen Holcim Building Better Recognition ödülünü de aldı.

Francis Kéré'yi ve işlerini Pritzker Mimarlık Ödülü alan diğer mimarlardan ayıran en temel özellik, mimarlık yoluyla toplulukları güçlendiriyor ve dönüştürüyor olması. Kéré, yapı endüstrisinin ve alt yapının olmadığı, kısıtlamalar ve zorluklarla dolu ülkelerde iklimsel

koşullara uyumlu olmak ve sosyal adaleti sağlamak üzere yerel malzemeleri yenilikçi tekniklerle, akıllıca kullanarak mimarlık üretiyor. Çoğu zaman kaynakların kırılgan ve arkadaşlığın hayati olduğu aşırı kıtlık yaşayan topraklarda inşa ederek, dayanışma ve kapasite geliştirmeye odaklı, eğitim yoluyla komünite üreten farklı bir sürdürülebilir mimariye öncülük ediyor.

Sürdürülebilir inşaat ekonomisine önem veren Kéré, yerel kaynaklardan, bölgesel becerilerden ve Afrika'nın kadim bilgisinden yararlanmanın yanı sıra tasarımdan mesleki zanaat eğitime kadar yerel halk için yeni fırsatlar yaratarak, günümüzde kapitalizm ile iç içe geçmiş ve yaklaşık 400'den fazla tanımı olan sürdürülebilirlik olgusunun içeriğini ve pratiğini de radikal bir biçimde dönüştürüyor.

“
**Francis Kéré'yi
 ve işlerini
 Pritzker
 Mimarlık Ödülü
 alan diğer
 mimarlardan
 ayıran en
 temel özellik,
 mimarlık yoluyla
 toplulukları
 güçlendiriyor ve
 dönüştürüyor
 olması.**

“Batı” dünyası karşısında uzun zamandır hor görülen Afrika'nın kadim bilgisini yeniden onurlandıran, mimar, eğitimci ve sosyal aktivist Francis Kéré, tasarımdan uygulamaya tüm süreci yerel halk ile birlikte üretme arzusuyla hem onların becerilerini sıçratarak, bilginin, zanaatın ve işgücünün kalıcılığını ve sürekliliğini eğitim yoluyla sağlıyor, hem de kendi kendine yeterli komüniteler yaratarak, mimarlık yoluyla sürdürülebilirliğin sosyal adaleti sağlayan, eşitlikçi yeni bir türünü çevresine yaymaya devam ediyor.

MESBARCELONA: SÜRDÜRÜLEBİLİR ENERJİ İÇİN YENİLİKÇİ BİR FİNANSAL MEKANİZMA

JOSEP LLUÍS VILLASANTE
RAMON CANAL OLIVERAS

7 DAKİKA

Barselona Belediye Meclisi, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar) kapsamındaki 139 operasyonel hedefi ve 200'den fazla göstergesi tanımlayarak ve belediye faaliyetlerini bu amaçlara uyumlu hale getirerek 2030 Gündemini "yerelleştirdi". 7 numaralı SKA'da belirtilen ana hedeflerden biri, 2015 yılında tüketilen toplam enerji içerisindeki payı %'den az olan yenilenebilir enerji kaynaklarının payının 2030'da %6,5'e yükseltilmesi.

Barselona bol güneş alan bir şehir olmasına rağmen yüksek nüfus yoğunluğu sebebiyle şehirde güneş enerjisi üretimi için gereken alan ayrılmıyor. Hayata geçirilebilecek projelerin küçük-

lülüğü, gölgede kalan alanlar, dağınık binalar, şehrin karmaşıklığı gibi sebeplerden doğan yüksek operasyon maliyetleri yüzünden Barselona, bu sektördeki yatırımcılar için cazibesini yitiriyor. Diğer taraftan, kalabalık şehirlerde tüketici sayısının fazla olması nedeniyle enerji taşıma maliyetleri çok daha düşük oluyor. Her iki durumda da hava kirliliğinin ve sera gazı salınımının baş sebepleri olan büyük şehirlerin, karbonsuzlaştırma yolunda başı çekmeleri bekleniyor.

Barselona'daki enerji dönüşümü-

nü teşvik etmek ve hızlandırmak amacıyla 2030 Gündemini rehber alan Sürdürülebilirlik Ofisi, Sürdürülebilir Enerji Mekanizmasını (Mechanism of Sustainable Energy, MESBarcelona) hayata geçirdi. Temel olarak fotovoltaik enerji üretimi ile pasif önlemler (enerji verimliliği ve bina rehabilitasyonu) ve temiz enerjilerde teknolojik yeniliklere yatırımı teşvik etmek için kurulan MES, bir kamu-özel ortak iştiraki. Bu kurumun teşvik ettiği projeler, geniş alanların (endüstriyel binalar, lojistik, ofisler...) yanı sıra konut binalarının çatılarına yönelik olabiliyor.

MESBarcelona'nın kuruluşu, Barselona Belediye Meclisi'nin verdiği uzun vadeli bir stratejik ve

finansal taahhüt olarak yorumlanabilir. Meclis, çok daha yüksek miktarda özel yatırım çekmek amacıyla bu çalışmalara 2021 ile 2023 yılları arasında 50 milyon Euro'luk bir bütçe ayırıyor. Enerji üretimine ve vatandaşlar, idareler ve şirketler tarafından öz tüketime, enerji tasarrufuna, elektrikli araçlar için şarj noktalarına, kentsel dayanıklılığa ve özerkliğe ve yeniden beceri kazandırma ve istihdam yaratma dahil olmak üzere yerel bir 'enerji dönüşümü endüstrisinin' geliştirilmesine katkıda bulunan yatırımlar olarak belirlendi ve önceliklendirildi. Bu

amaç doğrultusunda MESBarcelona; onaylı yatırımcılar, enerji şirketleri, enerji tüccarları, tesisatçılar ve bina sahiplerini içeren bir pazarın gelişimini destekliyor.

Mekanizmaya dahil olmak isteyen aday özel yatırımcılar değerlendirilmeye tabi tutuluyor ve gerekli şartları karşılayan yatırımcılar sertifikalandırılıyor. (An itibarıyla 14 yatırımcı sertifika aldı ve 2 yatırımcı ise değerlendirme aşamasında.) Yatırımcıların, asgari ödeme gücü ve finansal kapasite şartlarını sağlamanın yanı sıra yenilenebilir enerji kaynakları

konusunda belirli deneyim ve bilgi birikimine sahip olması da bekleniyor. Sertifikalı yatırımcılar, MESBarcelona şehir Fonu'na ortak girişimler (özel amaçlı şirket - SPV) önerebiliyorlar. Belediye Meclisi, doğrudan katılımı her durumda SPV'lerin toplam sermaye hissesinin en fazla %30'u ile sınırlandırıyor. İlgili SPV'lerin iş planları banka kaldıracı içerebiliyor. Bu aşağıdan yukarıya iş modeli çerçevesinde, yerel yönetim tarafından farklı hedef ve yaklaşımlar doğrultusunda farklı aktörler arasında serbest anlaşmalar teşvik ediliyor ancak yal-

nızca onaylanmış yatırımcılardan gelen ve MESBarcelona felsefesi ve genel yaklaşımıyla tutarlı olan tekliflere yatırım yapılıyor.

SPV'lerin öz sermayesi, makul kârlılık ve yatırım geri kazanım kriterlerine uygun olarak ortak kabul edilen ve onaylanmış yatırımcıların eşit olduğu bir ortak yatırım rejimi oluşturularak kullanılıyor ve sonraki adımlar buna uygun olarak atılıyor. Onay alan

özel yatırımcılar, yatırım yapılan şirketlerde (SPV'ler) ticari eylem ve yönetimde liderliği üstlenmekten ve gerek görüldüğünde yatırımların elden çıkarılması tekliflerini sunmaktan sorumlu.

Bina sahipleri, taleplerini web sitesi(1) üzerinden iletebiliyor. Bu talebi iletmek için bina sahiplerinin, açıkladıkları stratejiye uygun olarak ilgili verileri yatırımcılara aktarmak için bir

anket doldurmaları bekleniyor. Yatırımcıların veya operasyonel ortaklarının, projenin uygulanabilirliğinin veya uygulanamazlığının sebeplerini ve tekliflerini sunmak için dilekçe sahibi ile iletişime geçmeleri gerekiyor. Program, şu ana kadar büyük çoğunluğu konut olmak üzere 1.431 farklı bina için talep aldı. Buna ek olarak yatırımcılar, kendi potansiyel müşterilerini de programa dahil edebiliyor.

MESBarcelona SPV'leri, hem kendi tüketim tesisleri hem de ortak öz tüketim projeleri dahil olmak üzere kurulum maliyeti ile ilgili tüm alanlara yatırım yapabiliyor. Bina sahiplerinin sosyal durumu, kültürel altyapısı, finansal kapasitesi veya çevre bilinci ne olursa olsun, başvuru sahiplerine eşit şekilde muamele gösteriliyor. Bina sahipleri, herhangi bir ödeme yapmadan ve borca girmeden kendilerine en uygun teklifi seçebiliyor. Üstelik elektrik faturasında %30 civarında bir indirim kazanıyorlar. Enerji üretimi belirli bir süre sonra tek başına yatırımı,

artı bakım ve sigorta maliyetini, amorti ediyor. PPA-Yenilenebilir Enerji Tedarik Anlaşması gereğince belirli bir sürenin ardından ise tesis, projeye bağlı olarak 8 ila 15 yıl gibi bir süre sonunda bina sahibinin mülkiyetine geçiyor. Paylaşımli öz tüketim alternatifi, üretim noktasının 500 metre çevresinde yaşayan tüketicilere yasal olarak sunulan bir hak, mevcut yüzey başına üretimi maksimize etmeyi sağlarken ekstra enerjinin daha yüksek bir fiyata satılabilmesine ve mülk sahiplerinin gölge binalarda veya erişilemeyen çatılara sahip yapılarda

yaşamaya yol açabiliyor.

Özet olarak, yenilikçi bir yaklaşım olan MESBarcelona'nın Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından 7. (Erişilebilir ve Temiz Enerji), 8. (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme), 9. (Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı), 13. (İklim Eylemi) ve 17. (Amaçlar İçin Ortaklıklar) maddeler kapsamında olumlu etkileri olması bekleniyor. ⁽¹⁾

(1) <https://ajuntament.barcelona.cat/agenda2030/es/mesbarcelona>

AYNI ÇATI ALTINDA, SAINT PIERRE HAN'DA: GALATA'DA BİR HANIN ÇOK KATMANLI TARİHİ VE GELECEĞİ

SEMRA HORUZ

14 DAKİKA

Galata'da Bankalar Caddesi'nin bir üst paralelinde yer alan sürprizli sokaklardan birinde, uzun bir geçmişse sahip Saint Pierre Han bulunuyor. Hanın hareketli ve kalabalık tarihi tüm kentlilere açık İBB Miras Şantiye Gezisi kapsamında düzenlenen turlarla bugüne taşındı ve restorasyon sonucunda kazanacağı yeni işlevleriyle geleceğe aktarılacak. İBB ve Bahçeşehir Uğur Eğitim Vakfı iş birliğiyle yürütülen restorasyon çalışması sonunda St. Pierre, İBB'nin tanımıyla "kültür sanat ve yaşam durağı"

olarak İstanbullulara tekrar kapılarını açacak. Aynı çatı altında, aşağıdaki kısaca açıklayacağım, çok farklı kültürleri, kullanıcıları ve işlevleri toplamış han, kelimenin tam anlamıyla bir 'palimsest' örneği. Mimari ve kentsel çalışmalarda, farklı katmanlardan izlerinin okunduğu bina, kent parçası ya da sanat eserlerini tariflemek için sıkça başvurulmuş, hatta bir dönem çok moda olduğu için şimdilerde gözden düşmüş olan bu terimin hakkıyla kullanılabileceği bir yapı olan St. Pierre, çok sayıda kültürel, sosyal, mimari ve dekoratif katmanı, şimdi

biraz yorgun gözükse de, bugüne taşıyabilmiş.

Mülkiyeti İtalyan Dominiken Rahipleri'ne ait olan ve restorasyon karşılığında Bahçeşehir Uğur Eğitim Vakfı'na kiralanmış hanın özüne uygun şekilde korunması, bugünkü kent hayatı içinde yeni işlevler kazanması ve kuracağı yaratıcı alanlar yalnızca İstanbul için değil tüm kentler için örnek teşkil edecek bir proje olma potansiyeline sahip. Yapıyı tekrar kullanılabilir hale getirmek için çok başlı bir ortaklığın kurulması, restorasyon ve yeniden işlev-

lendirme sürecinde Bahçeşehir Üniversitesi ve İBB iş birliğinin devam etmesi, şantiye gezileriyle şu anda belki bakımsız ama kendine has bir karizmaya sahip olan iç mekânların görülebilmesi, bu gezilerde Bahçeşehir Üni. Mimarlık ve Tasarım Fakültesi öğrencilerinin aktif olarak görev alması, aynı fakülteden öğrencilerin farklı ders kapsamlarında hanı kısıtlı da olsa deneyimleyebilmesi, yapı hakkında atölyeler düzenlenmesi buranın şimdiden yeni ufuklara açıldığını gösteriyor. İBB Miras ile Bahçeşehir Üniversitesinin paylaşımcı ve bu sayede şeffaf ilerleyebilecek restorasyon süreci başka aktörler ve pek çok İstanbullunun ilgisini çekmiş olmalı ki şantiye gezileri kalabalık ve keyifli devam etti, İstanbul'un belki bambaşka yerlerinde yaşayanları hafta sonu Galata'ya getirtti ve katılımcıların sosyal medya paylaşımları ile

han çok daha görünür hale geldi. Sürekli çekişmeli, yalnızca teknik ekip ve koruma uzmanlarının süreci takip ettiği, yerel aktörlerin

konu hakkında bilgiyi sonuç ürün ortaya çıktıktan sonra edindiği restorasyon projelerinden sonra, St. Pierre'in İstanbulluların hafızasındaki yeri, bu güncel süreçle de kendi has olmayı sürdürecektir. Umuyorum ki restorasyon sonunda başka okullar, belediyeler, ulusal ve uluslararası iş birlikleri bu müşterek ruhu devam ettirir, yeni katılımcı ve sürdürülebilir ilişkiler kurulur. Bunun için bakım, program geliştirme ve işletme gibi konularda kamu ve özel kaynaklar birlikte kullanılmaya devam etmeli; mimar, koruma uzmanları ve sürecin parçası olan

her aktör St. Pierre üzerinde düşünmeyi sürdürmeli.

St. Pierre'in geleceğine dair tahayyüllerimizin şekillenmesinde onun çatısı altında topladığı tüm değerlerin görünür olması ve geleceğe aktarılması en önemli etken. Yapının önemini anlamak için bulunduğu bölge ve bağlamına dair bilgilerin dökümünü yapmak gerekiyor.

St. Pierre 12. yüzyıldan itibaren Ceneviz kolonisi olan Galata'nın Bereketzade Mahallesi sınırları içinde. Yapının bulunduğu nokta Galata sur duvarlarının en eski gelişim bölgelerinden birinde ve bu bölgede ayakta kalan nadir sur duvarı parçalarının bir kısmına dayanıyor. Bağlama dair bir başka önemli bilgi

ise, St. Pierre Han'ın, 14. yüzyıldan bu yana Latin cemaati Dominiken mezhebine hizmet eden St. Pierre Kilisesi ve manastır yapılarından oluşan bir yapı grubunun parçası olduğu. Burada ilk olarak 1732 yılında, 1200'lerin sonundan beri İstanbul'da olan Dominiken rahipler için ahşap bir lojman ve Fransız Ticaret Temsilciliği yapısı inşa edilmiş. Bugün gördüğümüz kâgir yapı ise, ahşap yapının yangın sonucu zarar görmesi üzerine 1771 yılında inşa edilmiş ve eklerle bugün 2000 m²'den daha büyük bir kullanım alanına sahip bir komplekse dönüşmüş.

St. Pierre Han'ının bulunduğu sokağın tamamına hâkim 58 metrelik ön cephesinde Comte St. Priest'in asalet arması, Fran-

sız Krallık arması ve Fransız şair Andre Chenie' nin 1762'de burada doğduğunu anmak üzere, 20. yüzyıl başında Fransız asıllı Levanten mimar Alexandre Vallauri tarafından cepheye monte edilen plaket bulunuyor. Bu küçük detaylar bile Ceneviz ve sonrasında Fransız Levanten toplumunun Galata'daki tarihi ve Vallauri gibi İstanbul'un geçmişinde önemli bir yeri olan bir mimarın kentte bıraktığı izler hakkında bize ipuçları sunuyor.

Hanın tarihi elbette bu kadarla sınırlı değil. Galata'nın hızlı dönüşen bu bölgesinde St Pierre de 250 yıl boyunca ciddi değişikliklere uğramış ve ciddi dönüşümler geçirerek bugüne ulaşmış. Yapının tarihinde 19. yüzyılda kurulan Osmanlı kamu kurumları önemli bir yer tutuyor. Handaki belirli bölümler, geç 19. yüzyılda Konstantiniye Barosu, İtalyan Ticaret Odası, 1863 yılında kurulan Osmanlı Bankası, 1890'ların başında kurulan Dersaadet Rihtım Dok ve Antrepolar Şirketi'nin ofisi olarak kullanılmış. Osmanlı modernleşme tarihinde bu kurumların önemi çok büyük ve St. Pierre bu tarihi somutlaştırabilmemiz, kentteki mekânsal karşılıklarını görmemiz açısından eşsiz bir değer. Şunu da eklemem gerekiyor ki Osmanlı Bankası yukarıda bahsi geçen mimar Alexander Vallauri tarafından tasarlanan yeni yapısına

(bugünkü Salt Galata) 1892'de taşınıyor. Vallauri ile olan bir başka bağlantıya, binanın sivil kullanıcılara sahip ileriki dönemlerini anlatırken değineceğim.

Osmanlı Bankası hanın mimari dönüşümünde önemli bir nokta çünkü banka, kasa, banko, vezne ve ofis bölümleri gibi kendine has iç mekânlara ihtiyaç duyan bir yapı tipolojisi. Saint Pierre'de de özellikle giriş ve bodrum katında kısa tavan yüksekliğine sahip kasa görevi gören nişler, loş depo alanları, para ve belgelerin akışını sağlamak üzere yapılmış geçitler, farklı dönemlerde birbirine eklenen tonozlarla genişletilmiş ilginç mekânlar bulunuyor. Yapıyı gezerken, vezne ve giriş bölümüne ait geniş hacimleri, burada bulunan mobilyaların izlerini, dönemin yeni yapı teknolojileriyle yapılmış, İstanbul'daki en eski şeffaf tavan uygulamalarından biri olan ışıklık (tepe penceresi) gibi detayları görmek, eski hallerini hayal etmek ve geleceğe nasıl aktarılacaklarını düşünmek heyecan verici. Mekânsal niteliklerden bahsetmişken eklemek gerekir ki bu dev yapıda çok sayıda avlu, gökyüzü ile temas alanları, irili ufaklı haçvari tonozlarla kurgulanmış hacimler, volta döşeme ve Fransız tuğlalarının seçilebildiği ofis, geçiş ve karşılama mekânları, ayrıca labirentvari minik iç

mekânlar keşif dolu bir birliktelik yaratıyor. Handa karşılaşılabileceğiniz bu tarz mekânlar arasında St. Pierre manastırına bağlanan geçit, sur duvarına yaslanan ara mekânlar, para çuvallarının transferi için kullanılan tüneller ve daha nicesi var.

20. yüzyıl başında St. Pierre Han'daki kullanıcılar daha da çeşitleniyor ve sivilleşiyor; Osmanlı Bankası gibi kurumların yerini bankerler, küçük ve büyük ölçekli işletme sahipleri ve sivil mimarlık ofisleri alıyor. Alexandre Vallauri, Hovsep Aznavur, Antoine N. Perpignani, Marco G. Langas ve Giulio Mongeri'nin de aralarında bulunduğu yirmi küsur mimar hanın bu dönemki kiracıları arasında. Geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet döneminde birçok önemli yapı tasarlamış bu mimarların Saint Pierre'i mesken tutması, hanın tekrar bir buluşma noktası ve mimari üretim merkezi olduğu anlamına geliyor. Oldukça geniş bir alana yayılan bu bölümündeki duvarlarda mimarların tabela işlevi gören isim ve numaraları, çizimleri ve belki de sıva altında keşfedilmeyi bekleyen görseller ve dekoratif eserler mevcut. İstanbul'un farklı kültürlerinden, Fransız, Ermeni, Rum, İsviçreli ve İtalyan kökenlere sahip bu çok sayıda mimara dair yapılacak araştırmalar, arşivlerinin ince-

lenmesi ve bugün hayatta olan aile üyelerinden alınacak bilgiler St. Pierre'e dair dağarcığımızı daha da genişletecek. Özellikle Fransız arşivlerinde yapılacak araştırmalar eminim ilginç bilgiler ortaya çıkaracak ve hanın tarihine yeni katmanlar eklenecek. Bu bilgilerin ilgili tematik sergiler,

sunumlar, sempozyumlara imkân vermesi ve hepsinin St. Pierre ev sahipliğinde gerçekleştirilmesi mümkün gözüküyor.

Bu palımsestteki en güncel katmanlar 1940'lar ve sonrasında

dayanıyor. Bu dönemde St. Pierre üretim ve imalathanelerin bulunduğu bir alana dönüşmüş. Bu bağlamda, Arnavut asıllı, Muhteşem Kot adıyla bilinen İstanbullu bir terzinin kurduğu kot atölyesinin kendine has hikayesine değin-

mek istiyorum. Paris eğitilmiş ve girişimci ruhlu terzi Muhteşem Kot, 1944'te St. Pierre'in bir bölümünü dikiş imalathanesi olarak kir alıyor ve Türkiye'de 1992'ye kadar sürecek ilk kot üretimini başlatıyor. İmalathanenin yıkama ve kurutma gibi hala izini sürebildiğimiz alanlarında, Avrupalı ürünleri taklit eden 'blucin' değil, Türkiyeli 'kot' üretiliyor. Bu yıllar ve akabinde St. Pierre'de hardal üretim alanı dahil olmak üzere çok çeşitli üretimhaneler ve küçük sanayi atölyeleri bulunuyor. Günümüze yaklaştığımızda ise handa, ağırlıklı olarak metal imalathaneleri, demir atölyeleri ve depolama alanları yer almış. St Pierre'in dağınkılığı nedeniyle kullanıcıları hakkında bilgi alması zor gibi gözükken, ama günümüze

yakın olduğu için bir o kadar da kolay olan bu geç dönemi, yeniden işlevlendirme sürecinde dikkate alınması gereken önemli bir katman. Yapının yeni işlevleri hızla ve tepeden inme değil, incelikli bir analiz sonucu ve çeşitlenerek belirlenmeli. Açıkçası, henüz net bir

programın açıklanmaması benim bu konudaki ümitlerimi artırıyor.

Yalnızca eski olanı yüceltmek, kimlik üzerinden anlatılar kurmak ve gündelik hayatın gerçekliklerini hiçe saymak, yeniden işlevlendirme projelerinin yaşayan mekânlar yaratabilmesi önünde

önemli bir engel. St. Pierre umuyoruz böyle bir süreç geçirmeyecek. Tersine, Galata'da yüzyıllardır var olan Dominiken Cemaati, mimarlar ve arşivleri, bankacılar, metal işçileri, terzilerin hayatı St. Pierre'de hissedilebilecek ve bugün orayı ilk kez deneyimlemiş tasarımcılar da hanın geleceğinin parçası olacak. Kapalı, yarı açık ve avlu gibi kendine özgü her bir alan, sergi, konser ve performans alanı, ortak kullanım ve üretim merkezi, yaratıcı sektörlerin ihtiyaç duyduğu donanımı sağlayan ve paylaşımı artıran yerleşke olma potansiyeline sahip. Erkek kullanıcıların yoğunluklu olduğu St. Pierre'in tarihine, belki bir gün kadınların emek verdiği atölyeler, genç, yaşlı, turist ve yerli pek çok farklı kullanıcıya kucak açan buluşma mekânları eklenir. 🌟

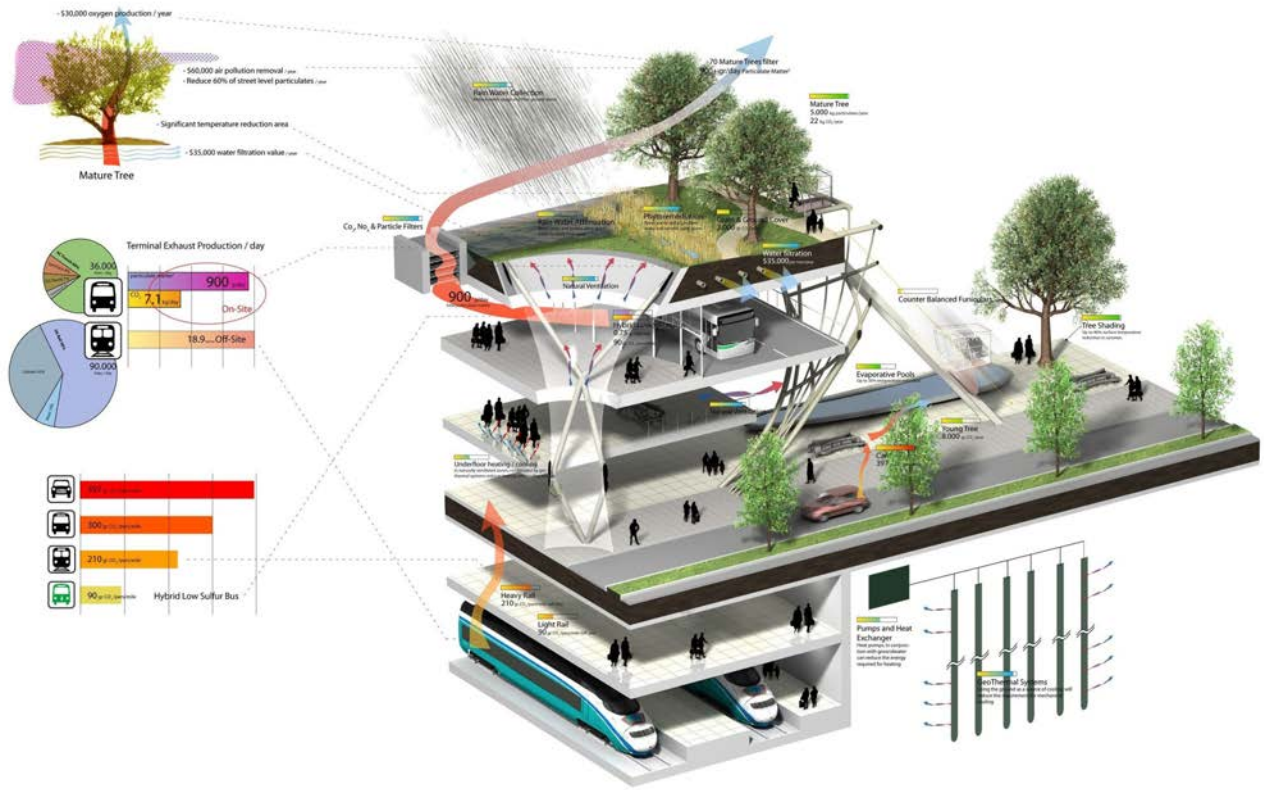
SALESFORCE PARK: EKOSİSTEMLERİ KENTSEL PEYZAJA ENTEĞRE ETMEK

10 DAKİKA

Bugün şehirleri nasıl inşa ettiğimiz çevremizi, doğayla ve birbirimizle etkileşim kurduğumuza doğrudan etkiliyor. Nihayetinde bu davranış geleceğimizi şekillendirecek. Except Integrated Sustainability, çevremizin doğal yeteneklerini korumanın ve sosyal sistemlerin gelişmesini desteklemenin her sürdürülebilir projenin merkezinde yer alması gerektiğine inanan Hollandalı bir danışmanlık ve tasarım firmasıdır.

Except ekibi, Pelli Clarke & Partners (eski adıyla Pelli Clarke & Pelli) ile iş birliği içinde, San Francisco şehir merkezinin yeşil kalbi olan ve öncü Salesforce Park'ı tasarladı. Bu projede Except, dünyanın dört bir yanındaki politika yapıcılara, geliştiricilere ve şehir sakinlerine ilham kaynağı olacak benzersiz bir çatı parkı tasarlamak ve görselleştirmekle görevlendirildi.

Salesforce Transit Merkezi, modern ve sürdürülebilir kentsel mimarinin muhteşem bir örneğidir. Beş katlı Salesforce Park, göz alıcı bir tacın içindeki en değerli mücevherdir.

YORGUN BİR ŞEHİR MERKEZİNİ YENİDEN CANLANDIRMAK

San Francisco uçsuz bucaksız mavi körfezi, çiçek gücü hareketinin doğduğu yer olması ve harika şehir parklarıyla tanınır. Yine de şehir merkezi uzun yıllar boyunca "beton orman" terimiyle anıldı ve karmaşık beton üst geçitler ağı ve sıcak, dumanlı ve yeterince kullanılmayan Transbay Terminali ile kötü bir şöhrete sahipti. 2018'de açılan Salesforce Park, bölgenin bu kötü ününden kurtulmasına yardımcı oldu. Şu anda 1,1 milyondan fazla bölge sakinine ve günlük ofis çalışanlarına hizmet

vermenin yanı sıra yıllık yüz binlerce ziyaretçiyi ağırlıyor.

Çok amaçlı kompleks, yeşil alanların yanı sıra bölgesel ve bölgeler arası otobüs terminaline, ofis ve perakende satış alanlarına ve bir yeraltı tren istasyonuna ev sahipliği yapıyor.

Bu görsel, entegre su ve ısı yönetim sistemlerini ve bunların sadece komplekse değil tüm mahalleye nasıl fayda sağladığını gösteriyor.

EKOSİSTEMLERİN VE DOĞAL İŞLEVSELLİKLERİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ

5,4 hektarlık bir alanı kaplayan bu çatı, dünyanın ekolojik olarak tasarlanmış en büyük çatıdır. Caddenin 20 metre yukarısında, aşağıdaki şehirden uzakta bir dünya. Except'in amacı, insanların kendilerini rahat hissedebilecekleri,

ekosistemlerin ve hizmetlerinin gelişebileceği bir alan yaratmaktır. Bu alan şehir sakinleri ve kullanıcılar için daha konforlu bir ortam sağlarken yaban hayatı çekiyor ve kuraklığa eğilimli şehrin aksi takdirde israf edilecek suyu depolama ve arıtma yeteneğini önemli ölçüde artırıyor.

Bahçeler bunun hayati bir parçası. 13 farklı botanik alana bölünmüş olan bahçeler, yerel türlerin yanı sıra Şili, Güney Afrika ve Avustralya'dan gelen uygun egzotik türlerle de ev sahipliği yapıyor.

Sekoya bahçeleri, çöller ve Akdeniz bahçelerinden esinlenen dekorların canlandırıldığı park, 600 olgun ağacı ve 16.000'den fazla bitkiyi içinde barındırıyor. Sulak bir alan yardımıyla yağmur suyunun tutulması ve sulama için tampon ve toplama tanklarına yön-

lendirilmesi sağlanıyor. Bu özel alanda kullanılan türler ve altta yatan topraklar, yağmur suyunun filtrelenmesine ve fitoremediasyon yoluyla gri suyun arıtılmasına yardımcı oluyor.

Bahçelerin sağlıklı bir biyota geliştirmesini ve kendi kendini yöneten ekosistemler haline gelmesini sağlamak için bir buçuk metreye kadar toprak kullanıldı. Yataklar, alt kattaki otobüslerden gelen havanın filtrelenmesine yardımcı oluyor ve zemine bağlı ısı depolarıyla birlikte ısının emilmesini sağlayarak çevreyi serin tutar ve kentsel ısı adası etkisini en aza indiriyor.

Bahçelerde kullanılan tasarım ve türler ekosistem hizmetleri sunarken hayvanların besin bulması için yeterli sığınak ve örtü sağlayarak bölgedeki biyolojik çeşitliliği zenginleştiriyor.

Parkı düzenli olarak ziyaret eden kuş gözlemcileri, yıllardır şehirde görülmeyen çömlekçi kuşu gibi nadir türleri gördüklerini bildirdiler. Ziyaretçiler ayrıca Salesforce Park'taki kuşların diğer şehir parklarındaki kuşlara kıyasla insanların yakınlığından çok daha az etkilendiklerini ve bu kadar yakın temasta bulunabilmelerine şaşırduklarını belirttiler.

Park, yolun üzerinde olduğu için trafik ve gürültüden uzak, daha huzurlu ve davetkar bir ortam sağlıyor. Kapsamlı yürüyüş ve koşu yolları ile çok sayıda sessiz alan, çeşitli etkinliklere ve kullanımlara olanak veriyor.

BİR TOPLUMUN SAĞLIK VE ESENLİĞİNİN SAĞLANMASI

Doğal dünya ile düzenli temasın faydaları net bir şekilde biliniyor. Except, doğayı "uzaklarda" bulunan, ara sıra kaçılan bir yer olmaktan

kurtarıp şehrin ve insanların günlük yaşamlarının entegre bir parçası haline gelebileceği bir alan yarattı.

Parkın etrafında neredeyse 1 km'lik bir yürüyüş ve koşu yolu bulunuyor. Bu patika, park kullanıcılarına çatı katında rehberlik ederek çeşitli bahçelerin ve alanların keşfedilmesine olanak sağlıyor. Cadde seviyesinin üzerinde olması trafiği engelleyerek daha az gürültü ve dikkat dağıtıcı unsur olmasını sağlıyor. Şehrin birçok bölgesinde bulunamayacak olan sürükleyici bir deneyim sunuyor.

Sağlıklı bir ekosistemin biyoçeşitlilikle başlaması gibi, güçlü bir toplumun temelleri de toplumu oluşturan bireyleri destekleyecek alanlar tasarlayarak başlar. Bu alan da insanların kolayca bağlantı kurmasına, birlikte öğrenmesine ve gülmesine, ortak yer duygusunu güçlendirmesine olanak tanıyan

faaliyetler için tasarlandı.

Tam anlamıyla işleyen bir ekosistem sağlamanın yanı sıra, en başından beri hedef, parkın bir topluluk merkezi olmasıydı. Except'in konsepti, bunu başarmaya yardımcı olan çeşitli etkileşim özellikleri içeriyor.

Parktaki açık alanlar ortak kullanıma sunulmuş ve düzenli olarak fitness, sağlıklı yaşam ve dans derslerine ev sahipliği yapıyor. Parkın güney ucunda 800 kişilik bir amfi tiyatro ve sahne yer alıyor. Burada sık sık müzikal ve tiyatro gösterileri ya da yıldızların altında film geceleri düzenleniyor.

Geniş amfityatro alanı, kullanıcılara dinlenip sosyalleşebilecekleri geniş bir çim alan ve etkinlikler ve

eğlence için önemli bir alan sağlamak üzere tasarlandı.

Geniş çimenli çayırlar, bahçeler arasındaki boş alanları dolduruyor ve ziyaretçilere şehrin bu bölümünde hayati önem taşıyan yeşil bir sığınak sunuyor. Diğer pek çok parkın aksine, kullanıcılar buradaki çim alanları kullanmaya teşvik ediliyor ve civardaki ofislerden insanların gölgede dizüstü bilgisayarlarıyla çalıştıklarını veya palmiyelerin yanında toplantı yaptıklarını görmek mümkün.

Bir yapıya nasıl girdiğimiz, onu nasıl algıladığımızı ve onunla nasıl bağlantı kurduğumuzu önemli ölçüde etkiler. Bu nedenle, halkın Salesforce Park ile ilişkisini geliştirmeye yardımcı olmak için erişim noktalarını dikkate almak gerekiyordu.

Parkın yüksekliği, onu daha davetkâr, etkileşimli ve akılda kalıcı kılmak için yaratıcılığa olanak sağladı.

Salesforce Tower ve 181 Fremont'un yakındaki karma kullanımlı binalarını birbirine bağlayan iki yaya köprüsü de dahil olmak üzere çatıya 15 farklı giriş noktası bulunuyor. Bu kolaylık, bu binalardaki insanları parkı daha sık kullanmaya teşvik ediyor, caddedeki ve iç yürüyen merdivenlerdeki kalabalığı azaltıyor ve etkinlikler sırasında ek bakış açıları ve seçenekler sunuyor.

Çatıya erişmenin en benzersiz yolu, Except'in kavramsallaştırdığı bir başka özellik olan batı tarafındaki ücretsiz funiküler gondol. Kısa olmasına rağmen cadde seviyesinden yukarıya doğru tek yönlü diyagonal yolculuk, parkın yenilik ve tüm demografik gruplarla etkileşim arzusunu güçlendiren ortak ve unutulmaz bir deneyim sağlıyor.

Bu tür çığır açan tasarımlar her zaman yeni içgörüler ortaya çıkarır. Except, Salesforce Park'tan edindiği deneyimlerle Hollanda'nın Rosendaal kentindeki iklime uyarlanabilir bahçe gibi diğer projelerde ilerleme kaydederek bu kazanımları sürdürülebilir şehir planı olan Orchid City'ye uyarladı. Ölçeği ne olursa olsun, felsefe, kavramlar ve istenen sonuçlar benzerdir. 🌟

İSTANBUL İÇİN “BİR KÜÇÜLME PLANI” ÜZERİNE DÜŞÜNMEK

İstanbul'un olumlu yanları da sorunları da kendi fiziksel sınırlarının ötesinde tüm Türkiye ölçeğinde etkili olmaktadır. Bu nedenle İstanbul'un dönüşümü mevzi ya da kendisi ile sınırlı plan ve düzenlemelerin değil, büyük ölçekli ve çok boyutlu bir planlama anlayışının sonucu olmalıdır.

CELAL ABDİ GÜZER

16 DAKIKA

Uzunca bir süredir zaman zaman sunumlarımda zaman zaman da sosyal medyada İstanbul'un bir küçülme planına ihtiyaç duyduğunu vurguluyorum. Fiziksel anlamda bir geri almanın güçlüğü gözetildiğinde ilk bakışta romantik bir yaklaşım gibi algılanabilecek bu başlık aslında İstanbul'un giderek artan problemler barındıran denetimsiz, plansız ve eklektik büyümesine karşı alınabilecek önlemleri sorgulamayı, olası iyileştirmeleri araştırmayı amaçlayan ve uzunca süredir masada duran bir konu. Şüphesiz çok girdili karmaşık yapısı içinde kapsamlı bir araştırmayı ve çok boyutlu bir tartışmayı hak ediyor. Bu nedenle burada “Ma-

samdakiler” başlığı altında sunulan yazı, konu ile ilgili bitmiş bir yazı olmaktan çok katkı ve değişikliklere açık bir taslak, giriş metni ya da ilk eskiz gibi algılanmalı.

Eleştirel kültürün yerleşik olmadığı toplumlarda, büyümek içeriğine bağlı olmaksızın olumlu bir kavram olarak görülür. Daha büyük, hızlı, çok ve ucuzca yapmak yandan başarı ölçütü öte yandan ilerlemenin göstergesi gibi görülür. Mimarlık ve kentleşmenin, barınmanın yanı sıra büyük bir tüketim şemsiyesini tanımladığı, üretim, tüketim ve ekonominin en önemli zeminlerinden biri olduğu anımsandığında büyüme kavramı ile yapı sektörü ve kentleşme ara-

sında karşılıklı bir meşrulaştırma ilişkisi oluşur. Bunlara ek olarak üretim süreçlerinde sanayi ve hizmet sektörünün giderek artan payı ve tarım sektöründe yaşanan daralma kırsal alanlardan kentlere akışı ivmelendirmiştir. Bu durum hemen hemen bütün coğrafyalarda benzerlik göstermekle birlikte bağlamsal bazı farklılıklar, kendine özgü sorunlar barındırmaktadır. Türkiye söz konusu olduğunda kentleşme hızı ve ona bağlı yapılaşma yoğunluğu büyük bir ivme ile artmakta, özellikle son 20 yılda inşaat etkinliği ekonominin, üretimin ve tüketimin ana itici gücünü oluşturmaktadır. Bu ivmelenmiş üretim sadece yeni yapılar, iş, barınma ve yatırım olanakları

getirmemekte aynı zamanda kentleşme sorunları başta olmak üzere sürdürülebilirlik önceliklerine yönelik pek çok sorunun da kaynağını oluşturmaktadır. Başta İstanbul olmak üzere giderek büyüyen metropoller sadece kendi sorunlarını arttırmakla kalmayıp kendi dışında kalan alanların gelişimini doğrudan etkilemekte ve yönlendirmektedir. 2020 TÜİK verilerine göre İstanbul Gayrisafi Yurt İçi Hasıladan (GSYH) en yüksek payı (%30,1) almıştır. Benzer biçimde İstanbul, "tarım, ormancılık, balıkçılık" ve "diğer hizmet faaliyetleri" hariç, tüm faaliyetlerde en yüksek payı almış, buna karşın Türkiye GSYH büyümesine en fazla katkı sağlayan il olamamıştır. (1)

Şüphesiz büyük metropollerin sorunları olduğu gibi farklı olanak ve çekicilikleri de vardır. Jean Baudrillard New York'u anlatırken trafikten güvenliğe, kirlilikten yoğunluğa arka arkaya olumsuzluklarını sıraladıktan sonra yazısını New York'suz bir dünya düşümediğini söyleyerek ve New York'u överek bitirir. (2) Gerçekten bu aşk ve nefret öyküsü metropollerin çoğu için geçerlidir. İstanbul da bir yandan içinde olduğu bölgenin en değerli köşe taşı, öte yandan en önemli sorun kaynağıdır. Aslında bugün geline nokta ve ulaştığı büyüklük içinde tek bir İstanbul'dan değil, iç içe geçmiş, birbirlerine eklenmiş, giderek büyüyen İstanbullardan bahsediyoruz. Bir

yanda İstanbul imajlarını temsil eden, tanıtımlarda öne çıkan tarihi yarımada merkezli eski İstanbul öte yanda halkalar halinde bu merkeze eklenen ve herhangi bir Anadolu kasabasından farkı olmayan yeni yerleşmeler. Hep gerçek bir İstanbullu olmayı bir gurur kaynağı olarak gören babaannem sık sık bir sur içi, sur dışı ayırımından bahseder, surun dışının giderek İstanbul'u İstanbul olmaktan çıkarttığını söylerdi. Onun bu yakınmalarından 40-50 sene sonra geline noktada bırakın sur içi sur dışı ayırımını o zamanın yeni sayılan yerleşke alanları Levent, Bostancı, Ataköy bugün İstanbul'un merkezi alanları haline gelirken bir zamanlar gerçekten İstanbul

dışı olarak algılanan Tarabya, Beykoz, Tuzla, Sarıyer kentin organik parçasına dönüştü. Zaman içinde bunlara eklenen Başakşehir, Gök-türk, Esenyurt, Sultanbeyli gibi alanlar kentin çizgisel bir aks üzerinde durmadan büyümesini ve bir yanda Gebze ve İzmit öte yanda da Büyükçekmece, Silivri, Çorlu ve Tekirdağ ile birleşmesini getirdi. Bu fiziki yayılmanın yanı sıra parçacı mevzi plan uygulamaları ve verilen ek inşaat hakları merkezi alanlarda da yoğunluk ve yükseklik artışlarına ve yeni yığılmalara neden oldu. “Kent, yayılma süreciyle birlikte doğal yapısının bozulmaya başladığı, kuzeyde içme suyu havza alanları ile orman alanlarına doğru saçaklandığı görülmektedir. Bu durum İstanbul’un mekânsal büyümesinin sürdürülebilirliğinin yeniden sorgulanmasını ve planlama eylemlerinde ele alınmasını gerektirmektedir.” (3) “Kamu eliyle üretilen bu gelişme güzergâhları, kentin yaşamsal varlığını tehdit eden bir içerik taşıyarak, makroformun kuzeyde oluşturulan yeni merkez alanları ve konut alanları aracılığı ile büyümesine neden olmaktadır.” (4)

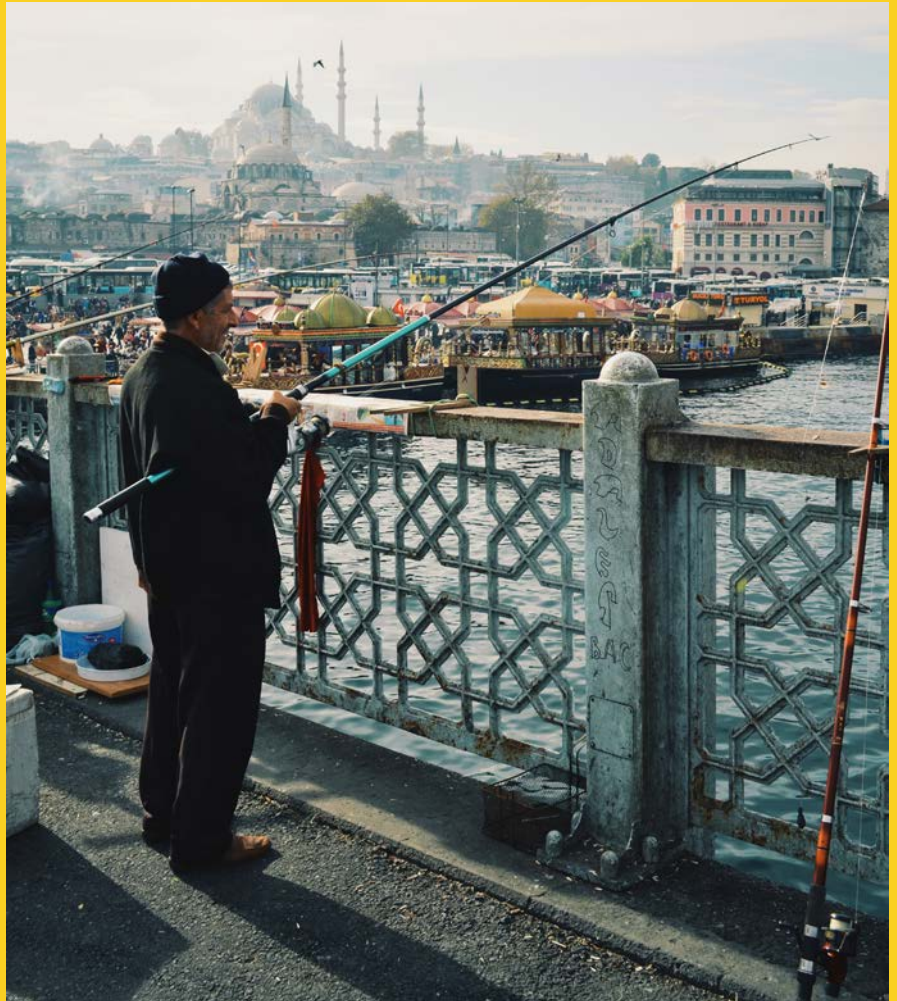
Bu kentsel büyümeye paralel olarak özünde depremlerin olası zararlarını önlemeye, yasadışı, denetimsiz yapılaşmayı iyileştirmeye yönelik olarak gündeme getirilen kentsel dönüşüm uygulamaları,

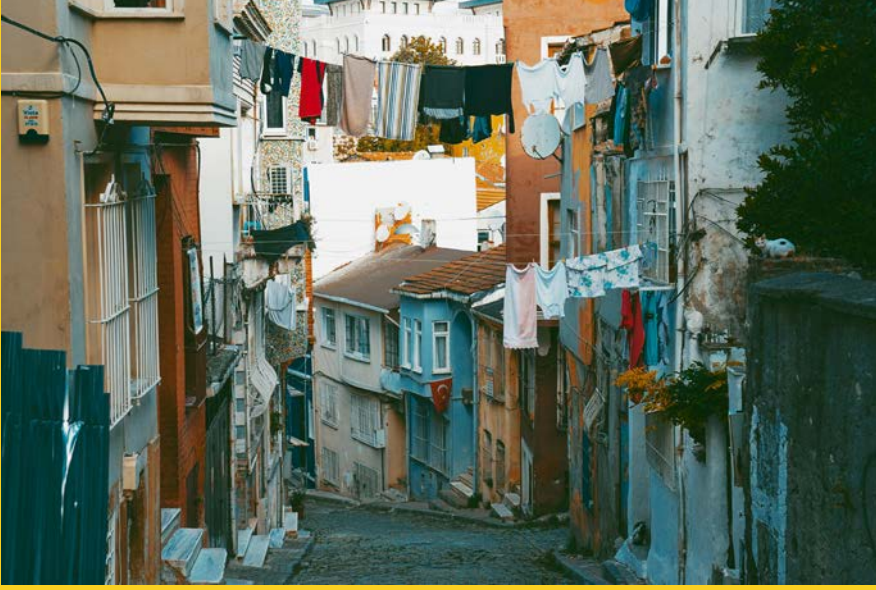
bütüncül bir planlama anlayışı yerine genellikle tekil yapı ölçeğinde kalarak kentsel ölçekte iyileştirme şansını yeterince kullanamadı. Kentsel dönüşüm adı altında gerçekleşen yeni yapılaşmalar ek yoğunluk artışlarının yanı sıra başta altyapı olmak üzere yeni sorunlar yaratacak bir kentsel büyümenin önünü açtı. Bölge, ada hatta parsel bazlı olarak ele alınan bu uygulamalar bütüncül bir planın parçası olmak yerine mevzi, parçacı, eklektik planlama anlayışı ile kentin bağlamsal varlığı ile çatışan bağımsız alt projelere dönüştü. Bütün bunların sonucunda İstanbul ulaşımdan altyapıya, kentsel kimlik ve değerlerin korunmasından sürdürülebilirlik kavramlarına pek çok başlık altında derin ve karmaşık sorunlar barındıran ve bu sorunların giderek ağırlaştığı bir metropol haline geldi. Öte yandan bu büyüme ve ulaşılan yoğunluk özellikle yatırım ve istihdam önceliklerine yönelik olarak sadece bu kent ölçeğinde değil ülkenin bütününde etkili olacak dönüşümler getirdi. Bir başka deyişle İstanbul sadece kendi kaderinin değil, diğer kentlerin ve bütün ülkenin kaderinin belirleyicisi oldu. Türkiye ölçeğinde bir planlama gözetmeksizin alınan kararlar hem İstanbul'un aşırı yüklenmesi ile hem de diğer bölgelerin değer kaybı ile sonuçlandı. Örneğin başta vakıf üniversiteleri olmak üzere yüksek öğrenimin neredeyse

yarıya yakını İstanbul'a kaydırıldı. Benzer biçimde Merkez Bankası ve büyük bankaların İstanbul'da bir finans merkezinde toplanması, ulaşımdan turizme, sanayiden hizmet sektörüne İstanbul'un hemen her alanda merkez haline getirilmesi bölgesel dengeleri olumsuz etkiledi.

Şüphesiz yapılaşmalar ve onun sonucu olan kentsel büyüme kolay geri alınabilir uygulamalar değil.

Bu nedenle İstanbul için fiziksel bir küçülme planından bahsetmek gerçekçi bulunmayabilir. Burada altı çizilerek çarpıcı olarak vurgulanan "küçülme planı" tanımının doğrudan fiziksel bir küçülme beklentisinden çok daha fazla büyümeme, yoğunluğun azaltılması, mevcut fiziksel yapının daha verimli kullanılması, özellikle merkezde çeşitli nedenlerle boşalan alanlar değerlendirilirken daha duyarlı ve bütüncül bir anlayışla

yaklaşılması, bazı işlevlerin İstanbul dışına taşınması, İstanbul dışında yeni çekim merkezleri oluşturulması gibi bir dizi planlama ve uygulamaya karşılık geldiğini baştan vurgulamak gerekir.

Yeni yapı yapmanın ve kentsel büyümenin başta iklim krizi olmak üzere çevre üzerindeki giderilemez etkileri ve yarattığı ek enerji gereksinimi düşünüldüğünde sadece İstanbul özelinde değil, hemen her yerleşim alanında yeni yapı yapmadan var olanı değerlendirerek ya da olabildiğince az yaparak dönüşmek temel bir yaklaşım olarak öne çıkıyor. İstanbul özelinde ise daha özel sorun ve çözüm alanlarına işaret etmek olası. Bu sorun alanları ve çözüm önerilerine yönelik bazı başlangıç notları şunlar olabilir:

- Öncelikle İstanbul'un büyümesini kaçınılmaz görmemek, büyümeyi ilerlemenin ve gelişmenin bir göstergesi gibi algılamamak gerekiyor. Belli büyüklüklerin üzerinde sorunların katlanarak artacağı göz önüne alındığında İstanbul'u kasıtlı olarak büyütecek, yoğunlaştıracak plan kararlarını gözden geçirmek gerekiyor. Örneğin Merkez Bankasının ya da Ziraat Bankasının İstanbul'a taşınması, bir finans merkezinin fiziksel olarak İstanbul'da oluşturulması, özellikle giderek yerleşik hale gelen sayısal teknoloji kullanımları ve online erişim olanakları gözetildiğinde ne kadar kaçınılmazdır? Ya da örneğin Ziraat Bankası mutlaka taşınacaksa tarımsal üretim ile öne çıkan bir bölgede yer alması düşünülemez mi? Bu sorular eğitimden sanayiye her alanda sorulması, al-

ternatifleri araştırılması gereken sorulardır. Jeneratör niteliği olan, nüfus çeken işlevlerin gerek kent içindeki gerekse ülke genelindeki planlaması uzun soluklu olarak değerlendirilmelidir.

- Kentsel dönüşüm tek yapı ölçeği yerine bütüncül bir planlamanın parçası olarak ele alındığında sadece yapı ölçeğinde değil kent ölçeğinde iyileştirmelere olanak tanyabilir. Özellikle İstanbul özelinde bu konuda fırsatlar kaçmış olmakla birlikte hala dönüşüm bekleyen alanlarda fiziksel planlamayı sosyal ve ekonomik dönüşüm projeleri ile bütünleşik olarak ele almak, böylelikle bölgesel yoğunlaşmalar yerine alternatif yerleşimler oluşturmak mümkün olabilir. Bugün bir çözüm gibi sunulan Fikirtepe ve benzeri toplu yerleşim alanlarının yarının sorun kaynağı olduğu unutulmamalıdır.

- Ülke genelindeki istihdam politikaları, yatırım ve üretim öncelikleri bölgesel gelişim ve dönüşümleri doğrudan etkiler. Türkiye nüfusunun %50'ye yakını asgari ücretli çalışmak zorunda bırakan, merkeze çeken hizmet ve üretim alanları yerine insanların kendi işlerini kurabilecekleri kırsal, az yoğunluklu alanların değerlendirilmesini teşvik etmek alternatif bir yaklaşım olabilir. Özellikle tarımsal üretimde kendine yetme tartışma-

larının yeniden ağırlık kazandığı bir dönemde tarımın alternatif bir iş alanı olarak öne çıkartılması metropollere yönelik göçü durdurma şansı sunacaktır.

- Uzaktan çalışma olanak ve alışkanlıklarının giderek arttığı bir ortamda belli bir merkezde olmak yerine çeperde yerleşmek giderek güçlenen bir alternatif haline gelmektedir. Çepere hatta yakın kentlere ulaşımı güçlendiren metro, hızlı tren, deniz bağlantıları ile merkezdeki yoğunluğu dağıtmak,

merkezi boşaltmayı cazip hale getirecek koşullar sağlamak, yere bağlı çalışma biçimlerine alternatifler geliştirmek olasıdır.

- Yeni yapı yapmadan önce mevcut yapıların değerlendirilmesi, korunması, yeniden işlevlendirilmesi öncelikli bir seçenek değildir. Bugün ağır bürokratik süreçler nedeni ile kültür varlığı niteliğinde olan çok sayıda yapı boş tutularak çürümeye terk edilmektedir. Özellikle İstanbul'da kente kazandırabilecek yapıların hızla değerlendirilmesi,

dirilmesi, koruma girişimlerinin desteklenmesi ve kolaylaştırılması gerekir.

- Eklektik planlama anlayışı içinde yan yana gelen ve birbirleri ile yarışarak bir çekim merkezi oluşturan AVM, iş merkezi, market gibi kent içinde adeta kendi kentsel alanını yaratarak kentleşmeye çalışan yapıların merkezde yoğunlaşma sınırlama getirmek, böylelikle kentin kimlik ve ölçeğini korumaya, onarmaya çalışmak bir öncelik olmalıdır.

● İstanbul dışında kalan bölgelerde her bölgenin özelliğine göre belli iş ve etkinlik konularını teşvik etmek, yatırımların bu bölgelere taşınmasına destek vermek geriye göçü hızlandıracak, bölgeler arasında denge sağlayacaktır.

● Herhangi bir alanda gerçekleştirilecek büyük ölçekli projelerin etkisi bir yandan ülke ölçeğinde öte yandan bağlamsal olarak değerlendirilmeli, sağlayacağı fayda

ve zararlar uzun vadeli ve çok boyutlu olarak ele alınmalıdır. Örneğin Kanal İstanbul projesi ya da Atatürk Havalimanı'nın yeniden işlevsellendirme projeleri salt proje konusu özelinde değil, kentin büyümesine etkileri, çevresel etkileri, altyapı etkileri, sürdürülebilirlik etkileri, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri açısından bir bütün olarak değerlendirilmeli, İstanbul'un yükünü arttıracak jeneratör etkisi yapacak projelerin karar

süreçleri katılımcı, şeffaf süreçler olarak tasarlanmalıdır.

● Kentsel tasarım ve yapı ölçeğinde de özellikle merkezi alanlarda uygulama süreçlerini yönlendirecek yasal, yönetsel ve katılımcı süreçler öngörülmesi, İstanbul imar yönetmeliği kentin öncelikleri gözetilerek farklılaştırılmalıdır. Özel öneme sahip projelerin nitelikli bir tasarım ürünü olması için düzenlemeler yapılmalı, özellikle devlet yapılarının yöneticilerin kişisel ya da dönemsel öncelik beklentilerinden bağımsız katılımcı süreçler içinde gerçekleşmesi sağlanmalıdır.

Burada sıralanan ve sayıları arttırılabilecek önlem ve önerilerin arka planını eleştirel bir kültür, çevre konularına duyarlı, katılımcı ve şeffaf bir toplumsal örgütlenme oluşturmaktadır. Bir kez daha hatırlamak gerekir ki İstanbul'un olumlu yanları da sorunları da kendi fiziksel sınırlarının ötesinde tüm Türkiye ölçeğinde etkili olmaktadır. Bu nedenle İstanbul'un dönüşümü mevzi ya da kendisi ile sınırlı plan ve düzenlemelerin değil, büyük ölçekli ve çok boyutlu bir planlama anlayışının sonucu olmalıdır. ●

(1) <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=II-Bazinda-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2020-37188> (Ziyaret tarihi: 3/8/2022 16:00)

(2) Baudrillard, J. 2013, *Amerika, Ayrıntı Yayınları, İstanbul*, s.28

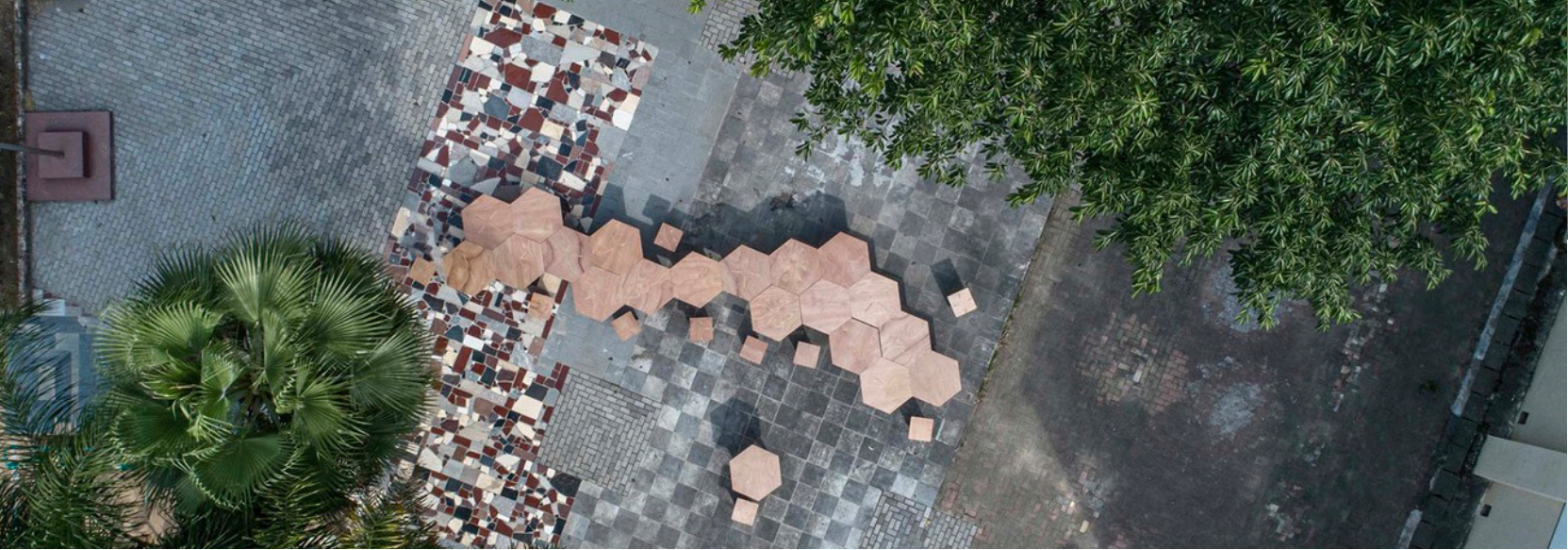
(3) Terzi F; Bölen F. 2010, "İstanbul'un Mekânsal Büyüme Eğilimlerinin Analizi", *I. Ulusal Planlamada Sayısal Modeller Sempozyumu Bildiri Kitabı, İTÜ, İstanbul* s:131

(4) AKIN, O. 2011, "Yeni Büyüme Dinamikleri İlişkisinde İstanbul Kentinin Makroform Arayışı" *Mimarlık Dergisi*, sayı:361, s.

SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARİ UYGULAMALARI

📌 ALİ EMRE SONER

🕒 22 DAKİKA

Mimarlıkta sürdürülebilirlik genelde bir yapının malzeme ve materyallerinde, yapım tekniklerinde, kaynakları kullanımında ve çevreyle ilişkisinde yansımalar şeklinde görülüyor. Oysaki sürdürülebilirlik, belirli rutinlerin değişmesini ve uzun süreler devam etmesini ön

görmektedir. Bu bakımdan ele aldığımızda mimarlıkta da tasarımların sadece tasarım aşamasında değil, tasarımın tüm yaşam süresi boyunca devam edecek bir sürdürülebilirlik anlayışında olması gerektiği savunulmakta. Sürdürülebilir mimarlığın yaşam boyu devam eden bir olgu olması sebebiyle geleneksel mimarlık pratikleri devam etti-

rilirken sadece malzeme, materyal ve yapım tekniklerinde farklılaşmaya gidilmesi bu bütüncül algıya uymayan bir uygulama olmakta. Bu sebeple hem uygulama hem tasarım anlamında yeni bir bakış geliştirilmesi ve uygulamada kullanılan yöntem ve materyallerin bu bakışla tutarlı şekilde tasarlanması önem taşımakta.

SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR YAPI: YEŞİL OKULDAKİ KEMER

İnsan yaşamının her noktasına değinen sürdürülebilirlik kavramının insanların yaşadığı alanlarda ve barındığı mekânlarda yansımalarını görmek kaçınılmazdır. Ek olarak, inşaat faaliyetlerinin küresel ölçekte en çok enerji harcanan sektörlerden biri olması da mimari alanda yenilikçi adımlar atılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durumda mimarlığın önünde bir yandan sağlıklı yaşam alanları ve nitelikli mekânlar sunarken bir yandan da gelecek nesillerin ihtiyaçlarından ödün vermeyecek çözümler üretil-

mesi gereksinimi yatıyor.

Yeşil Okul (Green School), 2006 yılında John ve Cynthia Hardy adlı iki girişimci tarafından kuruldu. Kızlarının uzun süre boyunca ev okuluna zorlanması sonucu kızlarını kendilerinin de güvenebildiği bir okulda eğitime hayaliyle yola çıkan çift, Al Gore'un Uygunsuz Gerçek filminden etkilenmiş ve hızlıca eyleme geçerek sürdürülebilirlik kavramı üzerinde eğitim veren bir okul yaratmak üzere yerel marangozlar, zanaatkârlar, mimarlar,

mühendisler ve akademisyenlerle ortaklaşa çalışarak 2008 yılında Yeşil Okul Bali'yi açmışlar.

Yıllardan beri çocuklara sürdürülebilirlik üzerine eğitim vermekte olan Yeşil Okul Bali şimdi de bünyesinde ayrıcalıklı bir yapıya ev sahipliği yapmakta. IBUKU tarafından tasarlanan 'Kemer' (The Arc) isimli proje, okulun kampüsü için sağlıklı bir yaşam alanı ve spor salonunu kapsayan bir alan olarak tasarlanmıştır. Yapı çarpıcı görünüşü, dalgalı, hafif ve dinamik for-

mu ile rüzgârı yalayan bir perde izlenimi vererek doğaya yakınlığını hissettirmektedir.

IBUKU'nun bu projesinde yeni bir tasarım dilini benimsediği görülmektedir. Yeşil Okul'un benimsediği eğitim yaklaşımlarından da ilham almış ve sadece bambu yapılarla benzersiz bir örnek olmakla kalmamış aynı zamanda hafif yapı konstrüksiyonlarına da bir referans bırakmıştır. Benzersiz elemanları ile yapı, uzun süren araştırmalar sonucu geliştirilen inşaat yöntemleri ve yerel bir malzeme olarak bambuyu yeni bir boyuta ulaştırmasıyla sürdürülebilir mimarlık tanımına örnek teşkil etmektedir.

Yapının ana malzemesi olan bambu kolay yetiştirilebilen ve doğada bolca bulunabilen bir malzeme olduğundan ana malzeme olarak

kullanımı yapıyı sürdürülebilir kılan özelliklerin başında geliyor. Diğer bitkilere kıyasla aynı miktarda karbondioksit emilimine karşılık %35 oranında daha fazla oksijen salınımı yapan bambular, bir gün içerisinde 30 santimetreye kadar uzayabilmektedir. Bu özellikleriyle ekonomik açıdan da hesaplı olan bambu çelik ile benzer mekanik özelliklere sahip. Kimi zaman “yeşil çelik” olarak da tanımlanan bambu yüksek çekme mukavemetine sahip. Aynı zamanda kolay şekil değiştirebilir olması ile şiddetli rüzgârlara karşı dayanıklı bir malzemedir.

Yeşil Okul'da kullanılan bambu kemerlerin açıklık uzunluğu 19 ile

14 metre arasında değişmektedir. IBUKU ekibinin anlatımıyla yapıda ana örtüyü oluşturan dizi halinde sıralı bambular iki zıt yöne doğru eğilerek ızgaralar oluşturmakta ve yapının mukavemetini bu yöntemle sağlamaktadır. Tasarımların yeniden elden geçirilmesinde yardımcı olan marangoz Jörg Stamm'in anlatımıyla Kemer, bir memelinin göğüs kafesini andıracak biçimde işlenmiş. Bir kas demetinin tendonlarla kemiklere bağlanması gibi gergin kemerlerle sabit kalıyor ve bu unsur yapıya dengesini kazandırıyor. Biyolojik olarak, yüksek gerilimli mikroskobik tendonlar kuvvetleri kemikten kemiğe aktarır, bu yapıda da

bambular kuvvetleri bir kemerden diğer kemere aktarmaktadır.

Kemer, sürdürülebilir mimari adına yerel ve doğal malzeme kullanımını, üst örtünün inşaa yöntemi ve hizmet ettiği kurumlarla benzersiz bir örnek oluştururken, organik tasarımı modern mühendislik çözümleriyle birleştirerek doğanın kudretini mükemmel geometrik düzenlemelerle sergileyen çevre dostu bir proje olarak öne çıkıyor.

Tasarımcı: IBUKU

Orijinal adı: The Arc at Green School Bali

Yapım yılı: 2021

Yeri: Bali, Endonezya

Kaynaklar:

<https://www.archdaily.com/964059/the-arc-at-green-school-ibuku>

<https://www.dezeen.com/awards/2021/shortlists/the-arc-at-green-school-bali/>

<https://www.greenschool.org/bali/>

SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR MEKÂN: S MOBİLYA PAVYONU

Rooi Tasarım ve Araştırma, S Mobilya Pavyonu projesinde fuar, sergi ve gösteri alanlarında kullanılmak üzere kolay yerleştirilebilir, atık üretimini azaltan ve geçici kullanımlarda ortaya çıkan israfı minimize eden bir tasarım sunmakta. İnsanlık olarak sürdürülebilir bir yaşam biçimini benimsemeye çalışıyorsak, değişime uğrayacak ilk alanlardan birisi atık üretimi ve atığı dönüştürme politikalarımız olabilir. Atığı, üretildiği yerde durdurarak hiç atık olmamasını sağlamak da buna yardımcıdır. Bu noktada Rooi Tasarım, mobil-

ya markalarının sergi alanı olarak kullanabilecekleri modüler ve yeniden dönüştürülebilir bir tasarım ortaya koyuyor.

Gösteri ve sergi amacıyla geçici olarak tasarlanan mekânların kısıtlı işlevlerini kaybettikten sonra atığa dönüşmesi ya da başka bir alanda yeniden kurgulanmak üzere taşınırken yaşanan kayıplar hem yükleniciler için ek bir masraf olmakta hem de atık üretiminden dolayı çevresel sorunlara sebep olmaktadır. 2019 yılında Şangay Uluslararası Mobilya Fuarı'nda (Shanghai

International Furniture Fair) Rooi Tasarım ve Araştırma ekibi mobilyaların sergilenmesi amacıyla bağımsız bir dış mekân ünitesi geliştirerek kısıtlı süreli kullanılmak üzere hazırlanan mekân çözümlerine farklı bir bakış açısı getirdi.

Yapının sürdürülebilirlik açısından öne çıktığı alanlardan biri malzeme seçimi. Mobilya tasarımında sık kullanılan kontrplaklar bu yapının ana malzemesi olarak seçilmiş. Bu seçimde etkili olan noktalardan birisi kontrplakların geri dönüştürülebilir olması ve sergi sonunda tekrar

kullanılabilmesi. Üretilen tasarımın 48 saat içerisinde baştan aşağıya yeniden inşa edilebilir olması ise zamandan tasarruf sağlamakta ve bu alanda yapılan inşaat maliyetleriyle kıyaslandığında da masrafların azalmasına yardımcı olmaktadır.

S Mobilya Pavyonu, sadece bir sergi alanı olarak öne çıkmıyor, aynı zamanda insanlara oturup dinlenebilme, yorgunluk giderme ve rahatlama imkânı da sunuyor. Yapının cephelerinde kullanılan küpler, köşelerde değişen iki farklı modelden oluşmaktadır. Bu küplerin birleşmesiyle ortaya çıkan cepheler bir araya geldiğinde, küplerin içindeki boşluklar mobilyaların sergilenmesi için pencereler olarak kullanılmaktadır. Bu da ziyaretçilere mobilyaları farklı açılardan da görme imkânı sunuyor. Yapıyı oluşturan kübik birimlerin yarattığı açıklıklar bir yandan mobilyaları sergilerken bir taraftan da gün ışığını yeterli ölçüde alabilmeyi sağlıyor. Ancak sergi salonlarının işlevleri de düşünüldüğünde direkt gün ışığı sergilenen ürünlere zarar verebileceğinden 1.22 metrelik

derinlik seviyesi ışınların temasını dengeliyor.

Yapının ana iskeleti ise ahşap ve çelik strüktürlerin birleşiminden oluşuyor. Tasarımda, mekân bütününde herhangi bir kolon kullanımına ihtiyaç olmadığından sergi alanı efektif şekilde kullanılarak düzenli bir görüntü oluşturuyor. Mimarın tasarım felsefesine göre karmaşıklıklar yapının tasarımında ve inşa tekniğinde bırakılmalı, asıl amaç ziyaretçilere kolay anlaşılabilir, temiz görünümü, aydınlık ve aynı zamanda çevreci bir yapı sunmak olmalı. 2020 yılında sergi için kullanıl-

mış olan ve işlevini tamamlayan yapı, geri dönüştürerek yerel topluluklar için 410 parçalık masa ve sandalye takımına dönüştürerek ekonomik şekilde yeniden işlevlendirmiştir. Bu noktada küçük yerel topluluklardaki insan ilişkileri de göz önüne alındığında farklı biçimlere bürünerek çeşitli aktiviteleri destekleyen, eğlenceli ve yerele faydalı bir mobilya üretildiği söylenebilir.

Tasarımcı: Rooi Tasarım ve Araştırma

Orijinal adı: Furniture Pavilion S

Yapım yılı: 2019

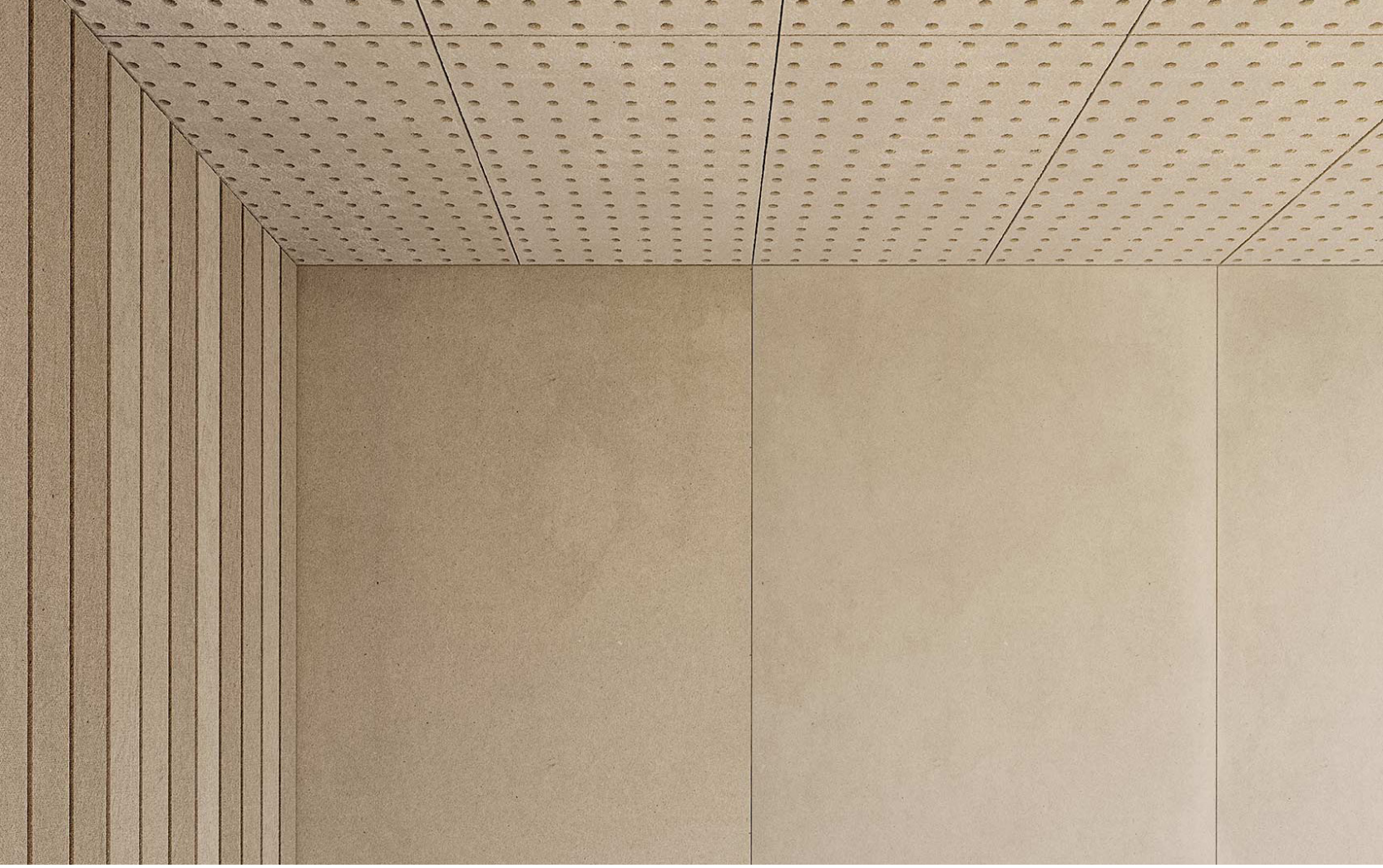
Yeri: Şanghay, Çin

Kaynaklar:

<https://www.archdaily.com/945261/furniture-pavilion-s-and-its-afterlife-rooi-design-and-research>

<https://www.dezeen.com/2020/08/21/furniture-pavilion-s-rooi-design-and-research-chinese-architecture/>

<http://www.rooidesign.com/Projects/2.html>

SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR MALZEME: HONEXT

Yapıları sürdürülebilir kılacak etmenlerden biri de kullanılan malzemelerin seçimidir. Sadece yapının ömrü boyunca kullanılmaları değil aynı zamanda ömrünü tamamlayan yapıların yaşamı sonrasında da doğaya zarar vermeden ortadan kaldırılabilir olmaları önemlidir.

Çevre dostu ve sürdürülebilir materyallerin üretiminde, kullanımında ve bakımında da sürdürülebilir yöntemler izlenmelidir. Sürdürülebilir malzemeler uzun yıllar işlevlerini yitirmeyecek ka-

dar dayanıklı, ömürlerini tamamladıklarında geri dönüştürülebilir ya da yeniden kullanılabilir olmalıdır.

Honext firmasının kâğıt atıklarından ürettiği iç mekân levhaları da bu alanda yenilikçi bir çözüm olarak ortaya çıkıyor. Firma, atık kâğıt liflerini kullanarak tamamen geri dönüştürülebilir ve toksik olmayan materyaller üreten Barcelona tabanlı bir inovasyon şirkettir. Honext'in biyoteknolojik üretim sürecinde karbon izinin sıfır olması önemsenmiş ve dön-

güsel üretim ilkeleri esas alınmıştır. Honext'in lifleri dönüştürerek ürettiği levhaların ham maddeleri kâğıt fabrikalarından çıkan çamur atıklardır. Yani ne kadar çok kâğıt geri dönüştürülürse Honext'in kullandığı ham madde miktarı da o kadar artmaktadır. Honext'in yaratmış olduğu kimyasal süreç biyolojik temelli, atık ve reçine üretmeden selülozları işlemenin yeni bir yöntemi olarak geliştirilmiştir. Bu süreçte tamamen geri dönüştürülebilir lif levhalar üretilmiştir. Formaldehit gibi inşaat malzemelerinin üretiminde

sıklıkla kullanılan insan sağlığına zararlı Uçucu Organik Bileşikler (VOC) ise kullanılmamaktadır.

Honext markası 2011 yılında Katalonya Politeknik Üniversitesi araştırmacıları ve Merino ailesinden üç isim; Ferran, Pere ve Pol Merino önderliğinde kurulmuştur. Yaklaşık 10 yıllık araştırma-geliştirme sürecinin ve üretim safhasının ardından Honext kendi levhalarını çevreye ve gezegene hiçbir zarar vermeden üretmeye başlamıştır. Honext'in

Barcelona Vacarisses'te bulunan ilk üretim merkezi aynı bölgenin atık toplama merkezi ile bütünleşik şekilde çalışmaktadır.

Karton ve kâğıt kalıntılarında elde edilen selüloz, kullanılmayan bir madendir. Bunun en temel sebebi kâğıdın hâlihazırda birkaç kez yeniden kullanım sürecine girmiş olması, bu sebeple de selüloz kalıntısındaki lifler çok kısaldığı için yeniden kâğıt olmaya uygun olmasıdır. Tekrar işlevlendirilmesi mümkün olmayan bu kalıntılar ya

atık toplama alanlarında biriktiriliyor ya da ocaklarda yakılıyor. Tahminlere göre bu yöntemler sonucu her yıl yaklaşık 7 milyon ton israf olmaktadır. Honext firmasının keşfettiği yeni biyolojik süreç sayesinde bu atıklar kurtarılarak iç mekân tasarımlarında kullanılmak üzere levhalara dönüşüyor. Sürecin başında selüloz lifleri su ve çeşitli enzimlerle birleştiriliyor ve daha sonra kâğıt çamuru ve karton atıkla harmanlanıyor. Üretim sürecinde belirli enzimler eklenerek kısa selüloz liflerinin bağları güçlendiriliyor ve böylece yapılarda kullanılmaya imkân veren levhaların malzemesi oluşturuyor.

Honext firmasının yaratmış olduğu süreç, sürdürülebilirlik açısından döngüsel ekonomiye ve ileri-dönüştürmeye bir örnek. Günümüzde insanların pek çoğu geri dönüşüm kavramına günlük hayatlarından aşına olsalar da ileri dönüşüm hayatımıza yeni giren bir kavram, anlam olarak atık haline gelen bir malzemenin başka bir amaç için kullanılarak hayatına yeni işlevi ile devam etmesini ifade ediyor. Geleneksel süreçlerde atık olacak nesnelere ileri dönüşüm yoluyla değerlerini yeniden kazanarak hayatlarına devam ediyor. Örneğin; atık kâğıtların geri dönüşümünden elde edilen gazete kâğıtlarının değeri ilk üretim kâğıtlara göre düşüktür.

İleri dönüşüm süreci, yeniden kullanımda atık değerinin yükselmesini sağlar.

Honext örneği bu gözle tekrar incelendiğinde, pek çok kez geri dönüştürülmüş kâğıtlar son süreçte yeniden kullanılmayacak duruma geliyor ve tüm değerini kaybediyor. Firmanın patentini aldığı biyolojik çözüm sayesinde değerini kaybetmiş kâğıt hamurları, iç mekân tasarımlarında yapı malzemesine dönüşerek yüksek değer kazanıyor ve böylece dögüsel ekonomiye de katkıda bulunmuş oluyor.

Honext firması bir yandan üretilen levhaların sürdürülebilir olmalarına çaba harcarken bir yandan da levhaların üretim aşamasında karbon izini yok etmek için uzun süren araştırmalar yapmıştır. Barselona'da bir kasaba olan Vacarisses'te ilk tesislerini kuran firma, kasabanın atıklarından ürettikleri gaz ve elektriği kullanarak üretim süreçlerini tamamen çevre dostu yapmayı hedefliyor. Üretimde kullanılan endüstriyel sular kapalı devreden

geçerek tekrar kullanılabilir.

Firmanın kurucuları, "%100 geri dönüştürülebilir bir malzeme-yi sürdürülebilirlik bileşeniyle uyumlu olmayan bir şekilde üretmenin hiçbir anlamı yok." diyerek sürdürülebilirlik kavramının bütüncül olarak ele alınması gerektiğini savunuyor ve uygulamayı

'gezegene hiçbir yükü olmadan sonsuza kadar kopyalanabilen karbon nötr bir süreç' olarak tanımlıyor. Bu söylemin en önemli sebebi Honext firmasının levhalarının ömürlerini tamamladıktan sonra üretim hattına tekrar girerek yeni levhaların içerisine karışması ve hayatlarını devam ettirmelerinden geliyor.

Kaynaklar:

<https://honextmaterial.com/>

<https://www.dezeen.com/2020/11/26/honext-recyclable-construction-material-cellulose-paper/>

<https://solarimpulse.com/companies/honext-material-s-1>

<https://www.lampoonmagazine.com/article/2022/02/08/honext/>

SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR KENTSEL TASARIM: PEOPLE PARKERS

Malzeme ve materyallerin yeniden işlevlendirilmesine benzer bir yaklaşımla kamusal alanlara yapılan müdahaleler de sürdürülebilir mimarlık yaklaşımlarına örnek teşkil edebilirler. Kentsel alanda insan etkileşimlerini artırmaya yarayan çeşitli yerleştirmeler ve hayatı kolaylaştırıcı yardımcı elemanların sürdürülebilir olarak üretilmesi, doğayla insan arasında iki tarafın da kazançlı çıkmasını sağlamaktadır.

Avusturalya'da otomobillerin park alanlarını dönüştürme fik-

riyle yola çıkan People Parkers ekibi, bu konuya örnek projeler üretmektedir. Ekip, temelde geri dönüştürülmüş plastiklerden hızlı ve kolay kurulumu olan mobil oturma alanları yaratıyor. Yollar ve kaldırımlar kamuya ait açık alanlar olduğundan bu alanların kullanılmadığı zamanlar daha etkin şekilde işlevlendirilmesi, bu alanlara yerleştirilecek mobilyaların sürdürülebilir şekilde üretilmesi ve farklı amaçlarla kullanılmasının sürdürülebilir mimariye ve şehircilik pratiklerine yeni bir deneyim getirdiği söylenebilir.

Kentlerin uzun dönemli hedeflerine ulaşmak için kısa süreli ve hızlı hareket eden fikirleri uygulamaya geçirmesi literatürde taktiksel kentleşme (tactical urbanism) olarak geçmektedir. Taktiksel kentleşmenin özünde başlı başına aksiyon almak ve aksiyona teşvik etmek yatıyor. Bu yüzden pek çok araştırmada "yaparak planlama" şeklinde ifade ediliyor. Bu şekilde alınan aksiyonların karakteristik özellikleri arasında düşük bütçeli olmaları, kısa dönemli ve hızlı şekilde uygulanmaları, ölçek-

lerinin esnek olarak değişmesi sayılabilir.

Bütünüyle taktiksel kentleşme odaklı olmasa da ticari amaçları göz önünde bulundurularak proje üreten People Parkers'ın bu noktada özel bir girişim olduğu söylenebilir. Taktiksel kentleşme ilkelerine sadık kalan tasarımların, sadece kâr amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından değil ticari firmalar ve atölyelerin de kamusal alanda, düşük bütçeli, kısa süreli ve farklı ölçeklerde tasarlanmış uygulamaları ile görülmesi kaçınılmazdır. 2015 yılında

Avustralya Sydney'de Glebe Point yolundaki park alanlarının kentin konforunu, insan etkileşimlerini ve ticaret – toplum ilişkisini geliştirmek için nasıl kullanılabileceğine dair fikirlerin üretildiği 'Glebe Point Road Trial Parklet' programından doğan People Parkers, 2021 yılında Avustralya Sürdürülebilirlik Ödüllerinde Kamu, Kent ve Peyzaj kategorisinde ödüle layık görülmüştür.

İlk denemelerini Sydney'de bahsi geçen programdan sonra Glebe Sokağı üzerinde 4 mobil

oturma grubunun sokakta 6 ay boyunca sokak üzerindeki park alanlarına yerleştirilmeleriyle gerçekleştirmişlerdir. Hemen hemen her kamusal alanda görülebilen ve kent mobilyası olarak tanımlanabilecek küçük oturma grupları taşınması zor ve üretimi, kurulumu ve bakımı açısından pahalı eşyalar olarak biliniyor. Aynı zamanda açık alanlardaki pek çok kent mobilyasının uzun yıllar sağlam kalamadığı ve kimi zaman da sağlamlık uğruna konfordan ödün verdiği görülüyor. Taktiksel müdahalelerin özelliklerinden olan kolay yüklenebilirlik, taşınabilirlik ve kısa süreli çözüm ilkelerine uymayan bu yöntemlerin yerine People Parkers sürdürülebilir bir çözüm üretiyor.

People Parkers, taktiksel müdahalelerin yanı sıra kent mobilyası üretiminde sürdürülebilir malzemelerin kullanılmasına ve ürünün geri dönüştürülebilir olmasına önem vermiştir. Bu yöntemle bir sokaktaki park yerlerinin nasıl daha fazla işleve sahip olabileceğini kanıtlamaya çalışmış, bunu yaparken sokak üzerinde herhangi bir yere kolayca kurulabilen tasarımlar yapmıştır. Bu kent mobilyaları, sokakları canlı tutarak büyük alışveriş merkezleri yüzünden zorlanan sokak işletmelerine destek ve

insanları yerelde tutarak sokakların aktif kullanımını artırmaya yardımcı olmaktadır.

People Parkers ekibinin tasarlamış olduğu mobil üniteler bir arabanın çekeceği karavan boyutunun sınırları içerisinde kalacak şekilde tasarlanmıştır. Her bir oturma ünitesi bir araçlık park yerini kaplar ve esnek tasarımları sayesinde birbirleri ile birleşerek daha büyük oturma grupları oluşturabilirler. Aynı zamanda tekil üniteler motorlu herhangi bir aracın çekebileceği ağırlığa sahiptir.

Her bir ünite en fazla 10 kişi sığacak şekilde tasarlanmış olmakla birlikte ünitelere iki masa da rahatça yerleştirilebilir. Böylece oturma üniteleri sadece dinlenme yeri olarak değil, aynı zamanda küçük ticari işletmeler önünde daha fonksiyonel alanlar yaratmak için de kullanılabilir. Üniteler, iki ucunda bulunan sabitleyiciler ile farklı eğime sahip sokaklara da güvenli şekilde konumlandırılabilir.

Ünitelerin yerleştirilmesindeki en önemli kısıt fiziksel koşullar değil, yerleştirilecekleri yerlerdeki sosyal ve toplumsal etkileşimlerin boyutudur. Bu üniteler yol kenarlarına rastgele yerleştirilmemeli, bir alan içerisinde bütüncül anlam oluşturacak şekilde konum-

landırılmalıdır. Bu yüzden mahalle içinde karakteristik önemi olan küçük işletmeler, belirli dinlenme mekânları ve kesişim noktaları bu konumlandırma için uygun seçimler olarak tanımlanmıştır ve topluluğun da bu değişime olan heyecanını artırmaktadır. 🌱

Kaynaklar:

<https://www.peopleparkers.com/>

<https://www.sustainablebuildingawards.com.au/public-urban-landscape-2021/people-parkers/>

https://alexandersymes.com.au/people_parkers/

<https://www.healthyactivebydesign.com.au/case-studies/people-parkers>

LİEPAJA BELEDİYE BAŞKANI GUNARS ANSİŅŠ İLE KENTE DAİR

Liepaja Belediye Başkanı Gunars Ansiņš ile uzun yıllar boyunca yerel yönetim işleyişinin içinde bulunması ve uluslararası iklim eylem planlarında rol alması sonucu edindiği tecrübelerini, kentteki hareketliliği artırmayı amaçlayan ve Liepaja'yı 2027 Avrupa Kültür Başkenti yapan "(un)rest" kampanyasını, yerel yönetimlerin yeşil gelecek oluşturulması sürecindeki rollerini ve 2030 Akıllı Kent'lerinden biri olan Liepaja'nın bu alandaki projelerini konuştuk.

📌 ÖZGE SİVRİKAYA, MESUT ÇELİK

🕒 11 DAKİKA

"Dinlen-me (un-rest)" teması ile yürüttüğünüz kampanyanın sonrasında Liepāja 2027 Avrupa Kültür Başkenti seçildi. Bu da Liepāja toplumu içerisindeki "dinlen"en ve herhangi bir kültürel etkinliğe katılmayan %85'lik kesimin harekete geçirilmesi gerektiği anlamını taşımakta. Yarışmanın kazanılması, Liepāja Belediyesinin

kültürel etkinlikler konusunda insanları harekete geçirme motivasyonunu nasıl etkiliyor? Bunu başarma yolunda, Liepāja Belediyesinin kısa ve uzun vadeli planları nelerdir?

Kültür Başkenti'nin Liepāja'ya yapmış olduğu katkıyı göz önünde bulundurduğumuzda en büyük yararların şunlar olduğunu

düşünüyoruz: bölge sakinlerinin katılımı, yeni uluslararası projeler ve işbirliklerinin oluşturulması, bu kişilerin kapasitelerinin geliştirilmesi, Liepāja bölgesi ve çevre sakinlerinin "harekete geçmesi" ve yaratıcılığın ortaya konulacağı dinlen-me (un-rest) faaliyetlerinin geliştirilmesi. Adım adım uygulamanın temelini oluşturarak Avrupa Kültür

Başkenti 2027 teklifinin başından bu yana bizimle birlikte olan 740'tan fazla ortağımızı bu süreçte dahil ettik.

Liepāja halkı ve çevre bölgelerden katılan insanlarla sohbetler ettiğimiz, düşünceler ve fikirler ürettiğimiz oldukça harika bir süreçti. Bu süreçte ayrıca fark ettiğimiz konulardan biri de, Liepāja'nın bu unvanı hak ettiğine dair ortak ve net bir duygu altında bir araya gelen bölge sakin-

lerinin artan coşkusu, desteği ve vatanseverliği idi. Bu unvana layık görüldüğümüz için kendimizi minnettar hissediyoruz, zira tüm hazırlık süreci sadece stratejik yönleri değil, aynı zamanda kurumlar ve vatandaşlar arasındaki günlük pratik etkileşimi de geliştirmemize yardımcı oldu.

Sadece yerel ve ulusal düzeyde kültürel, eğitimsel ve sosyal aktörlerle yakın iş birliği kurmakla kalmadık, aynı zamanda sadece

Avrupa'dan değil, uluslararası ortaklarla da geniş çaplı iş birliği yapıyoruz.

2027 yılına yaklaştıkça daha da büyük işler bizi bekliyor. Dinlenme motoru harekete geçtiğinde geriye kalan tek şey, programın genel hedeflerine ulaşması için ivmenin belirlenmesi ve sürdürülmesi.

Liepāja Belediyesine ait Avrupa Kültür Başkenti 2027 kam-

panyası web sitesinde, Amerikan rüyasına benzer şekilde bir Avrupa rüyasının da olabileceğini iddia eden bir "Avrupa Rüyası" bölümü yer alıyor. Siz bu "Avrupa Rüyası"nı nasıl tanımlarsınız?

Kültür Başkentine ait dinlenme kavramının tamamı Avrupa ile bağlantılıdır, çünkü Avrupa'nın ortak haritasında küçük ancak önemli bir noktada yer aldığımız tartışılmaz. Beş program başlığının her biri - "Avrupa Rüyası (European Dream)", "Liman Paradoksu (Port Paradox)", "Yeni Gözler (New Eyes)", "Bilinçli Alçakgönüllülük (Deliberate Modesty)" ve "Yaratıcı Öngörü (Creative Foresight)" - hem Liepāja hem de bir bütün olarak Avrupa için önemli konuları ortaya koymakta

ve bunlardan bahsetmektedir.

Avrupa Rüyası; daha kapsamlı, demokratik, açık görüşlü ve daha akılcı davranan bir toplum olmanın amacını taşır. Daha açık, demokratik, kapsayıcı, dostane ve uluslararası açıdan daha güçlü bir bölgeye doğru ortak bir yolculukta Avrupa'ya katılmaktan mutlu ve kararlıyız.

2021 yılında Liepāja şehrinin raportörü olarak AB Enerji Sistemi Entegrasyonu Stratejisi fikrine katıldığınızı biliyoruz. Bu göreviniz sırasında Avrupa Bölgeler Komitesi ile bir mülakat gerçekleştirdiniz ve cevaplarınızdan biri şu ifadeyi içeriyordu: "Belediyeler daha da yeşil bir Avrupa Birliği için yeşil ışık yakan deniz fe-

“

Tüm hazırlık süreci sadece stratejik yönleri değil, aynı zamanda kurumlar ve vatandaşlar arasındaki günlük pratik etkileşimi de geliştirmemize yardımcı oldu.

”

nerleri olabilirler," diyerek belediyelerin daha yeşil bir gelecek için önemini vurguladınız. Belediyelerin yeşil dönüşüm sürecinde neden bu kadar önemli bir role sahip olduğunuzu açıklar mısınız?

Letonyalıların bir sözü vardır: "Küçük bir damladan baraj yapılır." Bu söz yeşil dönüşüm sürecine de tam olarak uygulanabilir. Herkesin ilk adımları atması önemlidir, hatta bir belediye içinde küçük adımlar bile. Böylece büyük resme baktığımızda bunun büyük ve önemli bir bütün-

lük oluşturduğunu görürsünüz. Bu nedenle Liepāja, 2030 yılına kadar yerine getireceğimiz AB'nin iklim-nötr akıllı şehir hedefini tüm kalbiyle benimsemiştir. Çevremizdeki diğer belediyeleri de daha yeşil ve sürdürülebilir bir kentsel yaşam için küçük ama sürdürülebilir adımlar atmaya teşvik etmeyi umuyoruz. Bu hepimiz için birbirimizden öğreneceğimiz harika ve paha biçilmez bir deneyim olacaktır.

Liepāja, geçtiğimiz günlerde Avrupa Komisyonu tarafından 2030 yılına kadar iklim-nötr ve akıllı bir şehir olması beklenen 100 şehirden biri olarak seçildi. Öncelikle iklim-nötr 100 şehir arasında yer almanın

sizin için önemini sormak isterim. Bir röportajınızda Liepāja şehrinin gaz ve kömüre olan bağımlılığını %20'ye düşürdüğünden bahsetmişsiniz; bu da Liepāja'nın 2030 yılına kadar iklim-nötr olma hedefine ulaşacak kadar iyi bir performans sergilediği anlamına geliyor. Liepāja'nın 2030 yılına kadar akıllı şehirlerden biri olmanın gerekliliklerini yerine getireceğini düşünüyor musunuz?

Enerji maliyetleri üzerinde önemli bir etkisi bulunan ve doğal gazın gelecekteki kullanılabilirliğini muhtemel olarak etkileyecek olan Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin neden olduğu doğal gaz fiyatlarındaki keskin yükseliş göz önüne alındığında

“
Küçük bir damladan baraj yıkılır.
”

Liepāja'nın dış etkilerden bağımsız olabilmesi için ne yapması gerektiği konusunda da hızlı ve üzerinde düşünülmüş bir karar vermesi gerekiyordu.

Bunlardan biri, belediyenin büyük mülklerinde de gazlı ısıtmadan uzaklaşmak ve yerel ve çevre dostu yakıtlardan üretilen ısıyı alacak merkezi ısıtma müşterilerinin sayısını önemli ölçüde artırmaktır.

Daha çevreci ısıtma uzun yıllardır belediyenin önceliği olmuştur ve ısıtma altyapımızı geliştirerek bu konuda çalışıyoruz. Bölge sakinleri de merkezi ısıtmaya geçerek bunu destekliyorlar. Liepāja'nın iklim-nötr bir şehir olma hedefinde devlet desteği de önem arz ediyor.

Taahhüdümüz proaktif olmak ve şehrin, çevrenin ve insanların yararına olacak şekilde hedeflere mümkün olan en kısa sürede ulaşmaktır.

Başkan olmadan önce Liepāja'ya 2005- 2021 yılları arasında başkan yardımcısı olarak hizmet ettiğinizi biliyoruz. Geçtiğimiz yıl belediye başkanı seçildiğinizi düşündüğünüzde bu kariyer geçmişinizin şu ana kadarki çalışmalarınız üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz? Bu olumlu bir etkiyse geçmişin faydalarından hangi yönleriyle yararlandınız?

Eğitim geçmişimin ve önceki deneyimlerimin günümüzün zorlukları ve sorunlarıyla doğal bir uyum içinde olduğuna inanıyorum. Rīga'da Çevre Bilimleri alanında yüksek lisansımı tamamladıktan sonra, bir sonraki adımda ne yapacağım konusunda bir seçimle karşı karşıya kaldım. İki seçenek vardı: Liepāja'ya dönmek ya da bakanlıklarda çalışmaya devam eden veya çevre koruma alanında kendi şirketlerini kuran sınıf arkadaşlarımın çoğunun yaptığı gibi Rīga'da kalmak. Benim tercihim Liepāja'ya dönmek ve Çevre Departmanını yönetmek oldu. İlk çevre projelerinin yapılmaya başlandığı 1994 yılında belediyede çalışmak oldukça zordu. Daha sonra projeler, kardeş şehirler ya da dış ilişkiler üzerine çalıştım ve ardından

Kalkınma Departmanı'nda bir döngü daha geçirdim. Tüm bu faaliyet alanlarım, şu anki ve önceki tüm sorumluluklarımın -kalkınma, çevre ve yetki alanımdaki diğer alanlar- bir araya geldiği yerlerdir.

Bugün sahip olduğum deneyimle geniş Avrupa sahnesinde Liepāja ve Letonya'nın sesini temsil etme ve sesimi duyurma konusunda kendime güveniyorum. Kendimi bu konuda oldukça yeterli görüyorum.

Letonya'nın Ukraynalı mültecilere ev sahipliği yapmak için bir kampanya yürüttüğünü biliyoruz. Yerel yönetimlerin, özellikle de Liepāja Belediyesinin mültecilere ev sahipliği yapma sürecindeki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?

Geçtiğimiz birkaç ay boyunca, Rusya'nın Ukrayna'daki savaşıyla ilgili konuların Liepāja Belediyesinin ve benim gündemimde olmadığı bir gün düşünemiyorum. Ukraynalı sivillerin Liepāja da dahil olmak üzere Letonya'ya mülteci olarak geldiği ilk günlerden itibaren Liepāja Belediyesi, her bir Ukrayna vatandaşıma bütüncül, kesin hedefleri olan özel bir yardım sistemi sağlamak için

devlet yetkilileri ve STK'larla yakın iş birliği kurdu.

Savaşın ilk günlerinde olduğu gibi 100. gününde de hem günlük yardım tedbirlerinde hem de özgürlük ve bağımsızlık gibi ortak Avrupa değerleriyle yakından bağlantılı ortak bir ulusal politikada birlik olmanın önemini hissediyoruz.

Şahsen, mevcut zorluklara ve hiçbir yerde kaybolmayan eylemlere ek olarak, Ukraynalılara operasyonel yardım sağlamayı da üstlenen herkesin -hem belediye çalışanları, hem STK temsilcileri hem de çok sayıda genel halk- özverili çalışmalarını büyük bir takdirle karşılıyorum.

Bu süre zarfında, Rusya Federasyonu'nun neden olduğu silahlı çatışma nedeniyle Ukrayna'yı terk eden ve evlerine dönemeyen Ukraynalı sivillere destek olmak için belediyenin sağladığı desteğe ek olarak, yerel halkın barınma, maddi ve çoğu zaman manevi destek sağlama, günlük hayata dahil olma, çalışacak bir yer sunma veya birlikte şehir etkinliklerine katılmaya davet etme gibi katkıları özellikle deneyimledik. 🌟

"ÇÖZÜM ÜRETEEN KENTLER"
MOTTOSUYLA DÜZENLENEN
MARUF21'İN RAPORU
TÜRKÇE VE İNGİLİZCE
OLARAK YAYIMLANDI!

Türkçe

İngilizce

SAKLI İSTANBUL'DA GEÇMİŞİN GİZEMLİ İZLERİNE YOLCULUK

İstanbul'un bilinmeyen ve görül(e)meyen izlerinin ortaya çıkmasında önemli bir keşif belgeseli olan Saklı İstanbul, bizleri merak uyandırıcı mekânlarda kaybolmak ve derinleri ziyaret edebilmek adına geçmişe yolculuğa çıkarıyor.

◆ HATİCE KÜBRA BAŞTUĞ

🕒 11 DAKİKA

İstanbul topografyası; tarihi, kültürü, yönetimi ve bir aradalığı ile özgün ve her anlamda dolu dolu bir yaşam alanıdır. Biriktiren ve taşıyan İstanbul, zamanın her anında çok kıymetli ve zengin bir coğrafya olup yaşayan herkesin bıraktığı birçok ize sahiptir. İzlerin yolculuğunda İstanbul hep bir yerlerde sırrını koruyabilmekte, bir sürü yaşanmışlı-

ğa rağmen heybesindeki kültürleri birbirine katarak korumakta, bilinmezlikleriyle bizleri şaşırtmakta. Sırrının sürdürülebilirliğini günümüze taşıyabilen İstanbul, hala çok gizemli ve merak uyandırıcı nadide bir şehir...

Saklı İstanbul, İstanbul'un bilinmeyen ve görül(e)meyen izlerinin ortaya çıkmasında önemli bir

araştırma tabanlı keşif belgeseli. Halihazırda Netflix'te yayınlanan birinci sezonunda 6 bölüm içeren belgesel serisi ile insan, merak uyandırıcı mekânlarda kaybolmak ve derinleri ziyaret edebilmek adına geçmişe yolculuk yapıyor. Bu yolculukta, teknolojik olanakların da desteğiyle İstanbul'un çeşitli yerleri farklı açılardan ele alınarak keşfedili-

yor. Tarihçi Cem Akoğul'un sunumu ve alanında uzmanların bilgi paylaşımları ile İstanbul'un gizemli katmanları açılıyor.

İstanbul sırlarının keşif yolculuğunda ilk durak, İstanbul'un dördüncü tepesinde yer alan Molla Zeyrek Cami ve çevresi. Burası aynı zamanda Dünya Miras listesinde yer alan İstanbul'daki dört yerden birisi ve Bizans'tan günümüze ulaşan Ayasofya'dan sonra ikinci büyük yapı. Restorasyon ve araştırmalar ile katman katman açıldıkça bilgiler veren bu yapı, Doğu Roma'dan Osmanlı'ya ait izleri barındırıyor. Cami içinde yer alan ve özel izinle kaldı-

rılabilen halının altındaki 800 yıllık arkeolojik figürleri cam konstrüksiyon üzerinden görmek ve yıllar öncesine açılan küçük bir kapı insanı tarihin derinliklerine doğru çekiyor sanki... Yanından geçerken fark etmediğimiz veya içini tahmin edemediğimiz yapıların duvarında, altında ya da tuğla dizilimlerinde geçmişe ait bir sürü iz bulunmakta. Danışman konuk olarak katılan mimar Olcay Aydemir'in deyimiyle "İstanbul'un yıkıntıları birer mücevher gibi kıymetlidir."

Tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış İstanbul, farkında olduğumuz ya da

olmadığımız birçok katmanıyla ayakta durabilmekte. Günümüz katmanından geçmişin katmanlarını açabilmek, okumaya çalışmak, görünür kılmak ve izlerini koruyabilmek çok kıymetli.

Geçmişin izlerinde ikinci durak, Osmanlı döneminde at meydanı olarak bilinen ve günümüzde her gün yüzlerce insanın adım attığı Sultanahmet Meydanı'nda katmanlar üst üste birbirini taşımakta. Dikili taşlar zamana tanıklığını sessiz bir şekilde gösterirken hipodromun detaylarına doğru yol alıyor beyaz fenerler ile Akoğul ve sanat tarihçisi Ferudun Özgümüş. Neredeyse

20m yükseklikteki hipodromun altyapısına ulaşmak adına günümüzde küçük, yıpranmış ve bir asma kilit ile kilitlenmiş demir kapıdan eğilerek giriliyor. Karanlıkta büyük tonozlar, sarnıçlar ve yarasalar insan yapımı bir mağarayı ziyaret ediyor hissi verirken yolculuğun sonu merak ediliyor...

İstanbul'un yaşadığı afet ve yangınlara rağmen günümüze kadar ulaşabilen Roma mimarisinin başarısı bir nevi yapıların sürdürülebilirliğini de göstermektedir. Zamanın geçişinde inşa edilen yapıların üzerine eklemek, çıkarmak ya da işlevini değiştirerek farklı

kullanımlar sağlamak yapının, malzemenin hatta işlevinin (kullanımı) sürdürülebilirliğine katkıda bulunmakta ve derinlik kazandırarak sağlamlaştırmakta. Tıpkı, Hipodromun üstündeki eski adı Sanayi Mektebi olan Endüstri Teknik Lisesinin varlığı gibi. Doğu Roma'nın son dönemlerinde demir dökümhanesi, Osmanlı'da kırılıçhane olarak kullanılan mekân zamanın her evresinde büyük bir olasılıkla üretim mekânı olduğu öngörülmekte ve günümüzde yapının kullanımı hala benzer şekilde devam etmesi mimari mekanın sürdürülebilirliğinde farklı bir bakış açısını gösteriyor.

Zaman ileriye doğru akarken Akoğul, İstanbul'un tarihi derinliklerinde geçmişe doğru ilerlemekte ve hayranlık uyandıran İstanbul katmanlarını ziyaret ederek bizimle paylaşıyor, bizi de yoldaş ediyor yanında... Cankurtaran surları ise bir sonraki durak olup saklı zenginliklerinin keşfinde yolculuğa devam etmekte. İzlerin ortaya çıkarılmasında duvar inşa tekniği, işçilik ve detaylardan yararlanılarak tek tek katmanlar açılıyor. Sanat tarihçisi Hayri Fehmi Yılmaz'ın ifadesiyle bu katmanlar, Bizans ve Osmanlı eserleri arasında bir gezintiye çıkmak için özel ve mu-

azzam bölgeleri içermekte. İstanbul'un geçmiş izlerinde Haliç /Vefa semtinde devam ederken üst üste, iç içe ya da yan yana katmanların her biri ince detaylara sahip. Küçük bir yapı olan Şeyh Süleyman Mescidi, farklı ve benzer yapı teknikleriyle medeniyetlerin ortak mekânı olarak ayakta kalabilmiş ve izlerini geleceğe taşımakta.

Akoğul, yolculuğun son durağı Galata'da geçmişin izlerine doğru hareket etmekte. Kiliseden camiye dönüşen ve dini inanç yönünden çok katmanlılığını gösteren Arap Cami, Perşem-

be Pazarı'nda zengin mimarisi ve detaylarıyla özel yapılardan biri olup duvarlarıyla yüzyıllar arasında geçiş yaptırıyor insanı. Akoğul'un ifadesiyle Arap Cami, "Yorgun olmasına rağmen hala çok misafirperver".

İstanbul katmanlarında dolaştıran, merak uyandıran ve şaşırtan bu belgesel serisini teknik açıdan baktığımızda özgün yapıların üç boyutlu modellemeler ile yapıların bütününe görebilmek adına çeşitli görsellere yer verilmesi farklı açılardan mekânın algılanmasına yardımcı olmaktadır. Çeşitli çekim yöntemle-

riyle zenginleştirilen bu belgesel serisi, İstanbul'un değerlerini öne çıkararak teknolojik olanaklar sayesinde belgeleniyor. Saklı İstanbul'u ortaya çıkarmak ve sahiplenmek için teknik üretim ve kalite bakımından daha iyiye ulaşabilmek adımı başlangıç adımı bir keşif paylaşımıdır.

İstanbul çok boyutlu, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı, coğrafi ve tarihi özgünlüğü olan, yoğun, dinamik ve sürprizli bir kent. Kentin karakteristiğinin oluşmasında tarihi, kültürel ve coğrafi değerlerin rolü büyüktür. İstanbul'un özgün kimliğinin

temeli, doğal, sosyo-ekonomik ve kültürel izlerden beslenerek inşa edilmiş çeşitli mekânsal öğelerdir. Aynı zamanda bu mekânlarda yaşam deneyimleri ve değer verilerek anlamlaştırılması kimliğin sürekliliğini ve özgünlüğünü desteklemektedir.

İstanbul'un çeşitli simge mekânlarında ve çevrelerinde tarihi katmanlara doğru gidilen bu yolculukta alanında uzmanlar, bu katmanların anlaşılmasına rehberlik etmekte ve bilgiler paylaşmakta. İçerik bilgi paylaşımlarına baktığımızda bazı noktalarda detaylara inerken bazı alanlarda ise çok genel çerçevede değinilmekte ve merak uyandırmakta. Belgesel boyunca İstanbul'un çok katmanlılığı vurgulanarak katmanlar arası geçişler tarif edilmekte. Bu noktada Marco Polo'nun rotasını izleyen Calvi-

no'nun 'Görünmez Kentler' kitabındaki kemer-taş ilişkisi anlatan şu diyalog geliyor aklıma çok katmanlı İstanbul'da...

Marco Polo, tek tek her taşıyla bir köprüyü anlatıyor.

"Peki köprüyü taşıyan taş hangisi?" diye sorar Kubilay Han.

"Köprüyü taşıyan şu taş ya da bu taş değil, taşların oluşturduğu kemerin kavsi," der Marco.

Kubilay Han sessiz kalır bir süre, düşünür. Sonra ekler:

"Neden taşları anlatıp duruyorsun bana? Beni ilgilendiren tek şey var, o da kemer."

Marco cevap verir: "Taşlar yoksa kemer de yoktur."

İstanbul'un katmanları olmasa "İstanbul" olur muydu? İstanbul, katmanlarının çeşitliliği ve zenginliği ile biriktiren, kat kat yaşanan ve eklenen bir eşsiz bir coğrafya... Yıllar önce yapılan yapılar varlığını hala sürdürerek bilgilerini paylaşabilmekte. İzlerin yol göstericiliğinde bilgilerin sürdürülebilirliği için bilinçli araştırma ve belgeleme çalışmaları yapılarak farkındalık oluşturulabilir. Günümüzde dijital kaynaklarla belgeleme, kaydetme veya görünür kılma gibi eylemler daha kolay erişilebilir ve hızlıca paylaşılabilir durumda.

Belgesel serisinde gördüğümüz birçok fiziksel izler, herkes tarafından gözlenebilir, keşfedilebi-

lir. Mekânlarda yaşanan olayları veya izlerin oluşumunu araştırmak, okumak veya dinlemek gibi eylemler mekâna anlam yükler ve insan tarafından mekâna değer verilir. İnsanın algısı açılır ve mekân ile bağ kurulur. Kurulan bağlar, mekânın yaşanabilirliği-

ni ve sürdürülebilirliğini etkiler, mekânın ruhunu canlı tutar.

İnsan yaşamı sınırlarının sürdürülebilirliğinin görüldüğü İstanbul hem geçmişe hem geleceğe yolculuk etmek için gizemli bir şehir. Saklı İstanbul yolculuğu esnasın-

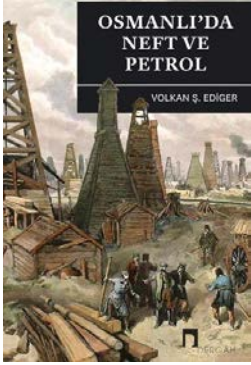
da cevaplarını bilemediğim sorularda eşlik ediyordu...'Dili olsa bu katmanlar/yapılar ne demek isterdi?' 'Kimler taşıdı, nasıl yerleştirdi ve en önemlisi bu zamana kadar nasıl ayakta kalıyor, günümüzü hala nasıl taşıyor üzerinde? 'Günümüz İstanbul'u kaçınıcı kat bu topraklarda ya da kaç kat İstanbul var? Görülmesi, keşfedilmesi, araştırılması ve kayıt altına alınması gereken çok şey var İstanbul'da. Yahya Kemal'in "Aziz İstanbul" şiirinde dediği gibi:

*"Nice revnaklı şehirler görülür dünyada,
Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim, en hoş ve uzun rü'yada
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan"* ❶

DERLEYEN: BURAK ARLI

OSMANLI'DA NEFT VE PETROL

Volkan Ş. Ediger, 2006 Sedat Simavi Ödülü almış Osmanlı'da Neft ve Petrol çalışmasıyla, 20. yüzyılı tanımlayan ve dönüştüren petrolün Osmanlı İmparatorluğu'ndaki macerasını ele alıyor. İlk yayımlandığı 2005 yılından beri bir başucu kitabı olarak takdir gören bu çalışma neft/petrole dair tarihi kaynaklardaki bakışı belgeledikten sonra, 19. yüzyılın ikinci yarısında petrolün bir enerji kaynağı olarak devreye girişinin küresel ekonomi-politik sonuçlarını inceliyor. Bugünkü şekli ve sorunlarıyla "Orta Doğu"nun oluşumunu birincil derecede tayin eden bu maddeye dair siyasetleri değerlendiren Ediger, Osmanlı'nın henüz tam olarak intibak edemediği kömür bazlı sanayileşme dünyasından petrol bazlı bir ekonomiye geçişte karşısına çıkan meydan okumaları ve açmazları irdeliyor. Siyaset temelli okumaların aksine, kapitalist üretim araçları ve altyapısal güç

üzerinden Osmanlı'nın son yüzyılına eğilen yazar Cumhuriyet'in miras aldığı iktisadi ve siyasal sorunları da titizlikle işliyor.

Uluslararası enerji politikalarının yoğun bir şekilde tartışıldığı günümüzde, geçen yüzyılın benzer bir şekilde yeni bir enerji paradigması filizleniyor. İklim krizi alarm zilleri çalarken, fosil yakıtların terk edilmesi ve yeşil enerjiye dönüşümün küresel ölçekte tesisi tartışılıyor. Volkan Ş. Ediger'in çalışması dün olduğu gibi bugün de bu tartışmaların temelindeki ekonomi-politik mücadelelerin anlaşılabilmesi için kilit bir okuma sunuyor. **K**

Özgün Adı: Osmanlı'da Neft ve Petrol

Yayın Tarihi: Mayıs 2022

Yazar: Volkan Ş. Ediger

Sayfa Sayısı: 548

Yayınevi: Dergah Yayınları

GECEKONU: TÜRKİYE'DE KIRSAL GÖÇ VE KENTLEŞME

Türkiye'de özellikle 1950'lerden sonra ortaya çıkan kırdan kente göç Türk modernleşmesinin en büyük tartışma alanlarından biridir. Bu durum bütünüyle Türkiye'nin sosyal, siyasal, iktisadi ve kültürel yapısını değiştirmiş ve değiştirmeye de devam etmektedir.

2019 yılında kaybettiğimiz Kemal H. Karpat bu çalışmasında bu değişimlerin nasıl meydana geldiğini tartışıyor. Türkiye'de kırdan kente göçün hangi amaçlarla başladığı, kentin yapısını nasıl değiştirdiği, gecekondulaşma kavramı, Türk siyasi partilerinin bu bölgelere yönelik bakışları, kentte yaşayanlar ve gecekonduda yaşayan arasındaki çatışmalar, bunun yanında kentin mi kırsalı yoksa kırsaldan yapılan göçün mü kenti etkilediği gibi günümüzdeki kentleşme, kentsel dönüşüm çalışmalarını da etkileyen meselelere cevaplar arayan Karpat, kapsamlı bu eseri okuyucuların ve araştırmacıların dikkatine sunmakta. **K**

Özgün Adı: Gecekondu
Türkiye'de Kırsal Göç ve Kentleşme
Yazar: Kemal Karpat

Yayınevi: Timaş Yayınları
Yayın Tarihi: Şubat 2022
Sayfa Sayısı: 256

SİVİL TOPLUM: BİR FIKRİN ELEŞTİREL TARİHİ

Toplulukların çözüldüğü, siyasete yönelik ilgisizliğin her geçen gün arttığı bir ortamda kamusal yaşamı yeniden canlandırmak mümkün mü?

Sivil Toplum kitabında, sivil toplumun hem yararlarını hem de sınırlarını inceleyen John Ehrenberg, kavramın siyasal ve kuramsal evrimini özetlerken, akademik ve kamusal söylemdeki yerini de tanımlıyor. Aristoteles'ten ve Aydınlanma filozoflarından Black Lives Matter ve Occupy hareketlerine kadar her dönemde önemli yansımaları olan sivil toplum kavramının çağdaş siyasal meselelere dair neler sunabileceğini araştıran Ehrenberg, 11 Eylül, küresel finans krizi, ekonomik eşitsizlik ve hızla gelişen teknolojiler gibi olayların çağdaş sivil toplumla ilişkimizi nasıl şekillendirdiğini çarpıcı bir dille ortaya koyuyor. Giderek artan eşitsizliklere karşı harekete geçme çağrısında bulunan Sivil Toplum, siyasal yaşamın temel bir ögesine dair kapsamlı bir bakış sunuyor. **K**

Özgün Adı: Civil Society: The Critical History of an Idea
Yazar: John Ehrenberg
Çevirmen: Mehmet Doğan
Yayınevi: Koç Üniversitesi Yayınları
Yayın Tarihi: Şubat 2022
Sayfa Sayısı: 312

GÖÇMEN FIGÜRÜ

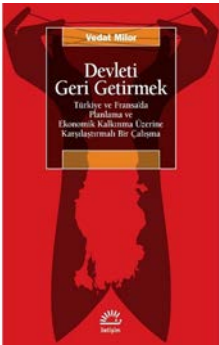
“Kimileri için yer değiştirmek sadece geçici bir ihraçtır; yeni fırsatlar, dinlence ve kâr elde etmek demektir. Bazıları içinse bu hareket tehlikeli ve zorakidir, onların ihraçları çok daha ciddi ve kalıcıdır. Günümüzde çoğu insan göç yelpazesinin ‘elverişsizlik’ ile ‘acizlik’ kutupları arasında bir noktaya düşer. Ancak bu yelpazede yer alan bütün göçmenlerin ortak bir noktası vardır: hareketlilik sonucunda her birinin bölgesel, siyasi, hukuki ya da iktisadi statülerini kaybetmiş olmaları.” Göçmen, doğası gereği hareketli olmasına rağmen, bir tür du-rağanlıkla tarif edilmeye yatkındır. Hareketlerinden ziyade, şu an buldukları nokta üzerinden tanımlanırlar. Üstelik bu tanıma dahil bile olamazlar çoğu zaman; özne değil, nesnelere: Birilerinin bakış açısından buradan oraya gitmişlerdir, diğerlerinin bakış açısından da oradan buraya gelmişlerdir. Her ikisine göre de göçmen “başarısız bir yurttaş”tır. Thomas Nail ise Göçmen Figürü adlı kitabında, bu toplumsal kimliği durağanlıkla değil, devinimle tarif ediyor. Kimsenin göçmen doğmadığını, göçmen olduğunu belirterek bir siyasi özne olarak gördüğü göçmenin felsefi tarihini yazıyor. Ufuk açıcı bir kavramsal çerçeve çizerek cadı avlarından Zapatistalara, toprak parsellemeleri sonucu yersiz yurtsuz kalanlardan barbarlara ve göçmen proletaryaya uzanan bir yelpazede göçmen figürünü bölgesel, siyasi, hukuki ve iktisadi açıdan irdeliyor. **K**

Özgün Adı: The Figure of the Migrant
Yazar: Thomas Nail
Çevirmen: Dilşa Ritsa Eşli

Yayınevi: İletişim Yayınları
Yayın Tarihi: Nisan 2022
Sayfa Sayısı: 332

DEVLETİ GERİ GETİRMEK

Türkiye ve Fransa'da Planlama ve Ekonomik Kalkınma Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Vedat Milor, “planlama” konusunu ve planlamanın ekonomik kalkınmadaki yerini Fransa ve Türkiye örneklerini karşılaştırarak ele alıyor: Milor’un 1990’da Amerikan Sosyoloji Derneği’nin verdiği “en iyi tez ödülü”nü kazandığı doktora tezinden kitaplaştırılan Devleti Geri Getirmek egemen sınıfların yapılanışını, güç/iktidar blokları arasında kurulan ve dağılan ittifakları, ülkelerinin kalkınması için uğraşan planlamacıların tüm bu ilişkiler içinde nasıl konumlandıklarını, çıkar çatışmalarının ekonomik kararlar üzerindeki etkisini ustalıkla sergiliyor. Planlamanın getirilerini, uygulamada karşılaşılan zorlukları, bu iki ülkedeki anlayış farklılıklarını kapsamlı bir sosyolojik ve iktisadi literatür çerçevesinde

değerlendiren Milor, bu alanda yapılmış en iyi çalışmalardan birine imza atıyor.

Çin modelinin başarısıyla Avrupa’da ve Amerika’da yeniden gündeme gelen “ekonomik planlama”yı inceleyen, bilhassa Türkiye’nin 1960’lı yıllardan sonraki kalkınma rotasına daha yakından bakmak isteyenler için önemli bir kitap. **K**

Özgün Adı: Devleti Geri Getirmek
Türkiye ve Fransa’da Planlama ve Ekonomik Kalkınma Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Yazar: Vedat Milor
Yayınevi: İletişim Yayınları
Yayın Tarihi: Mart 2022
Sayfa Sayısı: 387

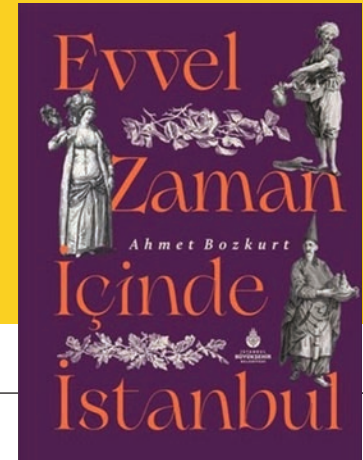
EVVEL ZAMAN İÇİNDE İSTANBUL

Evvel Zaman İçinde İstanbul, dünya sahnesinin en önemli kültür kavşağında yer alan bir şehrin, İstanbul’un yazınsal ve görsel bellek kaydının küçük bir resmini sunuyor. Edebiyatın, tarihin ve sanatın aynı potada buluştuğu bir renk ve masal cümbüşü içerisinde İstanbul’un sokaklarında adım adım turlamayı vad ediyor.

Evvel Zaman İçinde İstanbul, bu şehre gönül vermiş, yolu ve kalbi hep İstanbul’da olan yazarların kaleminden şehrin tarihine, kültürüne, insan ilişkilerine, edebiyatına, eğlence hayatına, mimarisine, sokaklarına, diline, müziğine, resmine açılmış bir pencere. Pencereden baktığınızda Evliya Çelebi’nin bol kesesinden saçtığı her hikâyeyi; Ruşen Eşref’in, Yahya Kemal’in, Ahmet Haşim’in, Abdülhak Şinasi’nin, Osman Cemal’in, Mahmut Yesari’nin edebiyatla yoğrulmuş insan ve uygarlık ilişkilerini; Ahmet Rasim’in, Musahipzade Celâl’in, Sermet Muhtar Alus’un ve daha nice kalem erbabının inceliklerle bezenmiş İstanbul panoramasına tanıklık edeceksiniz. **K**

Özgün Adı: Evvel Zaman İçinde İstanbul

Yazar: Ahmet Bozkurt
Yayınevi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları
Yayın Tarihi: Aralık 2021
Sayfa Sayısı: 864

ATLAS OF CITIES

Dünyanın değişik kentlerinden akademisyenlerin katkılarıyla hazırlanan ve editörlüğünü Paul Knox'un yaptığı Atlas of Cities, küresel anlamda kentlerin geçmişten günümüze gelişimini inceleyen son yıllarda yazılmış en önemli kitaplardan.

ASLI CEYLAN ÖNER

15 DAKİKA

Dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşadığı ve kentleşme hızının artarak sürdüğü günümüzde, kentlerin çevresel, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel önemi akademik ve profesyonel anlamda her disiplini ilgilendiren boyutu olan bir konu haline gelmiştir. Bu bağlamda son yıllarda yazılmış önemli kitaplardan biri olan ve küresel anlamda kentlerin geçmişten günümüze gelişimini inceleyen Atlas of Cities, 2014 yılında Profesör Paul Knox tarafından editörlüğü yapılmış, dünyanın değişik kentlerinden on yedi akademisyenin katkılarıyla hazırlanmış ve Princeton University Yayınları tarafından basılmış olan bir kitaptır. Kitabın editörü

ve bölüm yazarlarından olan Paul Knox, Virginia Tech Mimarlık ve Kentsel Çalışmalar Fakültesi öğretim üyesi ve tanınan bilinen bir kentsel coğrafya uzmanıdır. Kitapta on üç ayrı kent tiplmesi temasıyla bölümler içerisinde birçok dünya kenti sistematik olarak incelenmiştir. Kitabın dikkat çeken en önemli özelliklerinden biri kentsel anlamda veri görselleştirmesi olan infografikler konusunda oldukça zengin ve yaratıcı bir içeriğe sahip olmasıdır. Kitabın önsözü yaratıcı sınıf ve kentlere etkileri konusunda bilinen bir isim olan Richard Florida tarafından yazılmıştır.

Atlas of Cities genel olarak beş tema üzerinden kentleşmeyi inceleyen bir yapıya sahiptir. Bu

beş tema "Kentleşmenin Temelleri ve Tarihi"; "Sanayi Devrimi ve Kentler"; "Küreselleşme"; "Mega-kentler" ve "Sürdürülebilirliktir". Bu beş temanın alt temaları üzerinden on üç bölüm oluşturulmuştur. Her bölümde temaya bağlı vaka analizi olarak derinlemesine incelenmiş kentler ve aynı temaya örnek oluşturabilecek ikincil kentlerden bahsedilmiştir. Örneğin, Küreselleşme ana teması ile ilgili olan bir bölümde Londra ve New York derinlemesine vaka analizi olarak incelenirken, Frankfurt, San Francisco, Cenevre, Mumbai ve Nairobi gibi kentlerden de bahsedilmiştir.

Atlas of Cities'in giriş bölümünde diğer bölümlerdeki kentlerin

incelenme sistematığı sunulmuştur. Giriş bölümünde kentlerin dört özelliği öne çıkarılmış ve bölümlerdeki kentler aşağıda belirtilen özelliklere göre incelenmiştir:

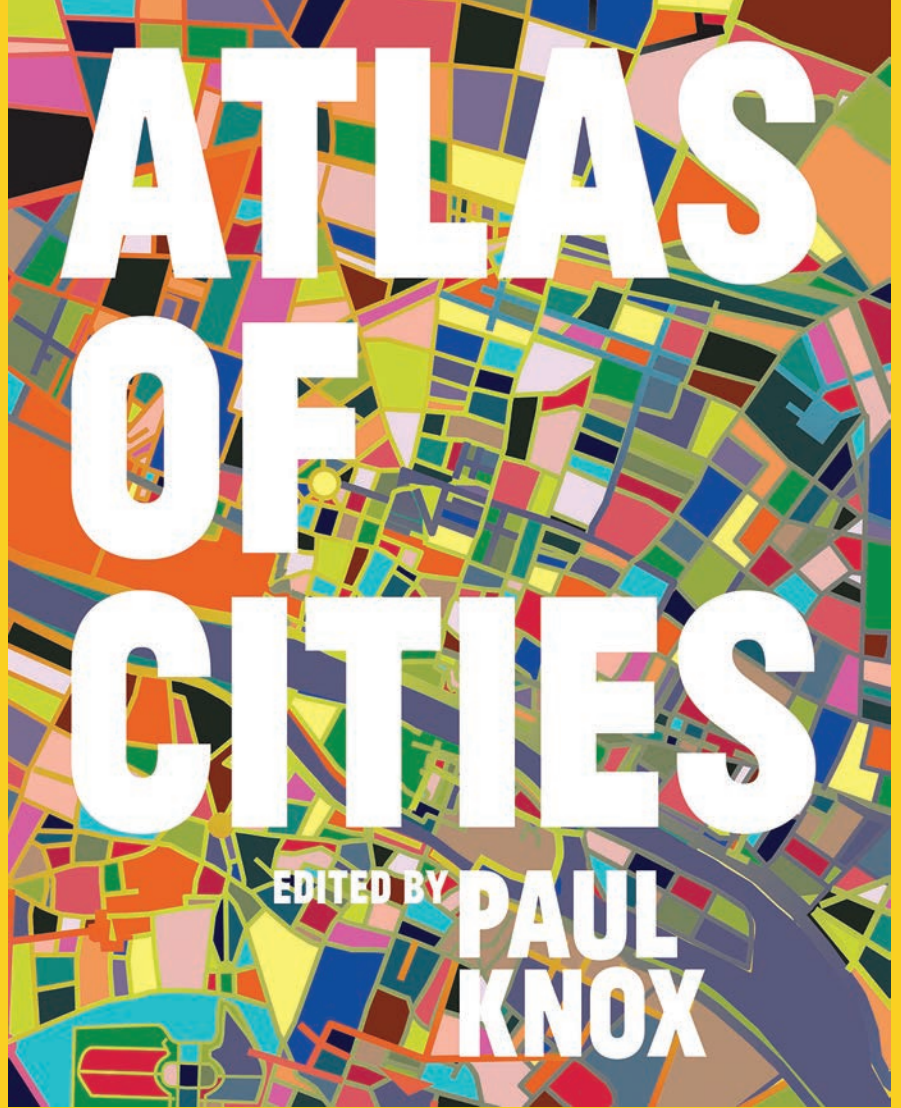
1. Kentlerdeki karar verme kapasitesi: Kentlerin kamu ve özel kurumların bir araya geldiği yerler olarak politik ve ekonomik gücün merkezleri olması

2. Kentlerin dönüştürme kapasitesi: Kentlerdeki nüfusun çok ve çeşitli olmasının kentliler için özgürleştirici ve değişik hayat stillerini tanıyacakları ortamlar sunması

3. Kentlerin harekete geçirme fonksiyonu: Kentlerin iş gücü, kapital, ham madde organizasyonu ve ürün dağıtım konusunda verimli ve etkili ortamlar olması

4. Kentlerin üretkenlik fonksiyonu: Kentlerdeki insan konsantrasyonundan kaynaklanan etkileşim ve rekabetin inovasyon ve bilgi paylaşımını desteklemesi.

Kitapta, kentlerin incelenmesinde bölüm yazarları tarihsel gelişim ve güncel kentleşme dinamikleri üzerinden kendi bakış açılarıyla bir anlatım sun-

muşlardır. Kitap bölümlerinin hepsinde incelenen kent dinamiklerinin yapısal çevre üzerindeki etkilerinin verilmesi göze çarpan ortak özelliktir.

Beş ana tema altında ve kentlerin dört özelliğine göre incelenmiş on üç ayrı bölüme baktığımızda birçok değişik alt tema

karşımıza çıkmaktadır. “Kentleşmenin Temelleri ve Tarihi” temasında üç bölüm bulunmaktadır: “Temel Kent”, “Ağ Bağlantılı Kent” ve “Emperyal Kent” bölümleri. “Temel Kent” bölümü Yunan ve Roma uygarlıklarının geçmişten bugüne özellikle Atina ve Roma kentlerinde nasıl izler bıraktıklarını, yapısal

çevrelerini ve mimari tipolojileri, politik ve ekonomik olarak çevre coğrafyaya olan etkilerini anlatan bir bölümdür. “Ağ Bağlantılı Kent” bölümü en fazla sayıda kentin derinlemesine vaka analizi olarak incelendiği bölümdür. Bu bölümün amacı kent ağlarının aslında önceden beri var olan bir kavram olduğunu ortaya koymaktır. 11. yüzyıldan itibaren Avrupa’da oluşan ticaret ağları ve bu ağlarda önemli düğüm noktaları olan Venedik, Floransa, Londra, Paris, Ghent, Brugge gibi kentler bu bölümde incelenmiştir. Bu kentlerin birbirleri ile ulaşım ve posta ağ bağlantılarından infografikler ile açıklayıcı bir anlatım sunulmuştur. Ayrıca, 14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Kuzey denizi ve Baltık kıyılarında var olan Hanseatic League gibi kent ağlarına da değinilmiştir. Uluslararası ticaret ve bankacılık ağlarının orta çağdan başlayarak kentlerin morfolojik yapısını nasıl şekillendirdiği de çeşitli infografiklerle anlatılmıştır. “Emperyal Kent” bölümündeki amaç zamanında imparatorlukların ekonomik, politik ve kültürel merkezi olan kentlerin stratejik konumları, planlama ve mimari gelişim süreçlerinin kentlerin kimliğini oluşturmadaki önemi ve günümüze tüm bu tarihsel mirasın nasıl aktarıldığını anlatmaktır.

“
Kitabın dikkat çeken en önemli özelliklerinden biri kentsel anlamda veri görselleştirmesi olan infografikler konusunda oldukça zengin ve yaratıcı bir içeriğe sahip olması.
”

Ana kent olarak İstanbul vaka analizi olarak alınmıştır. İstanbul’un kentleşmesinin tarihsel gelişimi özetlenmiş, kozmopolitan yapısı anlatılmış ve küresel kent kimliğinden, önemli planlama projelerinden ve mimari özelliklerinden bahsedilmiştir.

“Sanayi Devrimi ve Kentler” ana teması altında iki bölüm vardır: “Sanayi Kenti” ve “Rasyonel Kent”. “Sanayi Kenti” bölümünde 19. yüzyılda hızlı gelişimi ile Avrupa’nın şok kenti olan Manchester üzerinden teknoloji, ham madde ve iş gücünün be-

lirleyici olduğu sanayi devriminin kentlerin yapısal çevresini, sosyal ve kültürel özelliklerini, nüfus artışını nasıl değiştirdiği anlatılmıştır. Bu bölümde ayrıca küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan sanayisizleşme olgusunun Manchester gibi kentlere yaptığı olumsuz etkiler de anlatılmıştır. “Rasyonel Kent” bölümünde kent yöneticilerinin kentin sosyal yapısını destekleyici rasyonel planlama çözümleri oluşturması Paris örneği üzerinden incelenmiştir. Fransız Devrimi’nden sonra kurulan Sivil Binalar Konseyi, III. Napoleon’un isteği ile Haussman’ın Paris’e kazandırdığı geniş bulvarlar anlatılan konular arasındadır.

“Küreselleşme” ana teması altında iki bölüm vardır: “Küresel Kent” ve “Ünlülerin Kenti”. “Küresel Kent” bölümünde kentlerin bilgi, iletişim ve ulaşım ağları ile birbirleri arasında oluşturdukları küresel kent ağları altyapı ve küresel şirketler özelinde tartışılmış; küreselleşmenin sembolü olarak görülen gökdelenlerden oluşan kentlerin ufuk çizgileri ve diğer büyük ölçekli binalar küresel kentin yapısal çevresinin belirleyici özellikleri olarak ifade edilmiştir. Küresel kentlerde var olan sosyal ve ekonomik eşitsizlikler,

yüksek ve düşük maaşla çalışan göçmen iş gücü vurgulanan kavramlardır. “Ünlülerin Kenti” bölümü eğlence dünyasının ünlülerinin kurdukları küresel ağları anlatan son derece ilginç bir bölüm olarak kitapta yer almaktadır. Özellikle Los Angeles ve kültür endüstrilerinin güçlü olduğu benzeri küresel kentlerdeki bilgi, iletişim ve rekabet üzerinden gelişen ağlardan yola çıkarak ünlü kavramı tanımlanmış, bu insanların küresel kentlerde ilişkide oldukları sektörler belirlenmiş ve kentler arasında yaptıkları yolculuklara göre, ödül törenleri ve katıldıkları davetlere göre kurulan birden fazla ağ sistemi infografikler ile ifade edilmiştir. Örneğin yolculuklara göre bakıldığında Los Angeles-New York ve Los Angeles-Londra arasındaki bağın en güçlü olduğu görülmektedir.

Mega-kent ana teması altında dört ayrı bölüm vardır: “Mega-kent”, “Bir Anda Gelişen Kent”, “Uluslarüstü Kent” ve “Yaratıcı Kent”. Mega-kent bölümünde Mumbai ana vaka analizi olarak alınmıştır. Nüfus olarak 10 milyon üstü olarak ifade edilen mega-kentler, çok merkezli gelişim, yüz ölçümü, hane halkı yoğunluğu açısından incelenmiştir. Kent içi gecekondulaşma ve ulaşım sorunları mega-kent-

lerin en önemli sorunları olarak belirtilmiş, ayrıca kentlilerin gıda, su, barınma ve enerji ihtiyaçları ile meydana gelen atıklar ve emisyonlar gibi konuların yönetiminin önemi vurgulanmıştır. “Bir anda gelişen Kent” bölümünde Brasilia gibi ulus devletlerin politik başkenti olarak tasarlanmış kentlerin ekonomik, politik, sosyal özellikleri

“

**Atlas of Cities;
kentlerin karar
verme kapasitesi,
dönüştürme
kapasitesi,
harekete
geçirme
fonksiyonu
ve üretkenlik
fonksiyonu
üzerinden
kentler
hakkındaki
verileri kritik
bir bakış açısı ile
yorumluyor.**

”

ve yapısal çevresinin gelişimi anlatılmıştır. “Uluslarüstü Kent” bölümünde dünyadan değişik kültür ve ülkelerden insanların yaşadığı kentlerdeki kültürel etkileşimlerin ve ekonomik fırsatların bu kentlerin daha çekici destinasyonlar olmasını sağladığından bahsedilmiştir. Bu kentler kozmopolis kavramına tamamen uyum sağlayan kentler olarak düşünülmüştür. Bölümde, 20. yüzyılda kentleşmede çok ulusluluk kavramının baskın olduğu ama bu kavramın yerini 21. yüzyılda uluslarüstü kavramına bıraktığı belirtilmiştir. Değişik ülkelerden göç almak, turistler için çekici lokasyonlar olmak, birçok havayolunun destinasyonu olmak, küresel şirket ve çalışanlarının çok bulunması, dünya dillerinden birçoğunun konuşulması, etnik mutfakların çok olması, birçok kültürel aktivitenin aynı anda olması uluslarüstü kentlerin özellikleri arasındadır. Bölümde Miami uluslarüstü kentleri iyi temsil eden vaka analizi olarak işlenmiştir. Uluslararası kentler aynı zamanda varlığın az sayıda ekonomik elite toplandığı, fakirliğin de çok olduğu bölünmüş kentsel coğrafyalar olarak da anlatılmıştır. Emlak alımının ve nakit para akışının çok ve hızlı olduğu yerler olarak özellikle emlak fiyatlarında

spekülasyona açık yerlerdir. Bu ana tema altındaki son bölüm “Yaratıcı Kent” bölümüdür. Bölümde, Richard Florida’ya referansla yaratıcı endüstrilerin kentlerin ekonomisini pozitif yönde etkilediği kabulüyle, yaratıcı sınıfın bir araya geldiği kentlerin yapısal çevresi ve alt yapısının da onlara göre tekrar şekillendiğinden bahsedilmektedir. Birçok kentte görülen yaratıcı mahalleler, tasarım bölgeleri, büyük ölçekte kentsel iyileştirme projeleri, müzeler, yıldız mimarların ikonik bina tasarımları ve benzeri yapılar kentlere yeni bir dinamik getirirken, soylulaştırmayı da kentnin gündemine oturtmaktadır. Yaratıcılık kentlerin sadece merkezlerini değil, çevre bölgelerini de etkileyen bir ivme oluştururken, yerel yönetimlerin yaratıcılık ve tasarımı günümüzde bir markalaşma stratejisi olarak gördüğünden söz edilmiştir. Bu kentlerde ciddi bir marka alışverişi ve tüketim kültürü de görülmektedir. Bölümde Milano kenti derinlemesine incelenmiştir.

Kitabın son ana teması olan Sürdürülebilirlik temasında iki bölüm bulunmaktadır: “Yeşil Kent” ve “Akıllı Kent”. “Yeşil Kent” bölümünde kent yöneticilerinin özel-

likle iklim değişikliği kaynaklı ak-siyon planları, karbon salımını düşürmek için yapılan çalışmalar, kentlilerin sürdürülebilir yaşam pratikleri, alternatif ulaşım ve yenilenebilir enerji kullanımına geçiş hedefleri tartışılmıştır. Büyük kentlerde uygulanacak sürdürülebilir pratiklerin alt bölge ve mahalle bazında yapılmasının mantıklı olduğu, bunun için de daha küçük kentlerin benimsediği stratejilerin örnek oluşturabileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda Yavaş Şehir kavramı tartışılmıştır. Son bölüm olan “Akıllı Kent” bölümünde veri ve bilgi teknolojileri ile alt yapı sistemlerine bağlı olarak gelişen akıllı kent kavramından bahsedilmiştir. Veri tabanlarının kentlilere açılmasının yaratıcılığı ve girişimciliği arttıracığı, akıllı sistemlerin daha sürdürülebilir kentlere yol açacağı ve şimdiki olduğu kadar gelecekteki yaşam kalitesini arttıran bir unsur olacağı belirtilmiştir.

Atlas of Cities geniş konu yelpazesi ile kentlerle ilgilenen tüm disiplinlerden akademiklere ve profesyonellere hitap eden dille yazılmış bir kitaptır. Bu sebeple disiplinler arası düşünceyi destekleyen bir özelliği vardır. İncelemenin başında

belirtilen kentlerin karar verme kapasitesi, dönüştürme kapasitesi, harekete geçirme fonksiyonu ve üretkenlik fonksiyonu üzerinden kentler hakkındaki veriler kritik bir bakış açısı ile yorumlanmıştır. Bölümlerde kentlerle ilgili birçok disiplinden terimler kullanılmış ve bunların açıklamaları sonunda bir sözlükte toplanmıştır. Kitap her bölümünde infografiklerle müthiş bir zenginliğe sahiptir. Gerek haritalar gerek imajlar, çeşitli veriler ile birleştirilerek sunulmuştur. Ağ analizleri çok açıklayıcı grafiklerle verilmiştir. Bu anlatım tekniği ile Atlas of Cities aslında kentsel coğrafya, kentsel çalışmalar ve planlama disiplinlerinde veri görselleştirmesinin geldiği noktayı ve önemini de ortaya koymuştur. Çok fazla kente görseller ve konseptler üzerinden değinildiği için gerçekten bir atlas niteliği taşımaktadır. Son zamanlarda dünya kentlerine bütüncül bir bakış getiren kitaplar arasında en önemli olanları arasında yerini almıştır. Kitap yayınlandığı 2014 yılında Amerikan Coğrafyacılar Birliği’nin en prestijli ödülllerinden bir olan “Globe Book Award for Public Understanding of Geography” ödülüne layık görülmüştür. ●

YAŞAM KALİTESİ YÜKSEK
SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLER OLUŞTURMA
AMACIYLA HAZIRLANAN İÇERİKLERE
MBB'NİN YOUTUBE KANALINDAN
ULAŞABİLİRSİNİZ.

SKA 7: ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ

"Temiz enerjiye geçiş, geleceğe yatırım yapmakla ilgilidir."

Gloria Reuben, oyuncu

"Evrenimiz bir enerji denizi; bedava, temiz enerji.

Her şey orada, yelken açmamızı bekliyor."

Robert Adams, fotoğrafçı

✦ BÜŞRA İNCE · ÖZGE SIVIKAYA

🕒 19 DAKİKA

Enerji hayatlarımızın çok içinde! Gündelik hayatlarımızda alışkanlık haline gelmiş birçok pratikte enerji harcıyoruz. Yaşamımızın doğal bir parçası olarak algıladığımız bu pratikleri yaparken sıklıkla enerji kullandığımızın farkına varmıyoruz. Bir yere ulaşırken, musluktan akan suyu kullanırken, dolaptan sebze çıkarırken, ısınırken, internette arama yaparken, sevdiklerimizle telefonda konuşurken ya da soğuk zincir aşları olurken enerjiye ne kadar bağımlı olduğumuzu göremeyebiliyoruz. İhtiyaçlarımız için kendi üretebi-

leceğimiz enerjinin fazlasını harcamayı alışkanlık edeli çok uzun zaman oluyor. Hayvanları ehlileştirerek başlattığımız süreç sanayi devrimiyle bambaşka bir boyut kazandı. On yıllarca sabit giden toplam enerji tüketimi bu dönemden itibaren çok hızlı bir şekilde arttı (bkz. Grafik 1). Tek bir insanın kendi kas gücüyle iş yaptığı bir üretim sisteminden birkaç tuşla oturduğu yerden birçok makinanın birbiriyle iletişim kurmasını sağladığı, fabrikaları yönettiği bir evreye geldik. Toplumsal hayatın birçok alanında da—örneğin eğlence, iletişim gibi—bizleri yoğun enerji kullanımına

iten dönüşümler yaşadık. Bu değişimler öyle radikaldi ki günümüzde hem toplumsal hem de ekonomik hayatta var olan fırsatlardan yararlanabilmek için enerjiye erişimimiz olması gerekiyor.

Kullanımı gittikçe artan ve neredeyse hayatın her alanına yayılan; mevcut toplumsal ve ekonomik sistemin bağımlı olduğu enerjiyi artık bir kenara bırakıp kullanmaktan vazgeçemeyiz gibi duruyor. Hatta enerjiyi ona erişimde sorun yaşayanlara da mevcut sistemde geriye düşmemeleri için genişletmek gerekiyor! Öte yan-

1 Elektrige erişim konusunda yıllar içinde önemli ilerlemeler kaydedildi. 1990 yılından 2010 yılına kadar 1.7 milyar kişinin elektrige erişimi sağlandı. Bkz. "AMAÇ 7: ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ", Medeniyet Üniversitesi, erişim 03 Ağustos, 2022, <https://sdg.medeniyet.edu.tr/ska/ska07/>. Yıllar içinde bu alanda kaydedilen azımsanmayacak ilerlemelere rağmen 2016 yılı verilerine göre dünya nüfusunun %13'ünün elektrige erişimi yok. Bkz. Hannah Ritchie, Max Roser ve Pablo Rosado, "Energy", erişim 02 Ağustos 2022, <https://ourworldindata.org/energy>. Türkiye'de ise nüfusun tamamının elektrige erişimi vardır. Bkz. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu, (Ankara: 2019), Erişim Tarihi: Ağustos 03, 2022, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Değerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf

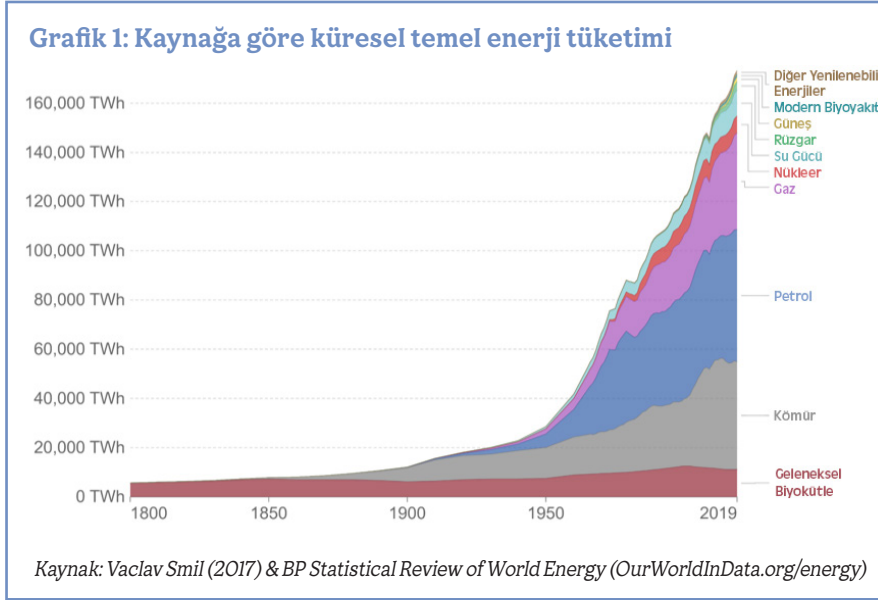

dan biliyoruz ki son yıllarda tanık olduğumu aşırı hava olaylarının kaynağı, gelecek nesillerin yaşamını tehlikeye sokan iklim krizi sorunu ya da bireylerin yaşamında bir çok sağlık sorununa sebep olan hava kirliliği² başta olmak üzere birçok çevresel sorunun kaynağı da çoğunlukla kömür, petrol gibi fosil yakıtlara dayalı enerji üretimi³. Bu noktada insanlığın mevcut düzeni sürdürmek için gerekli olan enerji üretimini doğaya zarar vermeden nasıl

gerçekleştireceği sorusuna yanıt bulması gerekiyor. 1970'lerden itibaren uluslararası platformlarda tartışılmaya başlanan soruya şu ana kadar verilen en önemli yanıtlardan biri rüzgar, güneş gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmek olduğunu söyleyebiliriz. Fakat mevcut durumda yenilenebilir enerji kaynakları halen enerji üretimi pastasında çok az bir paya sahip (bkz. Grafik 1)⁴. Ayrıca üretilen enerjinin boşa harcanmaması için enerji verimli-

liğin sağlanması da diğer yanıtlardan biri.

2015 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın (SKA) 7.si olan "Erişilebilir ve Temiz Enerji" amacı, sera gazlarının salınımına ve dolayısıyla iklim değişikimine sebep olan fosil yakıtların mevcut kullanımından vazgeçilmesini; yenilenebilir enerjinin enerji tüketimindeki yerinin artmasını savunuyor. Ayrıca amaç, herkesin modern, güvenilir ve sürdürülebilir enerjiye ulaşmasını sağlamaya ve buna yönelik altyapının geliştirilmesine; enerji verimliliğinin artırılmasına; güneş, rüzgar, jeotermal gibi temiz enerji kaynaklarını mevcut enerji tüketimindeki payını yükseltmeye; temiz enerji üretimi ve enerji verimliliğine odaklanan araştırma ve teknolojilerin yaygınlaşması için iş birliği yapılmasına ve konuyla ilgili yatırımların artırılmasına yönelik alt-hedefler de içermektedir. Bu konularda yerel yönetimler ne gibi çalışmalar yapıyor, birlikte göz atalım.

2 Dünya Sağlık Örgütü'ne göre 2012 yılında meydana gelen 7 milyon ölüm, hava kirliliğine maruz kalma sonucu gerçekleşmiş. Bkz. "7 million premature deaths annually linked to air pollution", WHO, erişim 03 Ağustos, 2022, <https://www.who.int/news/item/25-03-2014-7-million-premature-deaths-annually-linked-to-air-pollution>

3 İklim değişikliğinin en önemli sebebi olan sera gazı emisyonunun dörtte üçü enerji üretiminden gelmektedir. Bkz. Hannah Ritchie, Max Roser ve Pablo Rosado, "Energy", erişim 02 Ağustos 2022, <https://ourworldindata.org/energy>.

4 2019 yılı itibarıyla küresel enerjinin %17,7'si yenilenebilir kaynaklardan üretiliyor. Bkz. "Goal7", United Nations", erişim 03 Ağustos, 2022, <https://sdgs.un.org/goals/goal7>

Lyon, Fransa

Lyon, Fransa

Fransa'daki tüm büyükşehirler 2030 yılına kadar temiz enerjiye geçişi hedefliyor. Politika oluştururken düşük karbon emisyonu hedefleri ve enerji verimliliği teşviki gibi konular göz önünde bulunduruluyor. SKA 7: Erişilebilir ve Temiz Enerji'nin ana motivasyon kaynağı olan iklim değişikliği olgusu Lyon Belediyesi'nin de gündemine 2015 yılından çok önce girmiş. Belediye, resmi olarak 2005 yılında hazırladıkları kentin kalkınma gündemi "Lyon Gündem 21"de sera gazı etkisini azaltmak için mücadele vereceğini taahhüt etmiş ve bir "İklim Enerji Planı" hayata geçirmeyi belediyenin yapması gereken bir eylem olarak tanımlamış. Söz konusu dökümanda yer bulan "İklim 2007 yılında ise Büyük Lyon bölgesinde

"İklim Enerji Planı" uygulanmaya başlanmış. 2009 yılında kendi bölgesinde sera gazı emisyonu, enerji tüketimi, iklim değişikliğine adaptasyonda karşılaşılan sorunlar gibi konuları tespit etmek amacıyla durumu tespit eden bir çalışma yürütmüş. 2010 yılında ise "Enerji İklimi Konferansı" başlıklı farklı paydaşları bir araya getirdikleri konferansların ilkinin düzenlemiş⁵. Bu konferans sonucu kent, 2020 vizyonunu belirlemiş. Vizyonda bölgedeki karbon emisyonunun %20 azaltılmasına yönelik hedef tanımlamış. Belediye, 2012 yılında ise ilk "İklim Planı"nı hazırlamış. İklim değişikliğine yönelik yaptığı çalışmalardan ötürü Lyon Belediyesi, 2014 yılında yerel yönetimlerin sürdürülebilir bir çevreye yönelik çalışmalarını desteklemek ve eko-

lojik dönüşüme yönelik aksiyonlarını hızlandırmak amacıyla verilen "Cit'ergie"⁶ ünvanıyla ödüllendirilmiş. Lyon, bu çalışmalarıyla ve sonrasında kazandığı ünvanla sınırlı kalmamış ve konuya yönelik çabalarının samimiyetini somut olarak gösteren bir adım daha atarak 2019 yılında 2020-2030 yılları arasında kapsayacak "İklim, Hava ve Enerji Bölgesel Planı"nı hayata geçirmiş.

Yaptığı yaklaşık 20 çalıştay ile halkın ve ilgili partnerin de görüşü alınarak hazırlanmış "İklim, Hava ve Enerji Bölgesel Planı"nın 2 ana hedef bulunuyor. Bunlar;

- Lyon metropol bölgesinde üretilen sera gazı emisyonlarını 2000 yılında kaydedilen 7,5 milyon tonu %43 oranında azaltmak.

⁵ Bu konferansların sonuncusu olan 7. Enerji İklimi Konferansı Nisan 2022 tarihinde düzenlenmiştir.

⁶ "Cit'ergie" ünvanı ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. <https://territoireengagetransitionecologique.ademe.fr/>

- Bölgeyi küresel ısınmanın etkileriyle mücadele edecek şekilde iklime uyumluluğunu sağlamak.

Bu hedefler doğrultusunda iyileştirme çalışmaları ulaşım, sanayi ve tarım, konut ve ofisler ve daha yeşil bir şehir olmak üzere 4 temel alanda 125 eylemi içeriyor;

1) Konut ve Ofisler: Bu alandaki eylemler, kamu ve özel konutların enerjilerinin yenilenmesi ile ısı tüketiminin %40 azaltılması amaçlıyor. 2030 yılına kadar 200.000 konutun enerjisinin yenilenmesi planlanıyor. Ayrıca konut sakinleri ve ofis çalışanlarının alışkanlıklarını değiştirerek enerji tasarrufu sağlamaya yönelik eğitim verilmesi düşünülüyor.

2) Ulaşım: Bu alandaki çalışmalar, bisiklet yollarının geliştirilmesi, elektrikli bisikletler için fonlar bulunması ile bisikletli yolculuk miktarının dört katına çıkarılmasını hedefliyor. Toplu taşıma adına yapılan altyapı çalışmaları sayesinde de daha fazla insanın toplu taşımaya yönlendirilmesi amaçlanıyor. Lyon bölgesinde 2020 itibarıyla toplu taşıma kullanım oranı %22.

3) Sanayi ve Tarım: Bu kapsamda "Kimya Vadisi" olarak ad-

landırılan sanayi bölgesi odak noktası olmak üzere tüm sanayi bölgelerinde enerji tüketimini azaltmak için süreçleri optimize etme çalışmaları yürütülüyor. Bölgesel ısıtma - klima ağlarının yönetimi, elektrikli ve hibrit araçlar için şarj altyapılarının oluşturulması bu çalışmalar arasında bulunuyor.

4) Daha Yeşil Bir Şehir: Kentsel ısı adaları şehirde yaşayan insanlar için iklim krizi ile birlikte daha büyük riskler taşıyor. Bu risklerin önüne geçmek ve olası şiddetli hava şartlarını engellemek için ısı adası etkisini azalt-

ma çalışmaları yapılıyor. Bu noktada en etkili adım şehirdeki ağaç miktarını artırmak olarak görülüyor ve Lyon Metropolü de bu doğrultuda 2020-2030 yılları arasında her yıl 3.000 ağaç dikmeyi hedefliyor. Bu plan kapsamında metropol yönetiminin, kentteki ortaklarıyla birlikte küresel ısınmanın yaratacağı değişimi tespit etmek ve kenti bu değişikliklere nasıl adapte edileceğini ortaya koymak için araştırma yapması öngörülmüş.

Plan ile konulan bu hedeflerin ne ölçüde gerçekleştirildiği ya da uygulandığını da ölçmek önemli.

Litvanya

Vilnius, Litvanya

Yapılaşmanın 1960-1990 yılları arasında yoğun olarak gerçekleştiği Vilnius'a genel olarak çok katlı bloklar hakim. Isı yalıtımı zayıf olan ve ekimden nisana kadar ısıtılması gereken bu yapılarda yapılacak yenilenme ile %50'ye kadar enerji verimliliğinin sağlanabileceği gözlemlenmiş. L Enerji tüketimini ve karbon emisyonunu azaltmak üzere çalışmalar yapan Litvanya'dan Vilnius Belediyesi, Vilnius Gediminas Teknik Üniversitesi iş birliğiyle her iki konu ile ilgili mevcut durumu iyileştirmek amacıyla "Yenilikçi İnteraktif Enerji Haritası" isimli bir proje başlattı.⁸

Kent sakinlerinde enerji verimliliğini artırmanın yolları konusunda farkındalık yaratmayı amaçlayan proje kapsamında Vilnius sakinlerinin kentte yer alan 4799 apartman binasının enerji performansı verilerine erişmesini sağlayacak çevrimiçi bir harita tasarlanmış. Haritanın oluşum sürecinde öncelikle projenin teknik mimarlarından Vilnius Gediminas Teknik Üniversitesinden Dr. Romanas Savickas, her apartman bloğu için gerçek enerji verimliliğini gösteren yenilikçi ve

Fransa'da bu gibi planların ölçüm sistemi kentten kente değişiklik gösterse de Lyon'un planın takibi ve eylemlerin değerlendirilme sistemi 2012 yılında yürürlüğe giden İklim Planı'ndan beri kullanılan üç ayaklı yöntemi benimsemiş:

İzleme panosu: Şehrin farklı departmanlarının takip ettiği süreçlerin listelenmesi ve yıllık olarak güncellenmesi yoluyla planın takibini sağlıyor.

"Kilometre taşları": Belediye ta-

rafından iki yılda bir yayınlanan kapsamlı belgelerin adıdır. Bu belgeler, planın çerçeve eylemlerinin, belediyenin eylemlerinin ve partnerlerinin eylemlerinin değerlendirilmelerini bir araya getirerek bölgede yapılanlara daha bütüncül bir şekilde yaklaşılmasını sağlıyor.

Cit'ergie: Lyon Belediyesinin performansını dışarıdan takip eden bir izleme aracı. Belediyenin her 4 yılda bir kendini kendini Avrupa standartlarına göre ölçmesini sağlıyor.⁷

⁷ Lyon'un İklim, Hava ve Enerji Bölgesel Planı hakkında daha detaylı bilgi için bkz. "Climate, Air and Energy Territorial Plan", Metropolis, erişim 04 Ağustos, 2022, <https://use.metropolis.org/case-studies/climate-air-and-energy-territorial-plan>

⁸ Uygulama ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. "Interactive Energy Classification Map", Metropolis, erişim 05 Ağustos, 2022, <https://use.metropolis.org/case-studies/interactive-energy-classification-map>

etkileşimli bir enerji sınıflandırması tasarlamış. Savickas, blokların birbiriyle kıyaslama yapılmasını kolaylaştırmak adına enerji verimliliği ölçümünü 15 sınıfa ayırmış. Bu sınıflandırmaya göre yüksek enerji verimliliği birinci sınıf, düşük enerji verimliliği ise onbeşinci sınıf olarak belirlenmiş. Haritalamada sınıflandırmalar gruplandırılarak renklendirilmiş ve altı ayrı enerji verimliliği derecesi oluşturulmuş: çok iyi ve iyi (her ikisi de yeşil), orta (sarı), zayıf (turuncu), çok zayıf (kırmızı) ve son derece zayıf (mor). Haritada binalar “Gerçek Enerji Tüketim Sınıfı” olarak adlandırılan bu 6’lı derecelendirme sistemine göre gruplandırılmış. Bireyler, haritaya girdiğinde bir binayı seçebiliyor ve böylece onun 2011-2012 döneminden itibaren her kış için olan enerji verimliliği sınıfına, bina tipine ve binanın inşa olma tarihine dair bilgileri ve aylık enerji verimlilik grafiğini görebiliyor. Bilgisayar ya da akıllı telefonlarla erişilebilen bu harita sayesinde kent sakinleri kendi binalarının ısı tüketimini değerlendirebiliyor ve binalarını diğer binalarla birbirleriyle karşılaştırabiliyor.

Haritada, projenin lansmanının yapıldığı 2013 yılında yenilenmiş 90 binanın enerji verimliliği “çok iyi”,

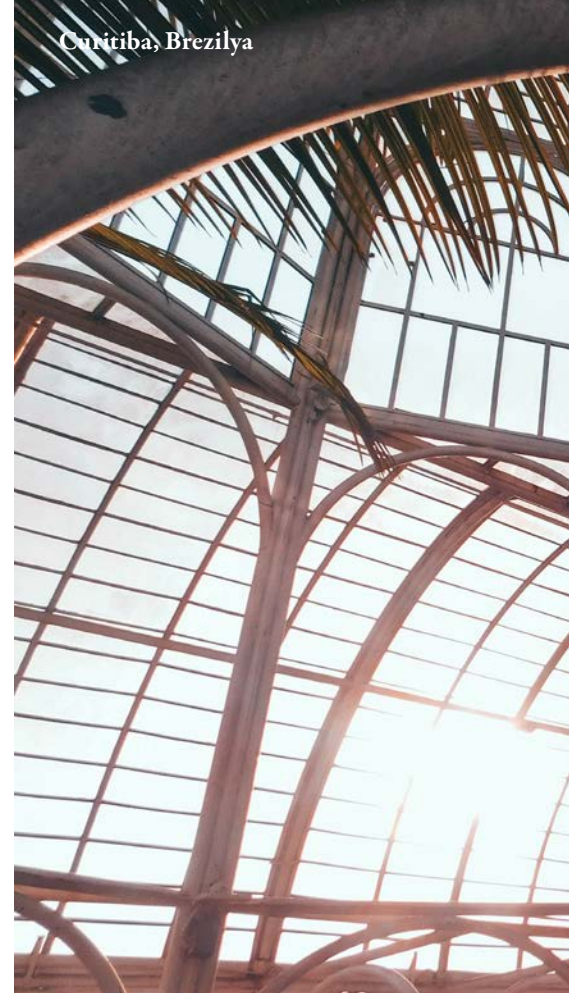
256 bina “iyi”, 1.104 bina “orta”, 2.715 bina “zayıf”, 512 bina “çok zayıf” ve 119 bina “son derece zayıf” olarak sınıflandırılmış. Bu vakitten 2015’e kadar da harita 200.000’den fazla kez görüntülenmiş.

Proje sayesinde güvenilir ve anlamlı enerji verimliliği göstergeleri geliştirilmiş ve halkın enerji verimliliğine yönelik farkındalığı artmış.

Son olarak, Vilnius Belediyesi bu çalışmasıyla Avrupa kentlerini birleştiren bir kent ağı olan EUROCI-TIES’in düzenlediği bir yarışmada Yenilik Ödülü aldığını belirtmeden geçmeyelim.⁹

Curitiba, Brezilya

Paraná eyaletinin ve Brezilya’nın güney bölgesinin en büyük şehri olan Curitiba Brezilya’nın en kalabalık 8. şehri. 2019 yılında tahminen 1.900.000 nüfusa sahip olduğu düşünülen Curitiba’nın belediyesi kentin enerji ihtiyacını temiz enerjiden karşılamaya kararlı belediyelerden. Bunun resmi dile yansımaları hazırladıkları “Master Plan”da bulunmak mümkün. Kentte uygulanacak tüm politikaları tek noktada birleştiren plan, kirletmeyen ve sürdürülebilir kaynaklardan elde

edilen temiz enerji kaynaklarının üretimi ve kullanımına yönelik teşviklerin sağlanması da dahil olmak üzere sürdürülebilir çevreye yönelik çeşitli eylem çerçeveleri sunuyor. Belediye, planın ötesine geçip 2019 yılında direkt bu konuya katkı sunacak bir proje¹⁰ başlattı.

⁹ Bkz. http://www.baltic-course.com/eng/good_for_business/?doc=98962&output=d

¹⁰ Daha fazla bilgi için bkz. “Curitiba More Energy”, Metropolis, erişim 05 Ağustos, 2022, <https://use.metropolis.org/case-studies/curitiba-more-energy>

Daha fazla temiz enerji üretilmesini hedefleyen bu proje ile belediyeye ait binaların ve otobüs terminalerinin çatılarına güneş panelleri ekleyerek kentteki güneş enerjisi kapasitesini üç katına çıkarmayı hedefliyor. Şehir genelinde çatı üstü PV (fotovoltaik) projelerinin önünü açma ve gelecekte benzer projelerin geliştirilmesin için yerel teknik ekibin kapasite gelişimine katkı sunma projenin diğer amaçlarından. Proje'nin hayata geçiril-

mesinde C40 Kentler Finans Olanakları'nın (Cities Finance Facility) desteği de olmuş.

Projenin sürecinde projenin hayata geçirilmesi için öncelikle şehir yönetimine bağlı özel bir teknik danışman alımı yapılmış. Ayrıca 4 çatıda PV projesi ve 1 yüzeyde PV tesisi için teknik fizibilite çalışması yapılmış. Proje kapsamında gerçekleştirilecek olan kamu-özel ortaklığı (KÖİ) yatırımları için ihale

belgeleri, finansman stratejileri ve sözleşme modelleri geliştirmeye yönelik yasal ve kurumsal bir çalışma da yapılmış. İleriye dönük olarak da geri ödeme süresi, maliyet-fayda analizi, projeyi büyütmeyle yönelik özel sektör katılım stratejisi de dahil olmak üzere gelecekteki potansiyel gelir akışlarının analizi çalışmalar da yapılmış. Son olarak belediye binasını da içeren 26 sosyal konutta ve bir çatıda PV projelerinin kurulumu için pilot program tamamlanmış.

Proje uzun vadede, Curitiba metropolitan bölgesindeki Curitiba ve diğer 28 belediyede çatı üstü PV projelerinin büyütülmesinin önünü açacak bir çalışma olacak. Proje kapsamında yılda 1.150 ton CO2 emisyon azaltımı öngörülüyor.

Brezilya'da güneş enerjisi potansiyelinin yüksek olmasına rağmen, güneş enerjisi hesapları Brezilya'nın enerji arzının çok küçük bir payını oluşturuyor. Bu sebeple Curitiba'nın bu projeye göstermiş olduğu çaba oldukça değerli. Ayrıca, Curitiba'nın bu çabası Brezilya ve Latin Amerika'daki şehirlerin şebekeye olan bağımlılığını azaltırken şehre temiz ucuz enerjinin nasıl ulaştırılacağı konusunda bir örnek teşkil edecek. Tüm bunlar dikkate alındığında Curitiba'nın bu proje ile Brezilya'da temiz enerji devrimine öncülük edebileceğini düşünüyoruz.

Balıkesir, Türkiye

Sındırgı - Balıkesir, Türkiye

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'na yönelik yerel düzeyde yapılan çalışmalarını ele aldığımız bu yazı dizimizin bu son yazısının en son iyi uygulaması olarak Balıkesir'den Sındırgı Belediyesi'nin projesini olarak ele alıyoruz. Belediye, Sındırgı'da yer alan Hisaralan Bölgesindeki yeryüzüne çıkan ve çoğunlukla işlevsiz bir şekilde dereye akmakta olup sadece bir kaç hamam tarafından kullanılan jeotermal kentteki konutların ısıtılmasında kullanılmasını sağlamak üzere bir proje hayata geçirmiştir. Enerji verimliliğini artırmak, hava

kirirliliğini ve ilçedeki karbon salınımını azaltmak ve güvenilir enerji kullanımını sağlamak amacıyla başlatılan proje kapsamında 102 derece sıcaklığa sahip jeotermal kaynak 24 km mesafedeki ilçe merkezine pompasız olarak getirilmiş ve yaklaşık 3000 konutun ısıtılmasında kullanılmıştır. Ayrıca buradan ilerleyen suyun tekrar değerlendirilerek termal tesislere, seralara ve sebze meyve kurutma tesislerine yönlendirilerek entegre bir sistem kurulmuş. Bu sayede jeotermal su doğaya deşarj edilmeyip farklı alanlarda kullanılarak enerji verimliliği sağlanmış.

Proje, jeotermal kaynağa yönelik yatırımları da ilçeye çekmiş; bu alanda açılan -örneğin turizm tesisleri gibi - iş merkezlerinde çalışmak üzere çalışan istihdam edilmiş. Ayrıca sürecinde belediye çalışanlarına jeotermal enerji kullanımını hakkında eğitim verilmiş ve belediye çalışanlarının bu konuda uzmanlaşması sağlanmış. Son olarak, jeotermal enerjinin kullanılması Sındırgı'nın daha temiz bir hava sahasına ulaşmasına ve böylece ilçenin Cittaslow kriterlerine uyum sağlamasına katkı sunmuş. Belediye bu sayede ağa üyelik başvurusu yapmış. 🌱

Bu bienal tatlı, olgun meyvelerle kaplı
ulu bir ağaç olmak yerine kuşların
uçuşundan, bir zamanların bereketli
denizlerinden, yerküreyi yavaşça
yenileyen ve besleyen kimyadan bir
şeyler öğrenme arayışında. Belki bu
bienal büyük bir toplanma ya da tek
bir zaman ve mekânda yapılan planlı
bir buluşma değil, bir dağılma, gözden
uzak bir mayalanmadır. İplikleri bir
araya gelir, çoğalır, ayrılır, gürültülü
bir zirveye ya da nihai bir düğüme
ulaşmadan yer yer kesişir. Bırakın bu
bienal de kompost olsun. Vaktinden
önce başlayabilsin, bittikten çok
sonra da devam edebilsin.

17 EYLÜL — 20 KASIM 2022 ÜCRETSİZ

17. İSTANBUL BİENALI

17 EYLÜL — 20 KASIM 2022 ÜCRETSİZ

katkılarıyla

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

iksv kurucu sponsor

havayolu partneri

desteğiyle

bienal.iksv.org

İZMİT KÖRFEZİ BALIKLANDIRILYOR

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi 2017 yılında başlatmış olduğu "İzmit Körfezi'ni Balıklandırma" projesinin 5'inci etabını Gölcük Değirmendere Sahili'nde gerçekleştirdi. Proje biyoçeşitliliği ve balık sayısını arttırmak, balık popülasyonu artarken bir diğer yandan balıkçılara katkı sağlamayı hedefliyor. Proje kapsamında denize 2 bin kalkan, 2 bin çupra ve 2 bin levrek olmak üzere 6 bin balık bırakıldı. 2017 yılından bu yana 30 bin adet yavru balık salımı gerçekleştirilmiş oldu. ✪

BİSİKLET YOLU RENGARENK OLUYOR

Yalova Belediyesi tarafından Adnan Menderes Mahallesi'nde yapımı son aşamaya gelen bisiklet yolunda bulunan elektrik trafoları Ressam Serap Lokmacı dokunuşuyla kente renk katıyor. Baskılı asfaltı tamamlanan, ışıklandırılmaları yapılan, peyzaj düzenlemeleri gerçekleştirilen bisiklet yolunda trafoların boyanmasıyla bisiklet yolu daha estetik ve güzel bir görüntüye kavuşuyor. ✪

ÇİFTÇİDEN TÜKETİCİYE

Sakarya Büyükşehir Belediyesinin tarımsal üretimi arttırmak ve üreticiyi korumak amacıyla başlattığı bir proje olan Geyve Safıbey Ürün Toplama Merkezi üretilen ürünlerin tarladan şehir ve ülke pazarına kolayca sunulmasını sağlarken diğer yandan emekçilere güvence sağlıyor. Satış imkânı haricinde inşa edilecek olan soğuk hava depolarında ürünler yılın 12 ayı depolanabilecek, zarar etmeden taze bir şekilde ürünlerin satışı devam edecek. Merkez Pamukova, Geyve, Taraklı ve civar illerde faaliyet gösterip, bölge tarımında kalkınma sağlıyor. ✪

UZUNKÖPRÜ'DE HALK EKMEK PROJESİ HAYATA GEÇİRİLDİ

Uzunköprü Belediyesi, hemşehrilerinin ekmeğe kolay ulaşabilmesini sağlamak amacıyla Halk Ekmek Satış Noktası'nı hizmete açtı. Fırıncılarla görüşmeler gerçekleştirilip onları da bu sürecin bir parçası haline getirerek 200 gram ekmeğin 2,40 TL olarak satışa sunulması kararlaştırıldı. ☎

KADIKÖY'DE ATIKSIZ YAŞAM HAREKETİ BÜYÜYOR

Kadıköy Belediyesi, Türkiye'nin ilk ve tek yerel yönetim uygulaması olan Atıksız Yaşam Hareketi'nin parçası olarak Atıksız Dükkanı'nın 2'ncisini Caddebostan Kültür Merkezi'nde açtı. Projenin temel amacı; çevre kültürünü, bilincini Kadıköy'de oluşturabilmek ve bunu yaparken de Anadolu'nun değişik yerlerindeki özellikle kadın kooperatifleriyle iş birliği içine girmek. İlki Feneryolu Sabit Pazar'da açılan Atıksız Yaşam Dükkanı, tek kullanımlık ürünler yerine uzun ömürlü ürünleri öne çıkararak ambalajsız ve ekolojik ürünlere erişim imkânı sunuyor. Aynı

zamanda döngüsel ekonomiyi destekleyen Atıksız Yaşam Dükkanları tüketiciyle, üreticiyi de buluşturuyor. Kadıköy Beledi-

yesi atık oluşumunu en aza indirmeyi hedefleyen projesiyle ilçede bu dükkânların sayısını arttırmayı hedefliyor. ☎

8 HAZİRAN MARMARA DENİZİ GÜNÜ

Marmara Denizi'ni sağlığına kavuşturma misyonuyla oluşturulan Stratejik Plan kapsamında belirlenen 8 Haziran tarihinde de Marmara Denizi çeşitli farkındalık etkinliklerine ev sahipliği yaptı. Dünyanın en büyük deniz seferberliğinin yıldönümü olması sebebiyle, kampanya #MarmaraHepimizin ve #BirlikteTemizTutalım sloganı ile Marmara Denizi'nin korunması amacına hizmet eden Marmara Belediyeler Birliği çatısı

altında Marmara Bölgesi genelinde birlik ve beraberlik vurgusuyla yapıldı. 5 Haziran Dünya Çevre Günü ile başlayan Türkiye Çevre Haftası'nın bir parçası olarak 8 Haziran Marmara Denizi Günü'nde denize kıyısı olan illerin yanında denize kıyısı olmayan illerde eşzamanlı 62 farkındalık etkinliği gerçekleştirdi.

Etkinliğe Marmara Belediyeler Birliği ve Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı Doç. Dr. Tahir Bük

yükakın, Marmara Denizi'ne kıyısı olan tüm belediyeler, valilikler, diğer kamu kurumları, üniversiteler, bilimsel araştırma yapan merkezler ve STK'ların da katılımıyla farkındalık çalışması büyük ilgi gördü. Marmara genelinde gerçekleştirilen etkinlikler bize Marmara Denizi'nin hayatlarımızda ve anılarımızdaki paha biçilemez yerini ve onu korumazsak nelerle karşı karşıya kalacağımızı bizlere tekrar hatırlattı. 🌊

MBB'DE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ MERKEZİ KURULDU

Marmara Belediyeler Birliği bünyesinde iklim değişikliği alanında faaliyetler yürütecek "Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi", 17 Mayıs'ta düzenlenen Meclis Toplantısı'nda oy birliğiyle kuruldu. Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi, benzer kurumlar arasında bu alanda faaliyete geçen ilk merkez oldu.

Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi kentsel ulaşım, enerji ve binalar, arazi kullanımı ve biyoçeşitlilik, su ve atık su, atık, tarım ve gıda temalarını odağına alarak

çalışmalar yapacak. Merkez, yönetişim finans ve dijitalleşme boyutlarıyla Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın yerelleştirilmesi, Paris İklim Anlaşması ve Yeşil Mutabakatı'nı dikkate alarak yerel iklim planlarının hazırlanması, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığıyla iş birliği yapılarak yerel iklim

eylem planlarının ulusal politikalara uygun olarak hazırlanması ve belediyelere danışmanlık yapılması konusunda aktif bir rol oynayacak. Merkez çalışma alanı dahilinde MBB üyesi belediyelere Gönüllü Yerel Gözden Geçirme Raporları (VLR) hazırlamaları konusunda destek verecek ve ayrıca sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, merkezi yönetim ve uluslararası aktörleri bir araya getiren çok aktörlü bir platform olarak bir araya getirci bir misyon üstlenecek. 🌱

ALTIN KARINCA ÖDÜLLERİ 2022

Altın Karınca, Marmara Belediyeler Birliği'nin üye belediyeleri tarafından gerçekleştirilmiş olan iyi uygulamaları ödüllendirdiği bir sistemdir. Altın Karınca'nın amacı, iyi uygulama örneklerini tanıtmak ve yaygınlaştırmak üzere, belediyelerin uyguladığı başarılı projeleri ödüllendirerek yaşam kalitesi yüksek ve sürdürülebilir şehir hayatına katkı sağlamaktadır. Altın Karınca ile belediyeler değil, belediyelerin gerçekleştirdiği projeler ödüllendirilmektedir. Yönetişim ve Katılımcılık, Kentsel

Planlama ve Altyapı, İklim Değişikliği ve Çevre Yönetimi, Kentleşim ve Mimari, Kültür ve Sanat, Sosyal Hizmetler, Yerel Kalkınma, Ulaşım ve Hareketlilik,

Akıllı Şehir Uygulamaları, Afet Yönetimi kategorilerinde proje başvuruları alan Altın Karınca'nın kazananları 2022 Aralık ayında ödül töreninde açıklanacak. 🌱

VERİ 101: YEREL YÖNETİMLER İÇİN VERİYE GİRİŞ EĞİTİMİ DÜZENLENDİ

Marmara Belediyeler Birliği ve Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) iş birliği ile 14-15-16 Haziran 2022 tarihlerinde yerel yönetimlerde veri kullanımı ve veriye dayalı politika üretimine ilişkin bilgi birikimini artırmak amacıyla çevrim içi “VERİ 101: Yerel Yönetimler için Veriye Giriş” eğitimi gerçekleştirildi. Veri ve veri bilimine ilişkin giriş eğitiminin yanı sıra kentin farklı paydaşlarının ve yerel yönetimlerin veri konusundaki çalışmalarının ve deneyimlerinin paylaşımını odağına alan eği-

tim programını, yerel yönetimler, özel sektör, akademi, STK gibi çeşitli sektörlerden ve farklı disiplinlerden birçok katılımcı takip etti. Başta yerel yönetimler olmak üzere veri kullanımının ve yönetiminin temelleri ve verinin kanıt dayalı politika üretiminde bir araç olarak kullanım potansiyeli konusunda vizyon, beceri ve kapasite gelişimine katkı sağlamayı amaçlayan eğitim programının her modülünde veriye ilişkin farklı bir soruya cevap arandı.

MBB bünyesinde faaliyet göste-

ren “Yerel Yönetim Akademisi” ve “Veri ve Teknoloji Merkezi” bünyesinde yerel yönetimlere verinin kullanımı ve potansiyeli konusunda farkındalık kazandırmayı ve veriye dayalı politika üretimine dair süreçler için gerekli temel becerileri edindirmeyi amaçlayan eğitim, seminer, çalıştay ve çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmeye devam edecek. ✪

Eğitimi
izlemek için:

SOKAK DÖNÜŞTÜRME EĞİTİM PROGRAMI GERÇEKLEŞTİ

Sokakları, yaya ve çocuk dostu birer kamusal mekâna dönüştürme konulu “Sokak Dönüştürme Eğitim Programı” Marmara Belediyeler Birliği, Global Designing Cities Initiative, Superpool ve Maltepe Belediyesi iş birliğiyle düzenlendi. Belediyelere, sokakların geçici tasarım stratejileri ve düşük maliyetli uygulamalarla insan odaklı kamusal mekânlara dönüşmesine ilişkin altyapı sunmayı hedefleyen eğitimin ilk bölümünde fikir paylaşımı yapıldı. Eğitimin ikinci aşamasında ise Maltepe Belediye-

si'nin uygulamaya geçireceği proje alanında katılımcılarla incelendi. Proje, Maltepe ilçesinde yer alan bir mahalle meydanı oluşturmayı ve çocuklar için bir oyun alanı ya-

ratmayı planlamakta. Katılımcılar alandaki yer boyama ve kentsel donatı yerleştirme atölyelerinde yer alarak projeye aktif katılım sağladı. ✪

